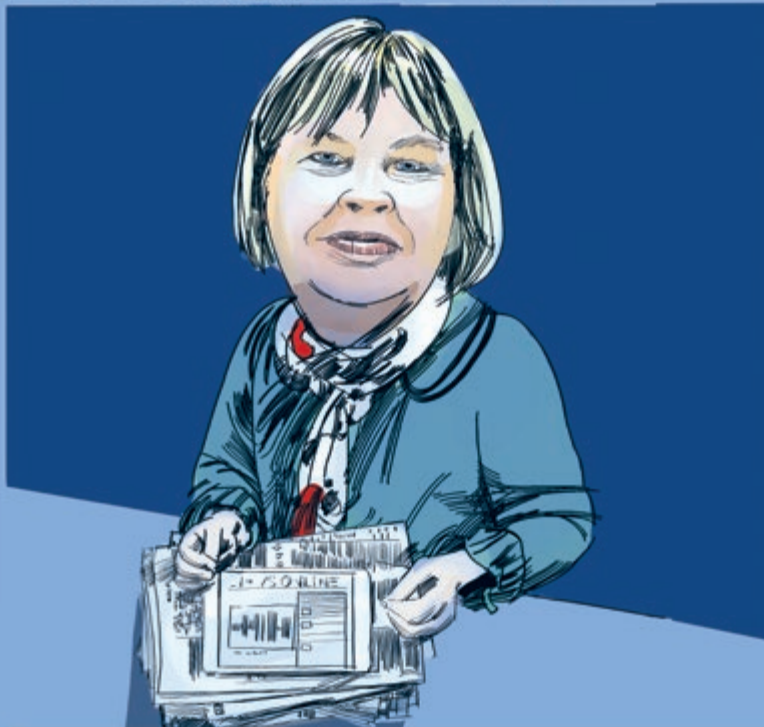

JURISTEN

NR 4 / 2020

WWW.JURISTEN.NO

Tema **Rettsstaten under pandemien**

HØSTENS ÅRLIGE JUS-KURS

VELG MELLOM FYSISK DELTAKELSE ELLER FØLG VÅR LIVESTREAMING

Våre årlige kurs gir deg den viktige, faglige ajourføringen. Du blir oppdatert på ny lovgivning og relevant praksis fra det siste året.

ET UTVALG AV HØSTENS KURS:

Den årlige medie- og markedsrettsdagen
7 juridiske timer / Oslo

16. SEP

Den årlige konkurranserettsdagen
10 juridiske timer / Oslo

17. SEP

Det årlige kurset i menneskerettigheter og folkerett
6 juridiske timer / Oslo

21. SEP

Den årlige finansdagen
7 juridiske timer / Oslo

22. SEP

Det årlige arbeidsrettskurset i Oslo
12 juridiske timer / Oslo

24. – 25. SEP

Den årlige bolig- og eiendomsrettsdagen
7 juridiske timer / 4 eiendomstimer / Oslo

15. OKT

Den årlige compliance-dagen
8 juridiske timer / Oslo

15. OKT

Den årlige helserettsdagen
7 juridiske timer / Oslo

16. OKT

Den årlige plan- og bygningsrettsdagen
7 juridiske timer / 3 eiendomstimer / Oslo

20. OKT

Den årlige selskapsretts- og transaksjons-konferansedagen
7 juridiske timer / Oslo

20. OKT

Den årlige familie- og arverettsdagen
8 juridiske timer / Oslo

22. OKT

Den årlige personverndagen
7 juridiske timer / Oslo

22. OKT

Den årlige patent-, varemerke- og designrettsdagen
7 juridiske timer / Oslo

27. OKT

Advokatassistent DNA – den årlige ajourføringsdagen
8 juridiske timer / Oslo

29. OKT

Den årlige sivilprosessdagen
7 juridiske timer / Oslo

29. OKT

Fiskeri- og havbruksrettsdagen
8 juridiske timer / Bergen

5. NOV

Den årlige kontraktsrettdagen
7 juridiske timer / Oslo

10. NOV

Den årlige personskadeerstatningsrettsdagen
5 juridiske timer / 1 etikktime / Oslo

13. NOV

Den årlige pensjonsrettsdagen
6 juridiske timer / Oslo

18. NOV

Den årlige dagen i tvangsfullbyrdelse og inkasso
7 juridiske timer / Oslo

18. NOV

Det årlige oppdateringskurset for eiendomsmeglere
15 juridiske timer / 15 eiendomstimer / Oslo

23. – 24. NOV

Den årlige statsstøttedagen
7 juridiske timer / Oslo

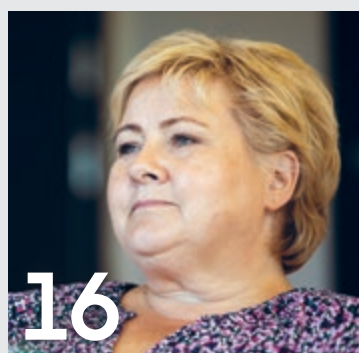
26. NOV

Det årlige ajourføringskurset
13 juridiske timer / 1 eiendomstime / Oslo

30. NOV – 1. DES

Vi gjør din kompetanseheving enda mer tilgjengelig denne høsten. For å sikre at alle får verdifull oppdatering innen sitt fagområde, tilbyr vi nå også livestreaming av høstens årlige kurs.

Innhold 4|20

6 Rettssikkerhetsprisen 2020
Den norske rettsstaten hedres med årets rettssikkerhetspris.

10 Stortinget
Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen om koronaloven og pandemien.

16 Regjeringen
Statsminister Erna Solberg om krisehåndtering og behov for raske beslutninger.

22 Domstolene
Høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie om en robust rettsstat.

26 Pressen
Generalsekretær Elin Floberghagen i Presseforbundet om åpenhet og innsyn.

30 Anine Kierulf
Ønsker debatt om betydningen av samspillet i rettsstaten.

36 Hans Petter Graver
Advarer mot myndigheters overreaksjon i starten av kriser.

46 Jørn Maurud
Riksadvokaten om påtalemyndigheten under koronakrisen.

54 Adele Matheson Mestad
NIM-direktøren om menneskerettigheter i krisetid.

60 Eldre isolert på sykehjem
I flere uker var det besøksforbud ved norske sykehjem.

70 Benedikte Moltumyr Høgberg
Hun ledet lovutvalget som foreslår ny krisefullmaktslov.

JURIST 2020 KONGRESS

JURISTENES DIGITALE **HUB**

FOREDRAG OM KRISELEDELSE

Fagspor **LEDELSE**

Hvordan håndterte vi koronakrisen?

Assisterende helsedirektør Espen Rostrup Nakstad,
Helsedirektoratet.

Fagspor **LEDELSE**

Hvordan håndterte vi koronakrisen?

Administrerende direktør Torgeir Silseth,
Nordic Choice Hotels.

19. november 2020
Clarion Hotel The Hub, Oslo

juristkongress.no

Det kritiske samspillet i rettsstaten hylles

Rettssikkerhetsprisen deles som vanlig ut under Juristforbundets årlige rettssikkerhetskonferanse. Skjønt helt vanlig blir det ikke, i et år som er sterkt preget av koronapandemien. Selve konferansen består av flere videoseminarer som kan ses på nettet fra 24. september. Der kan man også se utdeling av Rettssikkerhetsprisen og en panelsamtale mellom de som i år mottar prisen.

Det er «Den norske rettsstaten» – under koronakrisen – som får prisen i år og som er tema for denne utgaven av Juristen. Juryen for Rettssikkerhetsprisen har spurt seg om hvem som skal motta prisen på rettsstatens vegne, og har landet på stortingspresidenten, statsministeren, høyesterettsjustitiarius og generalsekretæren i Norsk Presseforbund.

Utdelingen av prisen vil sikkert vekke debatt og utløser mange spørsmål; kan vi allerede nå si at rettsstaten har fungert under koronakrisen? Og er det riktig å hedre rettsstaten i et år der granskningen av EØS/NAV-skandalen konkluderer med at det sviktet i alle ledd i den saken? Dessuten er jo ikke koronakrisen over; er vi trygge på at rettssikkerheten er ivarettatt i forbindelse med inngripende smitteverntiltak? Alt dette vil mange mene mye om, og er du nysgjerrig på hvordan juryen har tenkt og vurdert utdelingen, les vårt intervju med juryleder Anine Kierulf lenger bak i bladet.

De fire som mottar prisen på vegne av rettsstaten møter du også i denne utgaven. Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen forteller at Stortinget ble satt på en vanskelig prøve i mars – og at debatten om koronalovent gjorde mange i det politiske miljøet ydmyke for alvor.

man stod overfor. Statsminister Erna Solberg forteller om en krevende tid med behov for hurtige beslutninger og mener det er nødvendig med en bred og overordnet diskusjon om krisehåndtering – neste pandemi, eller noe annet, kan bli annerledes og enda mer dramatisk. Store deler av den dømmende virksomhet sto i fare for å stanse da de fleste rettsaler måtte stenge da pandemien rammet, og høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie sier hun er imponert over hva departementer, etater, regjering, storting og domstoler fikk til. Mange arbeidet dag og natt og gjorde sitt aller beste innenfor vanskelige rammer, sier hun. Generalsekretær Elin Floborghagen i Norsk Presseforbund forteller på sin side at pressen har slitt med å få tilstrekkelig innsyn og har erfart at offentlighetsprinsippet er enda viktigere i en krisetid.

Og det er nettopp samspillet mellom sivilsamfunnet og statsmaktene juryen for prisen trekker fram som helt avgjørende under en krise. Et samspill som forutsetter vedvarende oppmerksomhet om og kritikk av de øvrige, men også forståelse og respekt for deres mandat, heter det i begrunnelsen. I denne utgaven møter du også professor Hans Petter Graver, som i en ny bok om pandemi og unntakstilstand skriver at vi hele tiden trenger sterke forsvarere av rettsstaten og at friheten holder seg frisk og levende i alles hjerter; «For om den dør der, kan ingen grunnlov, ingen lov og ingen domstol redde den», skriver Graver.

Ole-Martin Gangnes
redaktør

Redaktør
Ole-Martin Gangnes
omg@juristen.no

Annonseansvarlig
Per-Olav Leth – Storybold
per.olav@storybold.no
Tlf.: +47 918 16 012

Journalist
Tore Letvik
tl@juristen.no

Design / layout
Inge Martinsen – 07 Media
inge.martinsen@07.no

Journalist
Tuva Bønke Grønning
tbg@juristen.no

Tips redaksjonen
redaksjonen@juristen.no
mob. 48 24 83 52
www.juristen.no

Følg oss!

Ved adresseendring

Logg inn med ditt medlemsnummer på juristforbundet.no for å endre.

Andre – send ny adresse til medlem@juristforbundet.no

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere eller forkorte innlegg.

Juristen arbeider etter redaktørplakaten og er en del av

Forsideillustrasjon

Knut Løvås

Gratisk produksjon

07 Media – 07.no

Innsendt stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende innen 12. oktober 2020.

Redaksjonen avsluttet 24. august 2020.

Utgiver

 JURISTFORBUNDET

Stortinget

Regjeringen

Domstolene

Pressen

Rettssikkerhetsprisen for 2020 til «Den norske rettsstaten»

Juryen for Rettssikkerhetsprisen mener koronalovens korte historie tydeliggjør samspillet den norske rettsstaten beror på, og gir selve rettsstaten årets pris.

Rettssikkerhetsprisen for 2020 deles ut i et år som går inn i historien som helt spesielt. Koronapandemien har satt hele verden på hodet og skapt frykt og usikkerhet – og krisehåndteringen har satt rettsstaten på prøve.

«Det er nok å kritisere, også fra et rettssikkerhetsperspektiv, ikke minst i etterpåklokskapens avslørende lys. Et eksempel som både kan kritiseres og hylles, er koronaloventen. Juryen har sett den som et prisme for sin vurdering. Dens korte historie viser det samvirket den norske rettsstaten beror på, som gjør at det er nettopp den – rettsstaten – som fortjener rettssikkerhetsprisen 2020», skriver juryen om årets prisvinner.

«Hvem skal så motta denne prisen på rettsstatens vegne? Hvem er egentlig den? Juryen har tenkt at den er oss alle, og har derfor valgt å dele den ut til statsmaktenes representanter, som våre representanter, med pressen for anledningen også som folkets stemme», skriver juryen. Til å motta prisen på rettsstatens vegne har juryen valgt:

- Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen
- Statsminister Erna Solberg
- Høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie
- Generalsekretær Elin Floberghagen i Norsk Presseforbund

Styrke rettssikkerhet

Rettssikkerhetsprisen er opprettet av Juristforbundet og ble første gang utdelt i 2006. Prisen skal tildeles én eller flere personer, en institusjon eller en organisasjon som i løpet av foregående år eller over lengre tid har utmerket seg i sitt arbeid eller virke ved å: Styrke rettssikkerhet og likhet for loven innenfor sitt virkeområde. Arbeide for rettsstatlige prinsipper, ytringsfrihet, likeverd, menneskerettigheter og trygghet for personlige krenkelser. Bidra til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket. Bidra til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse.

Juryen

Juryen for årets pris har vært Anine Kierulf (ph.d, førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, spesialrådgiver ved Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter), Anders Anundsen (advokat i Advokatfirmaet Lønnum DA, tidl. justisminister), Eirin Eikefjord (jurist, politisk redaktør i Bergens Tidende), Susann Funderud Skogvang (lagdommer i Hålogaland lagmannsrett) og Jon Wessel-Aas (partner/advokat (H) i advokatfirmaet Lund & Co DA, leder av Advokatforeningen)

Les intervju med juryleder Anine Kierulf på side 30.

Juryens begrunnelse

2020 går inn i historien som et helt spesielt år. Det har krevd ofre av oss alle. Store ofre av mange, av noen, det største offer man kan gi. Koronapandemien har skapt frykt i en hel verden. Den har også vist at vår avhengighet av hverandre, også av dem vi verken kjenner eller til hverdags tenker på, ikke bare er en klisje. Og den har vist at samfunn som er godt økonomisk, rettsikkerhetsmessig og sosialt rustet i utgangspunktet, har en klar fordel, også i kriser.

Krisehåndtering kjennetegnes av at man må fatte store beslutninger med lite kunnskapsgrunnlag. Av at de valgene man har står mellom dårlige og mindre dårlige løsninger, sjelden gode. Og av at alt haster, i alle ledd. Regler utformet under slike forhold blir mangelfulle – det har koronakrisen gitt nok av eksempler på. Men alternativet til å handle i kraft av dårlige regler er å handle uten regler. Eller handlingslamelse. Krisen har også vist hvordan rettsstaten Norge kan fungere. God krisehåndtering fordrer tillit og forståelse for hvordan de andre jobber, og hvordan man best kan supplere dem. Når rettsstaten har virket så godt som den har gjort i denne krisen, skyldes det samspillet mellom

folket, institusjonene, byråkratene, mediene, sivilsamfunnet og fagmiljøene. Hver og én kan ha håndtert det press de ble satt i godt eller mindre godt, i ulike situasjoner, og av ulike grunner. Som rettsikkerhetsnett forutsetter rettsstaten at det alltid er noen som føler seg kallet til å ta den ballen noen andre burde tatt, men slapp forbi.

Det er som helhet at rettsstaten i sin håndtering av koronakrisen har vist at den i sum kan være større enn sine enkelte deler. Og det er som en vedvarende kritisk, men samspillende enhet den norske rettsstaten tildeles rettsikkerhetsprisen 2020. En rekke eksempler på at rettsstatmekanismer har – og ikke har – funnet, kunne vært trukket frem for å illustrere dette. Fra de mest inngripende lokale smitteforskrifter til Riksadvokatens tidlige advarsel mot å håndheve dem. Fra forslag om å kutte antall meddommere til retrett etter medial og faglig rettsikkerhetskritikk. Kriminalomsorgsdirektoratets snarinnkjøp av nettbrett til innsatte som i praksis ble isolert, for at de i alle fall skulle kunne møte familien via skjerm. Advokaters dugnadsgrupper for erfaringsdeling på Facebook og domstolenes straffesabattering for medvirkning til saks-

avvikling gjennom fjernmøter og samtykke til tilståelsesdom. Politiets bidrag til allmennopplæring i forsamlings- og demonstrasjonsfrihet i praksis. Medialt og sosialmedialt opplysningsarbeid. Høyesteretts understrekning av at smittevernbegrunnede rettighetsinngrep må vurderes konkret og at allmennhetens innsynsrett i opptak fra retten utvides når folket ikke kan være tilstede i salen grunnet smittefare. Noen nevnt, ingen glemt, men alle får ikke plass.

Det er nok å kritisere, også fra et rettsikkerhetsperspektiv, ikke minst i etterpåklokskapens avslørende lys. Et eksempel som både kan kritiseres og hylles, er koronaloven. Juryen har sett den som et prisme for sin vurdering. Dens korte historie viser det samvirket den norske rettsstaten beror på, som gjør at det er nettopp den – rettsstaten – som fortjener rettsikkerhetsprisen 2020: Da regjeringen vedtok de mest inngripende tiltak i Norge i fredstid den 12. mars, var det klart at beredskapen selv her, i verdens beste land, kunne vært bedre. Vi kunne hatt mer smittevernutstyr, vi kunne hatt flere intensivplasser, vi kunne hatt bedre planer. Også rettslig kunne vi

Juryen for Rettssikkerhetsprisen 2020

Anine Kierulf

Anders Anundsen

Eirin Eikefjord

Susann Funderud
Skogvang

Jon Wessel-Aas

vært bedre forberedt. Gjennom smittevernloven hadde vi utstrakte tiltakshjemler for smittebegrensning. Det ble imidlertid raskt klart at tiltakene hadde en rekke alvorlige sosiale og økonomiske konsekvenser for arbeids- og næringsliv, forsyninger, transport, forsvar, sosialhjelp og saksavvikling i rettssystemet, konsekvenser vi ikke hadde hjemler for å avbøte.

Regjeringen utarbeidet en generell fullmaktslov for å avhjelpe de negative konsekvensene av pandemien. Den var bygget over lesten til fjorårets utredning av beredskaps-hjemmelov, med flere av de der foreslåtte rettssikkerhetsmekanismer, og var tenkt å vare ut 2021. Etter diskusjoner bak lukkede dører med de største opposisjonspartiene ble lovforslagets varighet forkortet til seks måneder. Stortinget opprettet i diskusjonsperioden en særskilt koronakomité.

Da lovforslaget ble offentliggjort, skulle det etter planen behandles i Stortinget allerede dagen etter – uten høring og uten reell debatt. Forslaget møtte imidlertid sterk kritikk. Både direkte og via sosiale og redigerte medier kritiserte opinion og fagpersoner den forskyvning av maktfordelingen loven representerte, og dens manglende rettssikkerhetsgarantier. Da utsatte Stortinget behandlingen av loven. Koronakomiteen ba om juridiske vurderinger fra jussprofessorer, Advokatforeningen, Dommerforeningen, Juristforbundet og

Norges institusjon for menneskerettigheter. Alle anbefalte endringer i forslaget for å sikre Stortingets kontroll og begrense rekkevidden av regjeringens fullmakter. På denne bakgrunn innstilte koronakomiteen på vedtagelse av en endret versjon av loven, som avgrenset regjeringens fullmakter, og forsterket Stortingets kontrollmuligheter: Forskriftskompetansen ble saklig avgrenset til drøyt 60 oppramsede lover, lovendringer etter loven kunne bare skje der man ikke kunne gjøre det gjennom normal lovbehandling, det ble lettere for en tredjedel av Stortingets medlemmer å få opphevet forskrifter etter loven, domstolskontrollen med forskriftene ble sikret og varigheten av loven ble redusert til en måned. Etter en måned forlenget Stortinget den, da uten særlig debatt. Så utløp den av seg selv. Nå er den historie.

Historien kan fortelles som historien om en regjering og et embetsverk som i en tidlig fase av krisen, da det meste ennå var usikkert, gjorde det den kunne for å skaffe seg det handlingsrom den trengte for å fungere som utøvende makt: Den skulle sikre våre liv og vår helse – men også at samfunnet ikke knelte helt. Og historien om en opposisjon som prøvde å bidra til dette, samtidig som den ville beskytte grunnstenene i maktfordelingen og Stortingets kontroll. Den kan være historien om betydningen av folket og den fjerde, og kanskje femte statsmakt – mediene

og de sosiale medier – for kritikk av det de politiske statsmaktene ikke hadde overskuet. Og om Stortinget som trakk i nødbremsen, ba om råd og justerte kurs. Da er den også historien om fagmiljøer som i turbofart ga slike råd. Og om en regjering som sa seg fornøyd med den justerte loven og som nyopprettet et stunthøringsinstitutt for koronalovforskrifter. Og om byråkrater som har overtidsutarbeidet disse forskriftene, om alle bidragsyterne som har spilt inn i de brutalt korte høringsrundene og om Stortingets hurtigbehandling av dem. Den forteller om den forutsetning offentlighet om og innsikt i beslutningsprosesser er for dette samspillet: Uten ytrings- og informasjonsfrihet ville historien ganske sikkert ha vært en annen.

Hvem skal så motta denne prisen på rettsstatens vegne? Hvem er egentlig den? Juryen har tenkt at den er oss alle, og har derfor valgt å dele den ut til statsmaktenes representanter, som våre representanter, med pressen for anledningen også som folkets stemme. Vi vil med denne tildelingen understreke at rettsstaten beror på samspillet mellom sivilsamfunnet og statsmaktene. Et samspill som forutsetter vedvarende oppmerksomhet om og kritikk av de øvrige, men også forståelse og respekt for deres mandat. Samspillet er en forutsetning for rettsstaten i normaltilstanden, i en krise har det vist seg avgjørende.

ADVISOR247 ADVOKAT
er neste generasjon webbasert saksbehandlingssystem for deg som vil samle alt i en smart løsning.

advisor

telefon: 33 48 43 00 • helpdesk@advisor.no • www.advisor.no

– Debatten om koronaloven gjorde mange av oss veldig ydmyke for alvor i det vi stod overfor

Da koronakrisen rammet Norge ble Stortinget satt på en vanskelig prøve og rettsstatsprinsipper ble utfordret.

 Ole-Martin Gangnes

 Peter Mydske/Stortinget

Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen beskriver situasjonen som brått kom i mars som svært uvant og uoversiktlig.

– Jeg tror det var stor anerkjennelse blant alle partigruppene på Stortinget, og i store deler av samfunnet, om at Regjeringen hadde behov for å gjøre raske tiltak for å sikre at samfunnsprosessene og samfunnsfunksjonene ikke stoppet opp. At funksjoner av ulike årsaker trengte forskriftsendringer eller lovendringer for å kunne fortsette i en situasjon der veldig mye plutselig var nedstengt.

Det ble raskt debatt om koronaloven – før den ble lagt frem av Regjeringen. Det ble også raskt etablert en «koronakomite» på Stortinget.

– Koronakomiteen ble etablert veldig raskt. Vi visste ikke da særlig mye om hva behovet ville være og hvordan den parlamentariske virksomheten skulle foregå. Men vi besluttet oss for å etablere komiteen, som bestod

av samtlige parlamentariske ledere og meg. Dette ble, ikke minst sett i ettertid, en viktig komité.

En komité som kun har avgitt to innstillinger til Stortinget – nemlig koronaloven og forlengelse av koronaloven, fram til den ble avsluttet 27. mai.

– Men i en slik krise som vi stod i, forstod vi at det kunne være hensiktsmessig å ha en slik særskilt komité. Det er sjeldent Stortinget nedsetter særskilte komiteer, sist var i 2011 etter terroraksjonen.

Debatt avgjørende

Norge skulle håndtere en situasjon det var nødvendig å få på plass mye nytt regelverk på veldig kort tid for å ivareta viktige samfunnsinteresser.

– De fleste forstod at det da ikke ville være mulig å fullt ut følge normale prosedyrer. Lovbehandling er jo grundig og tar vanligvis lang tid i et demokrati hvor vi skal ha offentlig debatt om det som skjer. Men tidsfaktoren var nå helt avgjørende. Jeg forstod at vi gikk mot å vedta en fullmaktslov og at det ville bli diskusjon om det.

– *Alt gikk fort. Hvor viktig ble innspill og debatt i hele denne prosessen?*

– Jeg tror det var helt avgjørende. Offentlig debatt, ytringer og innspill til lovarbeid er en av de viktige pilarene i vårt demokrati og i våre prosesser. Jeg er mektig imponert over hvor mange som på svært kort tid hadde mulighet til å gi innspill.

– Det var jo en ganske heftig debatt som gikk før Regjeringen la frem sitt lovforslag i statsråd. En debatt

som jeg tror gjorde mange av oss veldig ydmyke for hva vi stod overfor. Når det begynner å debatteres om at «her kan rettsstatsprinsippene stå på spill», kjenner mange av oss på et veldig stort alvor i å skulle håndtere arbeidet.

Kort skriftlig høring

Så ble koronaloven lagt fram i statsråd.

– Da er jo prosessen at den refereres her i Stortinget og sendes til komité. På det tidspunktet tror jeg mange der ute trodde at Stortinget skulle hastebehandle den allerede samme dag som den ble referert i Stortinget, men det var aldri meningen. Den skulle sendes til koronakomiteen og behandles der. Men den måtte behandles raskt. Det var vi klar over.

Komiteen hadde møte rett etter at loven ble referert i Stortinget.

– Vi valgte Jonas Gahr Støre som saksordfører og ble enige om fremdrift – slik komiteene alltid gjør. Så selv under den krisen vi stod i og med det tidspresstet det var, fungerte Stortingets arbeidsordning. Vi gjør det vi alltid gjør, men vi gjør det mye raskere.

Komiteen ble enig om at selv om tiden var knapp, så skulle det gjennomføres en kort, skriftlig høring.

– Noe av det som har imponert meg veldig, er at vi fikk høringsuttalelser fra nær sagt alle vi spurte av ledende jurister og juristmiljøer. Dette var særdeles viktig for komiteen i arbeidet med loven og det fikk betydning for utfallet.

Storingspresidenten viser særlig til begrensningene i Regjeringens fullmakter ved at man listet opp hvilke lover som skulle omfattes av koronaloven. Fullmaktshjemmelen ble også strammet inn på andre måter, blant annet ved at loven ble gitt bare en måneds virketid. Det sikret at Stortinget beholdt kontrollen over bruken av fullmaktene, og kunne ta stilling til om fullmaktene eventuelt skulle videreføres utover våren og sommeren.

– Komiteen ga også et særskilt signal om at Stortinget skulle være beredt til å håndtere lovarbeid som normalt. De lovendringer eller nye lover som kunne følge normal lovbehandling skulle gjøre det, selv om vi visste at det måtte jobbes raskt også med disse.

Håpet er at vi fortsetter å ha bred offentlig debatt om saker som for eksempel fullmaktslovgivning, som jo er sentralt for en rettstat som Norge

Meddelte 32 forskrifter

Dessuten kom det en særskilt ordning med sterke mindretallsrettigheter som innebar at en forskrift, eller deler av en forskrift, måtte oppheves når minst en tredjedel av representantene meddelte skriftlig til Stortingets presidentskap at de ikke støttet den. Presidentskapet skulle da umiddelbart sende melding til regjeringen om dette.

Hvis det kom erklæringer på vegne av et tilstrekkelig mindretall før det hadde gått 24 timer fra den var meddelt, skulle forskriften eller de aktuelle deler av forskriften ikke tre i kraft.

– Det ble gitt en 24 timers frist for slik erklæring for å kunne hindre at forskriften trådte i kraft, men det kunne også skje senere når man så hvordan en endring virket. Også uten at Stortinget behøvde å møtes. Det var viktig nettopp fordi tiden kunne bli veldig knapp fra forskrift ble meddelt til den skulle virke, sier Trøen.

Samme dag som loven ble vedtatt innstilte også presidentskapet på en endring i Stortingets forretningsorden.

– Vi lagde strukturen for hvordan disse forskriftsendringene skulle med-

deles Stortinget og hvordan representantene skulle gå frem dersom de motsatte seg hele eller deler av en forskrift.

– Dessuten ble lovens virketid kortet vesentlig ned. Og dette med domstolskontroll var et viktig aspekt som både ble styrket i den første behandlingen i koronakomiteen, men også ytterligere styrket i behandlingen av forlengelsen av loven. Det skjedde med andre ord helt avgjørende og vesentlige endringer under komitearbeidet.

– *Hvor viktig har den politiske kulturen i Norge vært for resultatet?*

– Jeg tror svaret på det spørsmålet ligger i at dette ble en enstemmig sak; en lov som ga Regjeringen utvidede fullmakter og som alle ni partier stod bak. Det forteller at når det gjaldt som mest, så bestod Stortinget testen samtidig som vi klarte å finne sammen om felles løsninger for å løse helt prekære utfordringer.

I løpet av perioden koronaloven virket, meddelte Regjeringen 32 forskrifter i medhold av koronaloven. For fem av disse ble det fremmet erklæringer fra et tilstrekkelig stort mindretall til at deler av disse forskriftene ikke trådte i kraft.

Evaluerings

– *Koronaloven skal jo evalueres?*

– Regjeringen har satt ned en gransking og Stortingets håndtering vil være en del av det. Men når vi forlenget koronaloven ba vi i komiteen også om at Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en vurdering og evaluering av hvordan vi skal håndtere denne type situasjoner fremover. Vi så at når man kommer i situasjoner og kriser der det blir nødvendig med hastebehandling må vi ta en nærmere gjennomgang av om lovverket er godt for å ivareta de prosessene. Husk at det kan være situasjoner som er langt mer dramatiske enn den vi stod i. Stortinget var jo i full funksjon selv om prosessene for det vanlige lovgivende arbeidet ikke kunne ivaretas på samme måte som normalt.

Hun minner også om at mye av det som blir debattert handler om

Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen sier debatten om koronaloven ble helt avgjørende.

smittevernlovgivningen og ikke koronaloven.

– *Koronaloven er opphevet, men hva har vi lært?*

– Vi har lært at vi håndterer kriser og vi ser hvor viktig det er at vi har en Grunnlov som legger veldig klare rammer for statsmaktenes handlingsrom – for å sikre rettstaten. Det er en veldig positiv del av læringen at vi ser at dette har fungert. Det må likevel ikke stå i veien for at vi overordnet og prinsipielt diskuterer de konstitusjonelle utfordringene som knytter seg til hastelovgivning.

Trøen sier hun er sikker på at det fortsatt er mange som har vært og er bekymret for at prosesser har gått fort og at man ikke har hatt de normale prosessene rundt lovgivning.

– Vi er et veldig lovregulert samfunn med rettigheter og plikter og

det merker vi jo når en slik krise treffer. Vi settes på prøve når vi må gjøre ting veldig annerledes og når man fraviker de vanlige prosessene.

Varselsignal og alarm

– *Ser man disse perspektivene når man står midt oppe i en krise?*

– Det kan være en utfordring, men det at vi er et Storting bestående av ni ulike partier gir bredde i innfallsvinkler og perspektiver. Det mener jeg er en styrke. Det er også en styrke med en fri offentlig debatt som kan gi et nødvendig varselssignal – og alarm jeg oppfattet at noen uttrykte. Det bidrar til at man ikke bare kan ha ett perspektiv. Jeg føler at vi har bestått prøven vi ble satt på.

Det er ikke bare koronaloven som har opptatt Stortinget de siste månedene.

– Det har blitt jobbet på høytrykk for å sørge for at samfunnet kunne komme best mulig gjennom krisen. Store økonomiske krisepakker er kommet i mål med sprikende utgangspunkt, men man har klart å finne sammen under veldig hardt tidspress. Vel vitende om at ute i samfunnet er det mennesker som er kjempebekymret for sin egen økonomi og sin egen hverdag og arbeidsplass. All den andre lovgivningen som i all hovedsak fulgte det normale sporet skjedde også med korte tidsfrister her i Stortinget.

– Mange Stortingsrepresentanter var ikke tilstede her i Oslo fordi vi hadde et veldig ansvar for å sikre at Stortinget til enhver tid var beslutningsdyktig – vi måtte forhindre at et stort antall representanter ble smittet eller satt i karantene. ►

Det var mange digitale komitemøter og man jobbet på nye og alternative måter.

Redusere antall møtende

– Jeg kjenner på en veldig stolthet på vegne av hele Stortinget når vi som en del av den norske rettsstaten tildeles Rettsikkerhetsprisen. Stortinget har vist at vi har klart å finne løsninger for landet under en krise. I samspill med de andre som mottar prisen på vegne av rettstaten: Regjeringen som under en slik krise har behov for å samarbeide veldig tett med Stortinget. Domstolene som skal holde rettstaten i gang og pressen som har vært avgjørende både for å sette kritisk lys på hva som skjer og også informere befolkningen.

– *Men i en Facebook-post før påsken var du litt provosert over hytteturdebatten som gikk?*

– Jeg er jo utdannet sykepleier og der var det nok sykepleieren Tone som tenkte på alle de helsetjenestene som var under press og som forberedte seg på det som kunne skje. Det var nok en mest en personlig frustrasjon, men helse var jo det som dette handlet om i første fase. Det ble tydelig også her på Stortinget.

Stortinget måtte stoppe alle reiser og avlyste alle komitereiser.

– Vi ble et mer lukket hus enn det vi liker å være med ingen besøk inn. Alt handlet om å beskytte den parlamentariske kjernevirksomheten. Vi visste ikke hvordan pandemien ville påvirke vårt arbeid. Om vi ville komme i en situasjon hvor hele fylkesbenker kunne bli satt i karantene.

Derfor ble helseperspektivet viktig i den første kriseledelsen internt på Stortinget.

– Vi var tidlig ute med tiltak. Partigruppene ble enige om å redusere antall møtende representanter – men slik at vi opprettholdt Grunnlovens krav om at minst halvparten må møte – noe som ikke har skjedd før i Stortingets moderne his-

torie. Vi kommer fra hele landet og det virket ikke klokt å drive med utstrakt reisevirksomhet hjemmefra og inn til Stortinget for 169 personer. Dessuten var reisetilbudet begrenset. I likhet med resten av samfunnet måtte også vi ta et ansvar og ikke reise for mye rundt.

– I starten snevret vi inn til at vi kun behandlet saker som var av stor viktighet, men etterhvert tok komiteene opp det normale arbeidet for å få unna saker. Ser man på stortingssesjonen under ett, har vi avgitt stort sett like mange saker som vanlig.

– Vi har vist at vi som institusjon er godt rustet for å omstille oss raskt. Det er godt å kjenne på i en institusjon som av mange oppfattes som konservativ. Vi har klart å kombinere de lange tradisjonene med å snu oss raskt og håndtere de viktigste sakene i en krise.

Juristenes bidrag

I likhet med andre virksomheter har digitale løsninger vært viktige.

– Her er det ting vi kan se mer på og vurdere om det kan tas i bruk mer av digitale løsninger. Digitale

høringer kan for eksempel gjøre det lettere for flere å delta på høringer fordi man ikke behøver å reise fysisk til Oslo for å snakke ti minutter med en komité. Her kan det ligge positive læringspunkter som kan gjøre arbeidet mer tilgjengelig og bedre.

Samtidig skal Stortinget være et åpent hus.

– Det å for eksempel måtte stenge publikumsgalleriet føltes rart. Mange kommer vanligvis inn for å følge debattene. Vi har nok alle kjent på at vi savner det vanlige livet på Stortinget. Det er viktig for både organisasjoner og enkeltmennesker at Stortinget er et åpent hus. Det foregår veldig mye møtevirksomhet her som handler om å gi innspill til saker. Dessuten er det en viktig oppgave for oss å formidle kunnskap om demokratiet. Vi tar imot over 20 000 barn og unge på besøk her hvert år. Vi håper vi så fort som mulig kan komme tilbake til å få besøk her igjen. Men vi må samtidig sikre et robust Storting som kan være lovgivende forsamling.

Stortingspresidenten håper juristene vil fortsette å bidra i de viktige rettsstatsdebattene.

– Jeg har dyp respekt for den kompetansen som besittes og mener vi trenger den helt frie ytringen og de ulike perspektivene som kommer fram. Jeg håper juristene bare fortsetter med å gi oss det. Håpet er at vi fortsetter å ha bred offentlig debatt om saker som for eksempel fullmaktslovgivning, som jo er sentralt for en rettstat som Norge.

– *Så dette blir ikke bare en litt intern akademisk debatt?*

– Jeg mener vi er helt avhengig av at også jurister har ulike oppfatninger av hvordan vi skal håndtere en slik situasjon. De ulike oppfatningene gjør at en får reist problemstillinger som en må diskutere. Jeg opplevde også at debatten engasjerte mange utenfor det juridiske og politiske miljøet. Vi skal ikke undervurdere hvor mange som får med seg slike debatter utenfor denne sfæren, sier Trøen.

Koronaloven på Stortinget

16. mars: Stortinget nedsetter den særskilte komiteen: koronakomiteen.

18. mars: Koronaloven fremmet i statsråd.

19. mars: Koronakomiteen har sitt første møte om loven.

Komiteen avholder flere møter frem til **lørdag 21. mars** – hvor innstilling avgis og saken behandles i Stortinget første gang.

17. mars: Koronakomiteens første møte avholdes og konstituerer seg – Tone W. Trøen leder, Jonas Gahr Støre 1. nestleder, Siv Jensen, 2. nestleder.

19. mars: Koronaloven referert i Stortinget og tildelt koronakomiteen.

19. mars–20. mars: Komiteen ber om høringsinnspill.

Pressekonferanse i Stortinget om koronaloven lørdag 21. mars 2020 (Foto: Stortinget)

– Hurtige beslutninger kan utfordre rettsstaten

Statsminister Erna Solberg sier behovet for hurtige beslutninger under en krisesituasjon kan utfordre rettsstaten, men hun mener «kvalitetssikringen» har fungert.

Ole-Martin Gangnes

Thomas Haugersveen

Den norske rettsstaten får Rettsikkerhetsprisen i et år der koronapandemien har utfordret Norge på en rekke områder. Juryen skriver i sin begrunnelse at mye kan kritiseres og bør debatteres, men at krisen også har vist hvordan rettsstaten Norge kan fungere. At rettsstaten har fungert under krisen skyldes samspillet mellom folket, institusjonene, byråkratene, mediene, sivilsamfunnet og fagmiljøene, skriver juryen.

«Det er som helhet at rettsstaten i sin håndtering av koronakrisen har vist at den i sum kan være større enn sine enkelte deler. Og det er som en vedvarende kritisk, men samspillende enhet den norske rettsstaten tildeles rettsikkerhetsprisen 2020», heter det i begrunnelsen.

Siden pandemien traff Norge har det i perioder gått i turbofart med svært korte høringsfrister, forskrifter på løpende bånd og hurtigbehandling i Stortinget.

– *Har tempoet utfordret rettsstaten?*

– Det har vært et behov for hurtige beslutninger – og det kan utfordre rettsstaten. Men det er viktig å skjønne at tempoet har vært helt nødvendig. Samtidig har vi hatt en kvalitetssikring av det som har skjedd, sier statsminister Erna Solberg.

Nasjonal krise

12. mars gikk koronapandemien fra å være en helsekrise til å være en nasjonal krise. Regjeringen kom da med de sterkeste og mest inngripende tiltakene i Norge i fredstid – tiltak med stor innvirkning på personlige frihet og hele samfunnet.

Det ble etterhvert klart at det var behov for raske tiltak for å sikre at samfunnsprosessene og samfunnsfunksjonene ikke stoppet opp; at flere funksjoner ville trenge forskriftsendringer eller lovendringer for å kunne fortsette i en situasjon der veldig mye av samfunnet var nedstengt.

21. mars ble den midlertidige koronaloventen enstemmig vedtatt av Stortinget – der Regjeringen fikk hjemmel til å utfylle, supplere eller fravike en rekke lover så langt det var nødvendig for å avhjelpe konsekvenser av pandemien. Det ble en heftig debatt om loven og prosessen. Koronakomiteen på Stortinget innhentet flere juridiske vurderinger i en rask høring og det endte med en versjon

Det er ikke slik at dette var noe som var tenkt ut en sen nattetime

av loven som blant annet forsterket Stortingets kontrollmuligheter og reduserte varigheten til loven.

Juryen for prisen mener historien om loven viser at offentlighet om og innsikt i beslutningsprosesser er en forutsetning for samspillet mellom statsmaktene og mener at historien kunne vært en annen uten ytrings- og informasjonsfrihet. Koronaloven ble opphevet 27. mai.

– Men det er også viktig å vite at koronaloven hadde en forhistorie, fordi det var en diskusjon om fullmakter i Regjeringen også før koronapandemien – altså om beredskap for sivile kriser. Bak loven lå det et lovarbeid og vi fikk en lov som var basert på dette tidligere arbeidet, sier Erna Solberg og viser til at koronaloven var bygget over lesten til utredningen av beredskapshjemmellov. NOUen «Når krisen inntreffer» ble levert i fjor sommer.

– Skapte bevissthet

– Stortinget hadde mange møter og debatten om koronaloven bidro til at den ble enda mer spesifisert. Men det er ikke slik at dette var noe som var tenkt ut en sen nattetime. Det lå et lovarbeid bak og det hadde blitt levert en NOU. Men så kan man si at debatten skapte bevissthet om mange av spørsmålene og avveiningene.

– Og dessuten var Stortinget flinke og det ble behandlet hurtig der. Vi fikk en lov som fungerte. Jeg er glad for at det ble debatt og lovens virkeområder ble eksemplifisert ved at det ble listet opp områder den skulle gjelde for, sier hun.

– I den situasjonen vi stod i, kunne det bli aktuelt å gi unntak fra noen rettigheter. Og det er nok land der dette bare hadde blitt gjennomført uten noen videre diskusjon, sier Solberg.

Hun mener det er nødvendig med en bred og overordnet diskusjon om krisehåndtering for å være lovmessig forberedt.

– Det er viktig fordi det kan være mange slags kriser å håndtere. Neste pandemi, eller noe annet, kan bli annerledes og mer dramatisk. Det vet man ikke. Men det er klart at dette er vanskelige avveininger og vi trenger diskusjon rundt disse spørsmålene.

– Jeg representerer et parti som tradisjonelt er skeptisk til å gi en

Når vi er i en
situasjon som er uklar,
så må vi ta høyde
for nettopp det

regjering fullmaktslover. Men det var nødvendig å gjøre noe. I en krisesituasjon må det tas raske beslutninger og noen er nødt til å ta et ansvar og være utøvende makt, sier hun og minner påny om lovarbeid gjort uavhengig av koronakrisen.

Dilemmaene er mange og debatt har gått enten det knytter seg til koronaloven eller smittevernlovgivningen. Smitteverntiltak har for eksempel ført til at eldre har sittet isolert eller at mennesker på sykehjem

har dødd uten sine nærmeste rundt seg – situasjoner vi ikke hadde akseptert i en normaltilstand.

– Det handler om at vi må være forberedt på alle områder. Alle departementer og fagområder jobber med sine områder nå.

– Å være forberedt gjelder også for mer prosaiske ting som digital signatur og andre forenklinger – her ble det laget lovregler som gjelder fortsatt. Men det er mange vanskelige avveininger som skal gjøres

rundt omkring og vi ser at kommunene løser det forskjellig. Skal det brukes veiledere eller skal det brukes forskrifter? Skal man nekte mennesker og samles i sin egen hage? Skal man bruke nabobråkregler for å stanse det?

Diskusjoner med embetsverket

– *Blir det ofte en litt fjern akademisk debatt fra juristenes side sett fra den som må handle?*

– Nei, det har jeg ikke opplevd det som. Også finner man jo alltid jurister som vurderer ting annerledes enn andre jurister. Det er ikke så mange absolutter i jussen og lovverket og det skal debatten avspeile.

– *Klarer juristene å gjøre seg forstått eller kan det bli mye «stammepråk»?*

– Det er selvfølgelig generelt endel i alle faggrupper som gjemmer seg bak fagspråk, men her er det ikke mulig å skjære alle over en kam. Alle er forskjellige – og det vil gjelde politikere også for den saks skyld.

– *Hva har vi lært så langt i denne krisen?*

– Vi har lært veldig mye allerede. En ting er erfaringene fra alt det som handler om de ulike tiltakene, som stengning av skoler osv. Men litt overordnet vil jeg si at når vi er i en situasjon som er uklar, så må vi ta

høyde for nettopp det. Vi kan ikke vite alt på forhånd i en slik situasjon. Vi må være åpne for å prøve oss noe fram og det må være fleksibilitet i lovverket til å gjøre det.

Juryen for Rettsikkerhetsprisen legger vekt på at samspillet mellom statsmaktene er viktig. «Rettsstaten beror på samspillet mellom sivilsamfunnet og statsmaktene. Et samspill som forutsetter vedvarende oppmerksomhet om og kritikk av de øvrige, men også forståelse og respekt for deres mandat. Samspillet er en forutsetning for rettsstaten i normaltilstanden, i en krise har det vist seg avgjørende», heter det i begrunnelsen.

– *Hva tenker du om de andre statsmaktene under krisen?*

– Jeg vil særlig peke på Stortinget og pressen. Stortinget har gjort en formidabel jobb. Jeg er også imponert over innsatsen media har gjort. De har bidratt til både opplysning og kunnskap. En viktig bit av det hele er også den gode faglige

jobben i embetsverket. Vi har hatt mange diskusjoner med embetsverket. Både om smittevern og andre faglige spørsmål. Her er det gjort en stor jobb.

– *Hva har imponert deg?*

– Embetsverket har jobbet intenst. Det gjelder både i helsektoren

men også for eksempel i Finansdepartementet. Kompetente fagfolk har vært på jobb og gjort en stor innsats. Men befolkningen har også imponert. Det blir gjerne mye snakk om de som ikke følger smitteverntiltak, men de fleste gjør det jo, sier Erna Solberg.

Tillit til sentrale institusjoner

Befolkningen har hatt tillit til sentrale institusjoner og organisasjoner så langt under koronakrisen, skal man tro det såkalte tillitsbarometeret Respons Analyse har gjennomført på vegne av Arendalsuka i år.

50 prosent ga uttrykk for tillit til den utøvende makt i fjor, opp til 69 prosent i år. Stortinget som institusjon har med hele 77 prosent enda større tillit hos befolkningen. De store arbeidstakerorganisasjonene går opp fra 71 til 75 prosent. Også tilliten til mediene har vokst under koronakrisen ifølge barometeret, fra 55 til 63 prosent.

Tilliten til regjering og storting gjenspeiles i synet på hvilke institusjoner som de spurte mener er viktig for demokratiet i det norske samfunnet. 91 prosent peker på Stortinget, 88 på regjeringen, mens 82 prosent henviser til kommunestyret i egen kommune.

Regjeringens koronakommisjon skal levere neste år

Kommisjonen skal blant annet kartlegge hvordan de demokratiske samfunnsfunksjonene klarte å opprettholde sin funksjon under pandemien.

Regjeringen nedsatte 24. april en uavhengig kommisjon for å få en evaluering av myndighetenes håndtering av Covid 19-pandemien.

– Kommisjonen skal både se på beredskapen vi hadde i forkant av pandemien og hvordan krisen er håndtert. Det er viktig å få belyst alle sider av pandemien, så vi kan lære av dette, sa statsminister Erna Solberg ved etableringen.

– Den 12. mars innførte vi de mest inngripende tiltak Norge har hatt i fredstid. Vi tok beslutninger under stor grad av usikkerhet. Vi må se hva som har fungert godt, hva som ikke har fungert og også hva som kunne vært bedre forberedt, sa Solberg.

Kommisjonen skal levere sitt arbeid innen utgangen av mars 2021 – evt. en delrapport innen den tid.

Kommisjonen skal kartlegge:

- Myndighetenes beredskap og planverk for pandemier både på nasjonalt og kommunalt nivå sett hen til tidligere pandemier og scenarier
- Berørte departementer og virksomheters forberedelser, håndtering og samarbeid, herunder ansvarsdeling og samarbeid mellom Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet

Helsedirektør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet, helse- og omsorgsminister Bent Høie, kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby og avdelingsdirektør Line Vold i Folkehelseinstituttet under en pressekonferanse om koronasituasjonen. (Foto: Jil Yngland / NTB scanpix)

- Iverksatte tiltak for å redusere smittespredning, bedre kapasiteten i helsetjenesten og behandle pasienter
- Iverksatte tiltak i primærhelsetjenesten og tiltak, forberedelser og beredskap i kommunene for å ivareta beboere i heldøgns omsorg
- Ansvarsdelingen og samarbeidet mellom statlig og kommunalt nivå
- Kommunikasjon og informasjon til befolkningen, og befolkningens adferd og respons
- Økonomiske og sosiale konsekvenser av pandemien og smitte-tiltakene
- Hvordan de bredere, samfunnsmessige konsekvensene av pandemien ble håndtert og fulgt opp av myndighetene
- Hvordan sentrale samfunnsfunksjoner, herunder de demokratiske, klarte å opprettholde sin funksjon, og om de rette funksjonene ble identifisert og ivare tatt

SJT
statens jernbanetilsyn

**Juridisk rådgiver/
seniorrådgiver**

Er du interessert i EU-rett? Blir du engasjert av nybrotsarbeid? Se fullstendig stillingsannonse + søknadsskjema på www.juristen.no

Søknadsfrist: 13. september 2020

Kontaktinfo: Avdelingsdirektør Mona Ljunggren – 22 99 59 36

– Den norske rettsstaten var robust da krisen rammet

Da koronakrisen kom sto store deler av landets dømmende virksomhet i fare for å stanse.

Ole-Martin Gangnes

– Koronakrisen kom, som kriser flest, brått og uventet og grep inn i alle samfunnsområder. Samtidig måtte kritiske samfunnsfunksjoner opprettholdes. Det var behov for omfattende regelendringer og andre tiltak, dels for å stanse aktivitet som innebar smitterisiko, dels for å få i gang igjen aktivitet i nye trygge former, sier høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie.

Store deler av den dømmende virksomhet sto i fare for å stanse da de fleste rettssaler måtte stenge.

– Høyesterett hadde verken hjemler til å behandle straffesaker ved fjernmøte eller skriftlig eller de tekniske løsningene vi trengte til fjernmøter. I domstolene i lavere instanser – der det også deltar lekdommere, og tiltalte, parter og vitner skal forklare seg – var utfordringene enda større.

– Midlertidige regler måtte gis raskt og uten omfattende prosess med utredning og høring. Man måtte tenke nytt, men samtidig ikke miste viktige rettsikkerhets- og rettsstatsprinsipper av syne. Det var selvsagt utfordrende, sier Øie.

Også tekniske løsninger måtte raskt på plass.

– Jeg er imponert over hva departementer og andre etater, Regjeringen, Stortinget og domstolene fikk til. Mange arbeidet dag og natt og gjorde sitt aller beste innenfor vanskelige rammer. For Høyesteretts del er jeg svært glad for at vi raskt fikk nødvendige hjemler godt tilpasset Høyesteretts behov, og for at også Domstoladministrasjonen handlet raskt slik at vi fikk IKT-løsninger og nettverk vi trengte. Slik kom Høyesterett etter relativt kort tid tilbake i full virksomhet i nye behandlingsformer.

– Trukket lasset sammen

Juryen for rettsikkerhetsprisen trekker frem betydningen av samspillet mellom borgerne, institusjonene, byråkratene, mediene, sivilsamfunnet og fagmiljøene.

– Mange har trukket lasset sammen. Jeg har allerede nevnt byråkratene, Regjeringen, Stortinget og domstolene. Innspill og synspunkter har kommet fra berørte aktører, interesseorganisasjoner og fagmiljøer, formidlet

Det er alltid viktig at
sentrale endringer
i samfunn og rettsliv
blir sett på med et kritisk
blikk og debattert

direkte eller gjennom mediene. Andre viktige elementer er nordmenns tillit til myndighetene og sivilsamfunnet store vilje til å bidra for å stoppe smitten, sier Øie.

– For Høyesteretts del vil jeg også trekke frem prosessfullmektinger, forsvarere og statsadvokater som meget velvillig har tilpasset seg nye behandlingsmåter, samt egne dommere og øvrige medarbeidere som har stått på for å komme i full drift igjen.

«Uten ytrings- og informasjonsfrihet ville historien ganske sikkert ha vært en annen», skriver juryen og peker på at prosessene rundt koronaloven viser samvirket den norske rettsstaten beror på.

– *Hvor viktig var debatt og kritikk?*

– Det er alltid viktig at sentrale endringer i samfunn og rettsliv blir sett på med et kritisk blikk og debattert. Når endringer skjer raskt, er dette av særlig betydning. Slik var det også denne gangen, hvor innspill og ytringer førte til justeringer i prosesser, midlertidige regler og tiltak.

– Men innimellom kom det i den gode saks tjeneste, etter mitt skjønn, kritikk som ikke var like velbegrunnet. Av enkelte uttalelser kunne man blant annet få inntrykk av at domstolenes virksomhet med nye behandlingsmåter helt ble unndratt fra møteoffentlighet. Det var ikke riktig.

– For eksempel har saker Høyesterett har behandlet med fjernmøte-teknolog, det vil si alle saker bortsett

– Midlertidige regler måtte gis raskt og uten omfattende prosess med utredning og høring, forteller Toril Marie Øie. (Foto: Gorm Kallestad / NTB scanpix)

fra fem skriftlige, vært tilgjengelige for publikum. Parter, presse, forskere og andre har vært til stede i det virtuelle møterommet, og vi har hatt plass til alle interesserte. I en sak med særlig stor interesse ble forhandlingene strømmet og rundt 2000 personer skal ha vært innom på nett, sier Øie.

Rettsikkerhet i krisetider

– *Hva har vi lært? Hva har fungert og hva kunne vært bedre?*

– Høyesterett har allerede behandlet saker som gjelder midler-

tidige regler og tiltak under koronapandemien og flere saker kan komme. Derfor kan jeg ikke nå gå inn på dette spørsmålet.

– Helt overordnet vil jeg likevel si at en viktig faktor for at krisehåndteringen kunne bli god, var at den norske rettsstaten var robust da krisen rammet. Vi har dessuten sett betydningen av å bygge videre på viktige rettsstats- og rettsikkerhetsprinsipper også i krisetider, av å ta ansvar og av å trekke lasset sammen.

JURIST
FORBUNDET

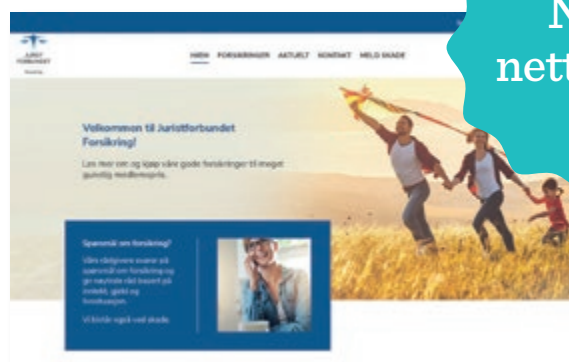
Forsikring

Foto: 123rf.com

Spar inntil 80% på personforsikring

Vi har sammenlignet våre priser på personforsikring (uførhet, død og kritisk sykdom) med tre av de største forsikringsselskapene. Resultatet viser at du i gjennomsnitt sparer inntil 80 % ved å kjøpe forsikringene hos Juristforbundet Forsikring.

Sjekk hva du kan spare på våre nye nettsider:

Nye
nettsider

Våre nye nettsider finner du på juristforbundetforsikring.no

– Offentlighet og åpenhet har ikke blitt prioritert høyt nok

Det gikk nesten to måneder før media slapp inn på innsiden av et norsk sykehus for å dokumentere hva som foregikk da koronapandemien rammet landet. Offentlighetsprinsippet er spesielt viktig i en krisetid, sier Presseforbundets generalsekretær.

Ole-Martin Gangnes

Den norske rettsstaten får Rettsikkerhetsprisen. Juryen for prisen sier de tenker at rettstaten er «oss alle», og har valgt å dele den ut til statsmaktenes representanter, som «våre» representanter, med pressen for anledningen også som folkets stemme. Generalsekretær Elin Floberghagen i Norsk Presseforbund mottar prisen på vegne av pressen.

– *Som representant for den frie presse; føles det rart å skulle hedres sammen med statsmaktene pressen skal kritisere?*

– Jeg må innrømme at jeg kjenner litt på det. Det er litt uventet å skulle framsnakke samspillet mellom pressen og statsmaktene. Vi har den maktkritiske rollen og skal komme litt utenfra. Det er for oss den viktige. Men man kan lese juryens begrunnelse nettopp slik, sier Floberghagen.

– Også kjenner jeg på det å motta pris på vegne av pressen og folket når vi fortsatt er midt i denne krisen. Vi vet ikke helt hvordan man i etterkant vil se på håndteringen. Gjorde pressen dette bra? Gjorde statsmak-

tene dette bra? Hva fungerte ikke? Vi er i en situasjon med veldig mange usikkerheter akkurat nå.

– *Hvordan har pressens arbeidsvilkår vært så langt i koronaperioden? Hvordan har det vært med åpenhet og innsyn?*

– Det har vært litt todelt. På den ene siden var det med en gang helt åpenbart for oss at det aldri har vært et større behov for journalistikk. Vi ser at folk har strømmet til redaktørstyrte medier; nasjonale som lokale. Behovet for løpende informasjon, dokumentasjon, oversikt og for kritisk journalistikk har aldri vært større. Mediene har også gjort alt de kan for å unngå å stenge ned. Man har gjort alt for å holde hjulene i gang – og for intensivere aktiviteten kraftig for å møte informasjonsbehovet.

– Men på den andre siden har det vært en del skjær i sjøen. Det har særlig vært knyttet til at man nedprioritert, mener vi, det helt grunnleggende prinsippet om offentlighet og åpenhet, sier Floberghagen.

Innsyn krevende

Hun peker på flere utslag av det.

– Vi mener at helsevesenet har strammet inn i denne perioden – hvor det har vært mer behov for informasjon enn før. De strammet inn for pressens muligheter til å dokumentere fra sykehusene og om smitteutviklingen i de ulike regionene i Norge. Innsynsrettighetene har vært krevende.

– I kommunestyremøter og andre folkevalgtmøter har man gitt mulighet for at publikum ikke skulle være tilstede. Det er noe vi mener blir tatt for lett på i den situasjonen. Det er helt avgjørende med åpenhet og kritikk i en krisetid hvis man skal lykkes.

– *Ble de andre statsmaktene mindre tilgjengelig?*

– Vi har jo hatt noen runder med for eksempel Domstoladministrasjonen og enkeltdomstoler om dette

Noen steder har man fått vite veldig mye, mens andre steder nesten ingenting

med å tilrettelegge for at det skal kunne utøves journalistikk der og komme ut informasjon. På et vis har vi hatt god dialog med både regjering, storting og domstolene i denne perioden, men vi mener nok at man ikke har hatt systemer som har håndtert eller prioritert høyt nok behovet for åpenhet.

– Vi har sett eksempler på hvor viktig det har vært for å få den kritiske debatten til å fungere slik at beslutningene blir bedre. Mye av det har det blitt tatt hensyn til. Vi spilte blant annet tidlig inn til Regjeringen at vi mente at Offentlighetsloven var satt ugrunnet til side og fikk ganske prompte svar på at det skulle den ikke være og at den gjaldt uinnskrenket. Men realiteten har nok likevel vært at det har vært så stort behov for informasjon at man har ment at det ikke kunne prioriteres høyt nok.

Ulik praksis

– Hva blir konsekvensen?

– For eksempel at det er vanskelig for befolkningen å få oversikt over smittesituasjonen i sitt distrikt, sammenliknet med andre distrikter. Hvor trenger man å sette inn tiltak? Skal det være lokale tiltak eller skal de være nasjonale? Du vet kanskje ikke tall på smittede, innlagte, eller hvor mange som er på respirator. Samtidig

har det vært andre deler av helsevesenet som har vært helt åpne. Noen steder har man fått vite veldig mye, mens andre steder nesten ingenting.

– Så offentlighet og åpenhet har vært praktisert veldig ulikt?

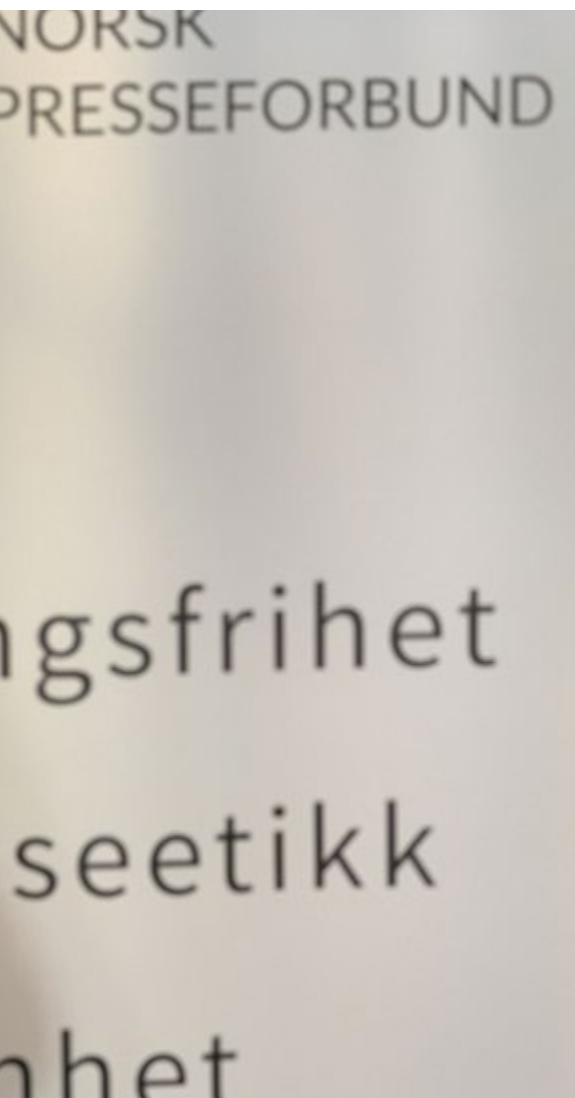
– Ja, absolutt. Noen steder har man etter vår mening overtolket taushetsplikten. Pressen ber ikke om identifiserende informasjon for enkeltpersoner. Vi snakker om anonymisert informasjon som kan gi befolkningen grunnlag til å vurdere både egen situasjon og som kan gi beslutningstakere mulighet til å gjøre ting enda bedre.

Presseforbundet har også vært kritisk til at man ikke har lagt fram de faglige rådene og vurderingene før de politiske beslutningene er fattet.

– Hva er begrunnelsen for det? Tror man at folket ikke klarer å forstå forskjellen på det? Jeg tror folk kan få se de faglige rådene og så vil man forstå at det er noen politiske prioriteringer og beslutninger som må tas.

Slapp ikke inn

Det gikk nesten to måneder før en norsk redaksjon kom på innsiden for

å dokumentere hva som foregikk på et norsk sykehus i denne perioden. Man hadde vært i Italia og andre land, men man kom ikke inn på norske sykehus. VG var på innsiden av sykehus i Italia allerede i april.

– De første var da Aftenposten slapp inn på Lovisenberg sykehus i mai – to måneder etter at pressen burde vært inne på et sykehus. Det var mange redaksjoner som prøvde, men det finnes altså ikke viktig fotodokumentasjon fra den mest kritiske perioden i norsk etterkrigstid. Det er veldig spesielt, mener Floberghagen.

– Mediene hadde selvfølgelig klart å håndtere behov for taushetsplikt og smittevern. Men det ble ikke prioritert. Dette var en krisesituasjon og selvfølgelig er det slik at hovedprioritet har vært liv og helse og å få hjulene til å gå rundt. Men vi mener det var en mangel som gjorde at vi gikk glipp av viktig informasjon.

– *I en krise blir det vel til at alle går litt i takt, men gikk man for mye i takt i en periode?*

– Noe av grunnen til at mye har gått bra, henger nok sammen med at det i Norge er høy tillitt til statsmaktene. Det inkluderer også pressen. Det siste tillitsbarometeret, som ble presentert i forbindelse med Arendalsuka, viser at den bare har økt. Det skiller Norge fra mange andre land og er noe som har vært et viktig element her. Samtidig må vi ikke være så naive at vi ikke bruker tid på kritikk og på å finne fram til det som ikke fungerer så bra og vise det fram.

Koronaloven

– *Ble prosessen rundt koronaloven og debatten om det dekket bra nok?*

– Det ble jo dekket, men det er vanskelig å svare på. Alt gikk veldig raskt. Det var bra at det det juridiske miljøet kom så sterkt og raskt på banen. Det kunne sikkert vært dekket enda mer og det kunne, sett i etterpåklokskapens lys, blitt stilt enda flere kritiske spørsmål til akkurat hvilke fullmakter som skulle gis.

– *Klarer man å se slike rettssikkerhetsperspektiver i pressen eller er man avhengig av at jurister engasjerer seg?*

– Det er nok et samspill, men akkurat i dette tilfellet var de juridiske miljøene viktig – de kom selv på banen og mediene brakte kritikken inn.

– Så kan man jo også spørre seg om man generelt klarte å følge med i svingene når det var en enorm produksjon av forskrifter i denne perioden som har vært preget av ekstremt korte frister og med enorm knapphet på tid. Det har samtidig

vært helt avgjørende å ta raske beslutninger.

Evaluerings

Floberghagen forteller at Presseforbundet var inne på et evalueringsmøte hos koronakommisjonen rett før sommeren, for å spille inn sine saker.

– Evalueringsjobben kommisjonen skal gjøre blir ekstremt viktig. Vi må ha beredskapsplaner som klarer å håndtere en ny krise som måtte komme. Og det gjør den, uten at vi vet hvordan og når. At vi ikke var godt nok forberedt på noe som dette er åpenbart. Det gjelder også pressen. Også vi vil nok ha behov for å gjøre egevalueringer etter dette.

– *Det har vært en enorm omstilling som har skjedd på kort tid?*

– Jeg er imponert over hvor raskt hele Norge har omstilt seg og tatt i bruk teknologi og nye arbeidsmåter. Også har det vært tillitt til tiltakene som har vært satt inn. Når jeg ser de arbeidsvilkårene pressen har i en del andre land i denne perioden så har det vært forferdelig i mange tilfeller.

– Det har blitt innført koronalover der redaktører og journalister kan settes i fengsel for såkalte falske nyheter – og der det bare er regjeringen som definerer hva det er. Lovgivning som har gjort pressefriheten enda trangere i mange land. Sånt ser vi ikke her. I Norge ser statsmaktene behovet for en fri og uavhengig presse, selv om bildet er litt mer nyansert også her i hverdagen.

– *Det har vært mye snakk om koronaloven, men har vi nok debatt om tiltakene generelt?*

– Jeg tror vi kommer til å få det sterkere nå. I starten var det en enorm oppslutning og alt var mer uoversiktlig. Nå har krisen vart en stund og vi er kanskje i en litt annen fase.

– *Hva har vi lært?*

– Blant annet at offentlighetsprinsippet er enda viktigere i en krisetid enn ellers og at vi trenger systemer som kan sikre tilgang til informasjon. Ingen har nødvendigvis klare svar, men det er behov for debatt.

Hyller rettsstaten – men med et kritisk blikk Vil synliggjøre hva som skal til for at rettsstaten kan fungere under press

Juryen for Juristforbundets Rettsikkerhetspris bestemte seg tidlig for at 2020 ville bli et annerledes år, også når det kom til prisen. Til tross for mange nominerte med gode begrunnelser, kom juryen frem til at det ville bli vanskelig å dele ut prisen på vanlig måte i år.

 Tuva Bønke Grønning

 Thomas Haugersveen

– Juryarbeidet sammenfalt i år med en relativt tidlig fase av pandemien hvor det allerede hadde begynt å utkrys-
tallisere seg en god del viktige rettsikkerhetsspørsmål
utløst av pandemien, sier juryleder og førsteamanuensis
Anine Kierulf.

– Det er jo utrolig mange andre spørsmål en slik
pandemi aktualiserer, men også rettsstatlige spørsmål
ble for påtrengende. Det var mange vurderinger og
reguleringer som med rette ble kritisert, og så en del
som ble akseptert etter justeringer, og det ble til dels
gode diskusjoner fra ulike hold om en del rettsikker-
hetsspørsmål knyttet til håndtering av pandemien, sier
hun.

Juryen, som i tillegg til Kierulf består av Anders
Anundsen, Eirin Eikefjord, Susann Funderud Skogvang
og Jon Wessel-Aas, snakket tidlig om hva de kunne gjøre
med prisen akkurat i år som kunne synliggjøre noe om

hvilke rettsikkerhetsspørsmål som dukket opp knyttet
til dette, og hvordan samfunnet forholdt seg til det.

Diskusjonen oppstod om hvordan juryen på en eller
annen måte kunne speile situasjonen, og Kierulf fortel-
ler at det ikke var vanskelig å finne ting å kritisere med
krisehåndteringen fra et rettsstatsperspektiv.

– Men det som kjennetegner krisehåndtering er jo
nettopp det at ting endrer seg raskt, beslutninger må fat-
tes på mangelfullt informasjonsgrunnlag, og man står i
grunn sjelden overfor et valg med en god og en dårlig
løsning, men heller overfor et valg med ulike utilfreds-
stillende løsninger. Alternativet til å handle mer eller
mindre dårlig, er ikke å handle.

Og handlingslammelse er definitivt ikke egnet til å
ivareta folks liv og helse og samfunnets behov for å hol-
de hjulene i gang i en krise som den ennå står i.

– Hva gjør man det best i sånne situasjoner? spør hun.

Mye kritikk

Til tross for mye å kritisere kom juryen relativt fort frem
til at i sum hadde den norske rettsstaten «egentlig ikke
klart det så dårlig som det kunne ha gått».

– Og vi var opptatt av å fremheve det som tross alt
fungerte. Både medier, sosiale medier og vi jurister er jo
trent i og opptatt av å kritisere det som ikke fungerer og
slik vedvarende kritikk er helt nødvendig, sier Kierulf.

Men juryen hadde et ønske om å heller løfte frem
noe av det som hadde fungert, og hvordan de mener
rettsstaten i denne krisesituasjonen har vist seg ganske
sterk, til tross for feilskjær og uheldige utslag underveis.

– Det ble en mulighet for oss til å fremheve samspil-
let mellom ulike aktører, og det at vi både har en makt-
fordeling mellom statsmaktene, men også et sivilsam-

A woman with blonde hair and glasses, wearing a grey dress with a tied waist, stands with her hands on her hips and a smile. The background is a blurred interior with wooden paneling. A large, light grey quotation mark is positioned behind the text on the right side of the image.

Det er nødvendigheten
av samspillet vi har ønsket
å fremheve, ikke at noen
enkeltaktører eller
institusjoner har gjort en
så fantastisk jobb alene

funn som er våkent og en presse som er våken og parter i arbeidslivet som må og ønsker å finne løsninger på uløselige spørsmål. Det er det samspillet og summen av de delene som fungerer sammen og kontrollerer hverandre som gjør rettsstaten såpass robust som den tross alt er.

Jurylederen understreker at hun tror alle i juryen vil ile til og slutte seg til mye av kritikken som har kommet frem.

– Og det er mye som ikke har vært løftet så mye frem heller – blant annet hvordan har man brukt hjemlene under smittevernloven på måter som har gått utover sårbare grupper, hvordan beslutningsprosesser frem til vedtakelser og videreføring av tiltak har vært gjennomtenkt, i hvilken grad de lokale og statlige myndigheter har vært samsnakket nok seg imellom, hvordan hastehjemler på kommunalt nivå har vært brukt og fulgt opp, i hvilken grad har man tenkt igjennom hvordan makt brukes innenfor de rammene som tross alt finnes for maktutøvelse, typisk menneskerettighetene og grunnlovstretthetene, både ved regelutforming og håndhevelse, sier hun.

Kierulf mener det er viktig å være åpen med at mange avgjørelser som ble tatt «rett og slett ikke står seg rettslig».

– Faren med å dele ut prisen på denne utradisjonelle måten er jo at man lett kan bli lest som en slags apologet for veldig mye som har vært klart kritikkverdige. Men den sjansen var vi villige til å ta, forutsatt at vi i begrunnelsen kunne gi uttrykk for at det er mer enn nok å kritisere, men la oss nå se på hva er det som har gjort at rettsstaten tross alt har klart seg rimelig greit oppi dette her.

Maktfordeling og kontroll

Men hva er det som faktisk har gjort at rettsstaten har klart seg greit gjennom prøvelsen pandemien utsatte den for?

Ifølge Kierulf og juryen handler det til dels om at vi har en rimelig stor grad av åpenhet og transparens i

utgangspunktet, slik at når den i noen grad forsvinner og vi ikke får tilstrekkelig informasjon for inngripende styring, forbud og påbud, så går samfunnet i kriseberedskap fordi man er trent i å etterspørre den.

– Og så har vi ønsket å fremheve måten maktfordelingen har fungert på, fordi reell maktfordeling og kontroll er en forutsetning for en virksom rettsstat.

Statsmaktene, pressen og sivilsamfunnet skal være korrektiver til hverandre, men fortrinnsvis på en måte som spiller de øvrige bedre, snarere enn å gå i vranglås. Korrektivene kan bare fungere når man ellers har et noenlunde velfungerende system. Selv om kritikken sitter løst og man er opptatt av å lete etter feil – det er ofte den impulsen som utløses først – så har man også en stor grad av tillitt til hverandre i det norske samfunnet, mener Kierulf.

Hun tror vi derfor også har en større grad av velvilje og forståelse for de andre statsmaktenes mandat enn man ville hatt i et mindre tillitsfullt samfunn. Hun mener tillitten er avgjørende for den dugnadsånden som rådet i vår.

– Den tillitten som kunne medført naivitet og passivitet har i stedet fungert som konstruktive korreksjoner som har muliggjort den dugnaden som har pågått i mange måneder. Så det som kan bli en naivitet og passivitet som følge av tillitt har i stedet fungert som en mulighet for å utvise den dugnaden som jo har pågått i mange måneder.

Betydningen av samspill

Etter en rolig sommer har flere lokale smitteutbrudd gjort at Norge fra august igjen fikk en liten periode med stigende smittetrend. Når dette bladet går i trykken har rundt 10 400 personer fått påvist Covid-19 i landet, mens 17 personer er innlagt på sykehus. 264 er døde, og pandemien er på ingen måte over.

– Er det ikke tidlig å gi rettsstaten en pris for håndteringen av en pandemi som fortsatt pågår?

– Det er alltid faren. Og kanskje særlig her – i en pågående pandemi, der mye har gått bra, men fort kan gå fryktelig dårlig. Du kan alltid ha en prisvinner som gjør noe forferdelig dumt rett etter han eller hun fikk prisen, så den type betraktninger er det ikke så lett å gardere seg mot. Men dette er grunnen til at vi har gjort begrunnelsen såpass datert og konkret, og at vi valgte å bruke koronaloventen som et spesifikt eksempel for å forklare vårt valg, forteller Kierulf.

Juryen peker nemlig på at til tross fordi koronaloventen er så lett å kritisere, og med rette har vært så mye kritisert er den likevel et godt bilde på hva som ikke gikk galt.

– Ved å bruke den som eksempel har vi prøvd å få frem betydningen av samspillet. Betydningen av at noen står klar til å ta den ballen som noen andre slapp forbi. Hvis det nå skulle skjære seg helt med et eller annet ledd i krisehåndteringen utover høsten, så trekker ikke det teppet under at rettsstaten viste seg på høyde med krisen i de første månedene i alle fall.

– At noen stod klare for å ta ballen andre slapp igjennom var vel det som ikke skjedde i NAV-saken – tror du mange vil synes det er feil å gi en slik pris til rettsstaten så kort tid etter den saken?

– Det er nok en fare, og også noe av grunnen til at vi har vært så konkrete i begrunnelsen. Skal man kritisere den norske rettsstaten – og det skal man vedvarende gjøre – er NAV-saken det beste eller verste eksempelet å begynne med.

Hun mener likevel det er mulig å dele ut prisen og samtidig beholde et fullstendig kritisk blikk på rettsstatens evne til å håndtere andre type situasjoner.

– Det er mer enn nok å kritisere den norske rettsstaten for – NAV-skandalen, men også isolasjon i fengslene, tvang i psykiatrien, måten en del barnevernssaker har vært håndtert på – mye kunne vært nevnt. Når vi har valgt å hylle rettsstaten med denne helt konkrete og

– Det ble en mulighet for oss til å fremheve samspillet mellom ulike aktører, sier juryleder for Rettssikkerhetsprisen Anine Kierulf.

avgrensede begrunnelsen, er det for å synliggjøre hva som skal til for at den faktisk kan fungere under press, ikke for å bagatellisere alt den ikke lever opp til, selv på godværsdager.

At noen vil være kritiske til utdelingen regner hun med og ønsker diskusjonen velkommen.

– Jeg tror de som ønsker å forstå prisen på dens premisser, vil kunne tenke at den har noe for seg. Om de er enige i den, står jo folk helt fritt til. Så vil det helt sikkert bli noe harselas og misforståelser, men man kan ikke la være å handle og gjøre det man mener er viktig av frykt for at offentligheten finner feil ved det man gjør, for det gjør den hele tiden.

Ønsker debatt

Da juryen til slutt landet på at det i år var den norske rettstaten som skulle få Rettssikkerhetsprisen dukket utfordringen om hvem som skulle motta den på vegne av prisvinner opp.

Jurylederen forteller at representantene for statsmaktene ga seg selv, men at det var mer utfordrende å lande på hvem som skulle representere hele sivilsamfunnet. Løsningen ble at pressen i denne situasjonen representerer folket.

– Statsmaktene representerer oss. Den fjerde statsmakt representerer jo i noen grad folket også fordi den både kommenterer, graver frem ting selv, men også fungerer som en formidlingskanal for folkets meninger, sier hun.

– Kanskje burde vi hatt med Facebook-Zuckerberg og twitter-Dorsey, for sosiale medier har også hatt en stor betydning, men de anser seg jo nettopp ikke som ansvarlige for vårt engasjement, så det slapp vi heldigvis. Vi gjorde det på denne måten for å få til en praktisk utdeling. Vi håper det går frem av begrunnelsen at representantene for statsmaktene er der som nettopp representan-

ter for oss, ikke «bare» som seg selv. Staten er jo ideelt sett oss.

Normalt sett deles prisen ut under Juristforbundets årlige rettsikkerhetskonferanse hvor prisvinneren inviteres til å holde en tale. I år har imidlertid juryen heller ønsket seg en panelsamtale hvor de fire representantene kan reflektere over både sin egen rolle, men også betydningen av de andres rolle.

– Det er jo nettopp nødvendigheten av samspillet vi har ønsket å fremheve, ikke at noen enkeltaktører eller institusjoner har gjort en så fantastisk jobb alene, for slik er det definitivt ikke. Vi vil ikke hylle noe statsmakt særskilt, men fremheve betydningen av det samarbeidet som har funnet sted: Det er kun dersom vi og statsmaktene forholder seg konstruktivt til korrekter fra de øvrige, at rettstaten kan fungere såpass godt som den tross alt har gjort, avslutter Kierulf.

Rettssikkerhetskonsferansen 2020

Rettssikkerhetskonsferansen i år går ikke i Gamle Logen, men som tre videoseminarer, hvert på under en time. Dermed kan du få med deg Rettssikkerhetskonsferansen når du vil og hvor du vil på skjerm fra 24. september – helt gratis!

1. Likhet for loven – tilgang til juridisk veiledning og rettshjelp for alle

Lansering av rapport om rettshjelp:
Hvilke formelle og reelle muligheter finnes i det norske rettssystemet for å få en rettslig avklaring på et juridisk problem, og hvor utbredt er den formelle og reelle tilgangen på rettshjelp i forbindelse med slik avklaring?

Rapporten er et samarbeidsprosjekt mellom Juristforbundet og Inst. for kriminologi og rettssosiologi (IKRS)/Inst. for offentlig rett ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Rasmus Asbjørnsen, advokat/partner i Advokatfirmaet Haavind AS, ansv. for samarbeidet med Gatejuristen/Barnas Jurist

Tonje Lilaas Larsen, forsker ved IKRS, forfatter av rapporten

Anders Løvlie, førsteamanuensis ved Inst. for offentlig rett

Bente Oftedal Roli, advokat i Advokatfirmaet Roli, tidl. leder Fri rettshjelp i Oslo

May-Len Skilbrei, professor/instituttleder ved IKRS

Ingebjørg Tønnesen, tingrettsdommer, leder for Rettshjelpsutvalget

2. Digitalisering av jussen – muligheter og snubletråder

Digitaliseringen har for lengst nådd juristenes arena. Hvilke muligheter gir dette for jurister i offentlige etater, næringsliv og advokatfirmaer, for selvstendig næringsdrivende? Vil kunstig intelligens overta juristenes oppgaver eller bli et verktøy som gir bedre juridiske beslutninger? Hva med personvern og etiske snubletråder?

Christian Bendiksen, advokat/partner i Brækhus Advokatfirma AS, medforfatter av «Når jus møter AI» og medlem av Juristforbundet Tech Forum

Leonora Onarheim Bergsjø, forsker ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo, leder av Norsk råd for digital etikk

Trine Mehlsether, digitaliseringssjef hos Advokatfirmaet Thommesen AS

Lise Lyngsnes Randeberg, president i Tekna

Inga Strømke, forsker på kunstig intelligens hos Simula Research Laboratory

3. Juristforbundets rettssikkerhetspolitikk og Rettssikkerhetsprisen

Håvard Holm, president i Juristforbundet

Anine Kierulf (juryleder), førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo

Rettssikkerhetsprisen deles ut til

Den norske rettsstaten
representert ved

Tone Wilhelmsen Trøen, stortingspresident

Erna Solberg, statsminister

Toril Marie Øie, høyesterettsjustitiarius

Elin Floberghagen, generalsekretær, Norsk Presseforbund

Rettssikkerhetskonsferansen ledes av **Vegard Valestrand**, kommunikasjonsrådgiver i Juristforbundet

Advarer mot at den høye tilliten til rettsstaten også kan være dens akilleshæl

– En anledning til å diskutere hvordan denne typen situasjoner bør håndteres i fremtiden

Selv om jusprofessor Hans Petter Graver i mange år har forsket på rettsstaten i unntakstilstand tok det litt tid fra koronapandemien inntok landet i mars til han i det hele tatt begynte å tenke jus.

Tuva Bønke Grønning

Thomas Haugersveen

I mange år har professor Hans Petter Graver jobbet med et prosjekt om domstolene i autoritære samfunn. En gjenganger er at unntakstilstand og unntakslovgivning ofte er en inngang til autoritære samfunn og brukes som rettslig grunnlag av myndighetene.

– Hvordan unntakslovgivning virker inn på rettsapparatet og særlig domstolenes stilling og virkemåte er noe jeg har forsket på i mange år, så da dette begynte å utfolde seg i Norge og resten av verden i mars var det nærmest som om samtiden innhentet den forskningen. Det ble jo naturlig for meg å følge ekstra nøye med, sier Graver.

Det mangeårige prosjektet, som ifølge Graver i utgangspunktet ikke har samfunnsnytte som begrunnelse, ble plutselig relevant. Forskningen viser blant annet at et kjennetegn ved unntakstilstander er at det

treffes tiltak i de innledende fasene som man i ettertid mener har vært for vidtgående.

Dette var også hovedgrunnen til at Graver raskt bestemte seg for å kaste seg inn i debatten med sin stemme.

– Det gjelder helt generelt. Vi så det i Norge under landssvikeroppgjøret og i USA etter 11. september. Det er derfor, etter mitt syn, grunn til å følge særlig godt med i de innledende fasene i slike situasjoner.

Lammet

Selv for en jusprofessor som i mange år har forsket på rettsstaten i unntakstilstand tok det litt tid fra koronapandemien inntok landet i mars til Graver i det hele tatt begynte å tenke jus.

Han og mange med ham ble «lammet» av hele situasjonen, skriver Graver i den helt ferske boka «Pandemi og unntakstilstand».

– Jeg kan bare snakke for meg selv, men det at vi stod midt oppe i en dramatisk pandemi hvor vi ikke vet hvor farlig den er og hvilke konsekvenser dette kan få – det preget jo min forståelse av situasjonen. Det gikk noen uker før jeg begynte å tenke at dette også hadde viktige juridiske sider, sier han.

Det var da arbeidet med koronaloven ble kjent og første utkast lå på bordet at professoren kastet seg inn i debatten. Det første utkastet ble møtt med til dels krass kritikk, og Graver utalte blant annet til NRK at det kun var fantasien som satte grenser for rekkevidden av de

forskrifter som loven kunne gi hjemmel til. Advokatforeningen var også ute og mente forslaget var grunnlovsstridig.

– Forslaget var vel egentlig et eksempel på dette jeg sa helt innledningsvis – at myndighetenes reaksjon var voldsom, og også mer voldsom enn forholdene tilsa, sier Graver.

– Det så man tydelig på det forslaget som ble fremlagt, som var veldig vidtgående både med tanke på de materielle kriteriene for å overføre fullmakt til regjeringen og at fullmakten var helt ubegrenset – den hadde ikke noen avgrensninger til spesifikke lover eller spesifikke områder, men var i stedet helt åpent angitt. Og så var det jo hele prosessen da, som både var hastverkspreget og lukket.

Debatten som fulgte ble heldigvis god, mener Graver, ikke minst takket være Stortinget.

– Det var viktig med debatt i det juridiske fagmiljøet, men det ble også en politisk debatt som brakte en god dose nøkternhet inn i det hele. Dette gjorde at den endelige loven, slik den ble vedtatt, ble langt mer moderat og hadde mye bedre sikkerhetsgarantier enn det opprinnelige forslaget, mener han.

Bestått?

I boka, som har blitt til i månedene etter mars, stiller Hans Petter Graver spørsmålet om den norske rettsstaten har bestått prøven pandemien utsatte den for. Han konkluderer med et betinget ja, det har den.

– De mest kritiske punktene så vi i mars, både når det gjaldt lovbehandling, offentlighet og forholdet mellom regjering og Storting, sier han.

Han mener imidlertid at man har hentet seg veldig godt inn igjen, og trekker blant annet frem vurderingene som Helsedepartementet har av hjemmelsspørsmål i de senere dokumentene de har laget, som han mener er av en helt annet kvalitet enn de hadde til å begynne med.

– At både det sivile samfunn og Stortinget var i stand til å reise seg så

fort og komme med et nødvendig korrektiv var viktig for min vurdering av om rettsstaten har bestått prøven.

– *Er det ikke for tidlig å si?*

– Det kommer an på hva man mener med rettsstaten. Hvis man bruker den snevre definisjonen jeg bruker, at rettsstaten er forholdet mellom den utøvende, lovgivende og dømmende makt, så mener jeg vi kan konkludere med det allerede nå.

– Men hvis man med rettsstaten også mener folks frihetsrettigheter, barns rettigheter, næringsfrihet og alle slike ting, så er det jo ennå kanskje litt tidlig å si akkurat hvordan utfallet vil bli.

– *Hva skiller oss fra andre land hvor det ikke har gått like bra?*

– Jeg vet ikke om vi kan si at det har gått galt i noen andre land ennå, i alle fall ikke europeiske land. Det er klart det er flere land som ikke har hatt en særlig god tilnærming til situasjonen, og da er jo USA lett å nevne, men da snakker vi også om veldig spesielle forhold.

Det er fortsatt mye vi ikke vet om utfallet og konsekvensene av pandemien, understreker Graver. Han tror vi vil møte på stadig nye utfordringer, også innen jussen, hvis vi må leve med koronapandemien i mange år fremover uten vaksine eller immunitet i befolkningen.

– Det vil bli en vanskelig avgjørelse på hvilket tidspunkt samfunnet skal normalisere forholdet sitt til sykdommen, slik vi har gjort med alvorlige smittsomme sykdommer tidligere. Det er klart at å fortsette med at arrangementer stenges ned og at viktige samfunnsmessige funksjoner går på halv maskin – det er ikke bærekraftig i lengden.

– Vi vil nok få en diskusjon om virkemidler, lovligheten av virkemidlene og om hvor langt vi skal gå. Vil vi rett og slett venne oss til å leve med at en slik sykdom går i befolkningen? spør Graver.

Om at det er den norske rettsstaten som i år mottar Juristforbundets rettsikkerhetspris sier Graver:

– Jeg tenker at prisen reflekterer den høye tilliten staten og spesielt rettsvesenet har i Norge. Det er veldig bra, men det er kanskje også den norske rettsstatens akilleshæl. Dette fikk vi demonstrert gjennom NAV-skandalen og er beskrevet i boka mi.

Tre erfaringer å ta med videre

Da professor Graver, som også er preses i Vitenskapsakademiet opplevde at møter, reiser og foredrag som var booket måtte kanselleres fikk han altså det han kaller en glimrende anledning til å følge nøye med og være aktiv i debatten.

I september mottar han også UiOs årlige formidlingspris for sin synlighet under krisen.

«Graver tok et viktig faglig initiativ da de COVID-19-motiverte unntakslovene skulle vedtas i Stortinget i mars i år, der han bidro til å løfte debatten over på et spor som sikret at demokratiet ble bedre ivaretatt» heter det i begrunnelsen.

Koronaloven, skolestegningen, hytteforbudet – Graver bidro med sin stemme i mange av spørsmålene som opptok hele Norge i de spesielle ukene og etter hvert månedene. Han satte spørsmål ved lovligheten av hytteforbudet, mente det første koronalovut-

kastet var i strid med Grunnloven og kalte loven for «galskap».

– Det er jo mange sider ved disse spørsmålene. En ting er hjemmelssidene, altså hva har hjemmel og hva har ikke hjemmel. Men så er det også proporsjonalitetsvurderingen, som jo er vanskeligere og mer faglig preget, samtidig som den gir større rom for diskusjon, sier han.

Graver mener det i og for seg er forståelig at man ikke tenker så nøye gjennom hva de juridiske hjemlene er i en akutt situasjon, og understreker at det de første månedene heller tross alt ikke ble nødvendig med veldig inngripende tiltak.

For det første har vi igjen sett at myndighetene ofte overreagerer i innledningen av slike situasjoner

– Men dette har gitt oss en god anledning til å diskutere nøye gjennom hvordan samfunnet bør håndtere denne typen situasjoner i fremtiden.

Selv mener Graver det første halvåret med koronapandemien i Norge fra et juridisk synspunkt har gitt oss tre nyttige erfaringer å ta med videre:

– For det første har vi igjen sett at myndighetene ofte overreagerer i innledningen av slike situasjoner og vi har erfart at det er noe vi må være på vakt mot.

– Det andre er at det i forbindelse med koronalovgivningen og smittevernlovgivningen er utviklet nye former for både parlamentarisk kontroll og domstolskontroll for denne typen situasjoner. Dette er en viktig positiv side ved koronaloven, sier han.

Som et tredje punkt trekker han frem mulighetene digitaliseringen har gitt under krisen.

– Vi har blitt gitt en mulighet til å utvikle og modernisere prosesslovgivningen, forvaltningslovgivningen og en rekke andre ting når det gjelder bruk av digital teknologi. Dette med at man har kunnet digitalisere alt fra borettslagsmøter, forkynning og rettsmøter – det har gitt mye erfaring som det er viktig å oppsummere og vurdere hva som skal tas med videre, sier han.

Ny bok

Spør om koronapandemien kan styrke rettsstaten

Hans Petter Graver er i disse dager ute med boken «Pandemi og unntakstilstand – hva covid-19 sier om den norske rettsstaten». Der spør han blant annet om pandemien kan styrke rettsstaten? Her er et utdrag fra boken.

Ekstraordinære hendelser setter samfunnets institusjoner under press. Samtidig er de også en test på hvor stabile institusjonene er, og på hvor egnet de er til å håndtere store og uventede utfordringer. Samfunnet kommer sjelden uforandret ut av slike hendelser. I beste fall kommer institusjonene rustet ut til å håndtere nye utfordringer. I andre tilfeller svekkes institusjonene, om de ikke bryter helt sammen. I atter andre tilfeller setter samfunnet en parentes rundt hendelsene og fortsetter videre som før. Vi bør strebe etter det første alternativet.

Selv om situasjonen er spesiell, og alle er enige om at samfunnet står overfor store utfordringer, er det viktig også å ha fremtidige situasjoner for øye. I Norge er det liten tradisjon for beredskaps- og unntakslovgivning. Likevel vil det igjen komme situasjoner der mange sier at vi trenger særlige fullmakter og tiltak. De tiltakene som vedtas nå vil lett bli mønsterdannende for fremtidig lovgivning, også om den tverrpolitiske enigheten om behovet for slike tiltak ikke skulle være like bred som nå.

Det er utfordrende når myndighetene gjør unntak fra de vanlige demokratiske prosedyrene for

å vedta regler for å håndtere en situasjon, og gjør inngrep i borgernes rettigheter. I slike tilfeller er det fare for at demokratiet kobles ut i unødvendig grad, og at myndighetene gjør for store inngrep i borgernes friheter og rettigheter.

De grunnleggende reglene om statens myndighetsutøvelse ble utfordret på flere måter av pandemien. Samfunnet ble stengt ned 12. mars 2020 med et vedtak som overså Grunnlovens krav til at det er regjeringen som må treffe slike avgjørelser. Smittevernlovens regler ble tøyd til det ytterste, både av statlige og lokale myndigheter, selv om dette innebærer vidtgående innskrenkninger av rettigheter som er beskyttet i Grunnloven. Koronaloven ble forberedt i hemmelighet, og den la opp til en overføring av myndighet til regjeringen som i beste fall lå helt i kanten av hva Grunnloven tillater. Bruken av både rettslig regulering og anbefalinger og råd, til dels i forskriftsform, skapte usikkerhet om rettstilstanden. Myndighetene la frem forslag til en hjemmel for å gi regler om internering og karantene av syke og smittede, med en rekkevidde langt ut over koronasituasjonen, og med vidtrekkende implikasjoner for den smittevernpolitikken som hittil har vært ført.

Myndighetenes oppfordringer og påbud, med innskrenkninger i borgernes friheter, i tillegg til frykt og uro for viruset og sykdommen den fremkaller, er det folk merket mest. Som en følge av slike innskrenkninger doblet arbeidsløsheten seg i Norge på få uker, og mange næringsdrivende mistet inntektsgrunnlaget. Noen friheter ble langt på vei suspendert i perioder. Restriksjoner og pålegg om sosial distansering har hatt store konsekvenser for nærings- og arbeidsliv, for utdanning, for barns trygghet og utfoldelse og mye annet. Både tiltakene som er iverksatt, og grunnlaget for dem, har vært ekstraordinære. I Norge fikk regjeringen egne vidtrekkende fullmakter i koronaloven. I tillegg har både regjeringen og kommuner brukt fullmakter i smittevernloven.

Det var forbausende lite debatt underveis om målene myndighetene ville oppnå med tiltakene. Den umiddelbare effekten av de tiltakene som myndighetene iverksatte, var tvert imot at oppslutningen om de som styrer, og om systemet økte de fleste steder i Europa. Alle syntes å akseptere at vi måtte forsinke utbredelsen av smitte med alle midler, og at dette var viktigere enn det meste annet.

(.....)

Det som er spørsmålet, er hvor langt det er riktig å begrense den individuelle friheten av hensyn til å beskytte andre og samfunnet. Dette blir satt på spissen der de som får sin frihet begren-

set, begrenses uavhengig av om de selv er bærer av smitten, og dermed representerer en fare. Men også når det gjelder å begrense friheten til dem som er smittebærere, må det gå en grense. Grensen vil avhenge blant annet av hvor sterke og langvarige inngrep i friheten det er snakk om, og om samfunnet har noe tilbud til vedkommende slik at det kan sies at inngrepet også er i den begrensedes egen interesse.

Historisk har fare for sykdom begrunnet langt mer omfattende inngrep enn andre farer. I Norge gikk man langt i internering av lepra- og tuberkulose-smittede, og bare for noen tiår siden fremmet helsemyndighetene forslag om tidsbegrenset internering av personer som var smittet av hiv. Flere av eksemplene fra de første ukene av pandemien viste at både sentrale og lokale myndigheter er i stand til å sette til side grunnleggende rettsprinsipper, og i noen tilfeller også handle i strid med retten, med stor støtte i befolkningen.

Denne kombinasjonen av myndigheter som bryter med rettsgarantier, og et folk som krever handlekraft, er en av de situasjonene jeg advarer mot i boken Jussens helter, som en situasjon hvor rettsstaten er spesielt utsatt. Vi trenger mer enn noensinne helter blant myndighetspersonene, personer som kan stå imot press og forsvare rettsstaten. Men mest av alt trenger vi at friheten holder seg frisk og levende i alles hjerter, kvinner som menn. For om den dør der, kan ingen grunnlov, ingen lov og ingen domstol redde den.

Vi trenger mer enn noensinne helter blant myndighetspersonene, personer som kan stå imot press og forsvare rettsstaten

Rettssikkerhetspris for 15. gang

I år deles Rettssikkerhetsprisen ut for femtende gang.
Den første vinneren var Anders Bratholm.
Dette er alle vinnerne av prisen.

2020

Den norske rettsstaten

Hvem skal motta prisen på rettsstatens vegne? Hvem er egentlig den? Juryen har tenkt at den er oss alle, og har derfor valgt å dele den ut til statsmaktens representanter, som våre representanter, med pressen for anledningen også som folkets stemme. «Rettsstaten beror på samspillet mellom sivilsamfunnet og statsmaktene. Et samspill som forutsetter vedvarende oppmerksomhet om og kritikk av de øvrige, men også forståelse og respekt for deres mandat. Samspillet er en forutsetning for rettsstaten i normaltstanden, i en krise har det vist seg avgjørende», skriver juryen.

2019

Tor-Aksel Busch

«Han har gjennom hele sitt virke hegnet om vår humane strafferettspleie og heist varselflagget når utslag av politiske myndigheters behov for å utvise handlekraft har gått for

langt i å utfordre grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper», skrev juryen om den tidligere riksadvokaten, og mente eksemplene var mange, enten det gjaldt debatt om norsk strafferettspleie og straffnivåer, ytrings- og pressefriheten eller vold i nære relasjoner. Det ble også pekt også på hans kritiske høringsuttalelser i en rekke saker. «Det er ganske unikt å ha en øverste leder for påtalemyndigheten som så ofte har vært tungen på vektskålen for å få gjennomslag for rettssikkerhetsprinsipper og en human strafferettstenking», skrev juryen.

2018

Nils Asbjørn Engstad

Rettssikkerhetsprisen tildeles Nils Asbjørn Engstad for hans "langvarige, frivillige arbeid for domstolens uavhengighet, både nasjonalt og internasjonalt", skrev juryen. "I en tid rettsstaten er under press også i våre nære omgivelser, synes juryen det er prisverdig at representanter for dommerstanden bruker egen tid og ressurser på å arbeide aktivt for å forebygge denne utviklingen og for å bidra til å skape oppmerksomhet hos politikere og blant allmenheten om betydningen av uavhengige domstoler, som rettsstatens fundament. Nils Asbjørn Engstads særlige innsats over mange år gjør ham, etter juryens syn, til et lysende eksempel til inspirasjon og etterfølgelse", het det i juryens begrunnelse.

2017

Jan E. Helgesen

Ved siden av å være lærer ved juridisk fakultet i 40 år har Helgesen i disse årene spilt en stor rolle som Norges representant i Veneziakommisjonen, («The European Commission for Democracy through Law») helt siden kommisjonen ble etablert, og hvor han var president i 2007–2009 og første visepresident frem til 2016, påpekte juryen som også fremhevet hans innsats som Chairman-Rapporteur for arbeidsgruppen som skrev og forhandlet teksten til FNs Declaration on Human Rights Defenders – «en erklæring som har forblitt blant de sentrale prioriteringer i Norges offisielle utenrikspolitikk til dags dato». Han har vært en høyt verdsatt, men stillegående primus motor i hele kommisjonens virketid, het det.

2016

Stiftelsen Lovdata

Lovdata fikk prisen for sitt arbeid med å styrke rettssikkerhet og likhet for loven gjennom økt innsikt i lov- og regelverk. De fleste rettsanvendere kan i dag vanskelig tenke seg en hverdag uten Lovdata, sa juryen. Tidligere direktør Trygve Harvold, direktør Odd Storm-Paulsen og styreleder Herman Bruserud mottok prisen på vegne av stiftelsen. – Den gang vi startet opp kunne vi naturligvis ikke ane at dette skulle bli så stort som det er blitt. Utviklingen skyldes teknologien og ikke minst internett, sa Harvold om utviklingen siden starten i 1981. «Lovdata bidrar til å opplyse befolkningen om rettsregler, teori og praksis. Nettsiden gir oversikt og kunnskap om både norske og internasjonale rettskilder», skrev juryen.

2015

Fakhra Salimi
og Mira-senteret

MiRA Ressurssenter for innvandrere og flyktningkvinner og dets leder Fakhra Salimi fikk prisen for sitt bidrag til minoritetskvinneres rettssikkerhet. Senteret jobber blant annet med spørsmål om likestilling, vold mot kvinner og forebygging av tvangsekteskap. De tilbyr krisehjelp og rådgivning samt gratisadvokat hjelp og juridisk rådgivning. – Den-

ne prisen er med på å synliggjøre utfordringene minoritetskvinner står overfor når det gjelder rettssikkerhet i Norge. Rettighetsarbeid er et felles ansvar som vi alle må ta. Både de som utformer lovverket og jobber med lovgivning, og sivilsamfunnet som ser hvordan lovene fungerer i praksis, sa Fakhra Salimi i forbindelse med utdelingen av prisen.

2014

Advokatforeningens aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett

Advokatene Arild Humlen og Jonas W. Myhre mottok prisen på vegne av prosedyregruppen. Gruppen hadde da i drøyt syv år arbeidet med utlendings- og asylsaker og hadde levert en slutt-rapport om arbeidet. "Gruppen har gitt et viktig bidrag til asylsøkeres og innvandreres rettssikkerhet og menneskerettigheter", skrev juryen. "Innvandring fra andre deler av verden og behandlingen av asyl- og immigrasjonssøknader representerer en av de største rettssikkerhetsutfordringene i vår tid. Området er sterkt rettslig regulert og søkernes behov for rettshjelp dekkes ikke alltid på en tilfredsstillende måte", het det i begrunnelsen. Juryen berømmet også arbeidsformen gruppen hadde utviklet.

2013

Asbjørn Kjønstad

En lavmælt akademiker som snakker med tyngde og som er preget av redelighet og saklighet, sa juryen om Kjønstad som fikk prisen for sitt arbeid innen trygde-sosial- og helserett. "Som forsker, lovutreder, forfatter, foreleser, formidler og debattant har han vært en sentral premissleverandør for utvikling av sosialretten i Norge. Hans mangeårige juridisk virksomhet har bidratt til større rettssikkerhet", skrev juryen. De la også vekt på at Kjønstad «løftet og utviklet fagdisiplinen sosial- og trygderett som en vital del av jussen». Hans innsats opp gjennom årene har bidratt til å gi rettssikkerhet til grupper som sjelden når frem i det offentlige ordskiftet, sa juryen.

2012

Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), Oslo, Juss-Buss, Oslo, Jushjelpa i Midt-Norge, Trondheim, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge, Tromsø.

Gjennom å gi gratis rettshjelp eller juridisk bistand i enkeltsaker gir de fem studentrettshjelpstiltakene et vesentlig bidrag til å styrke rettssikkerheten for sine klientgrupper, sa juryen og pekte på at tiltakene bruker erfaringer fra rettshjelpsvirksomheten til viktig retts-politisk arbeid, og at tiltakene bidrar til opplæring av fremtidige jurister. De supplerer det teoretiske jusstudiet med praktisk arbeid. «Saksbehandlerne i studentrettshjelpstiltakene får i sin arbeidsperiode erfaring med mange saksområder av stor velferdsmessig betydning, ofte lite vektlagt i utdanningen», sa juryen. Dessuten har det inspirert mange tidligere medarbeidere til å skrive avhandlinger og forskningsrapporter.

2006

Anders Bratholm

Professor Anders Bratholm har ved sitt virke i norsk rettsvitenskap og samfunnsliv satt en standard for uegennyttig sosialt og faglig engasjement som bør tjene som et forbilde for jurister i alle typer yrkesroller, sa juryen ved overrekkelsen av den første prisen. Bratholm fikk prisen for sitt arbeid med rettssikkerhetsspørsmål gjennom et halvt århundre, både som universitetsforsker og ved engasjement i en rekke enkeltsaker. «Dette har både vært saker hvor enkeltpersoner i fortvilelse har kommet til Bratholm og fått hjelp, og store prinsipielle spørsmål hvor hans engasjement har ført til endringer i lovverk eller praksis ved domstoler, påtalemyndighet eller forvaltningsorganer, skrev juryen.

2007

Trygve Lange-Nielsen

Etter at lagdommer Trygve Lange-Nielsen gikk av med pensjon, engasjerte han seg sterkt for å avsløre justismord og feilaktige fengslinger i saker om incest og seksuelle overgrep. Flere slike saker ble gjenopptatt og endte med frifinnelse. «Gjennom sin virksomhet har Lange-Nielsen vist en usedvanlig evne til både selvkritikk og systemkritikk. Han har ikke bare fått fjernet skyldstempelet fra mennesker som har vært uriktig straffedømt for meget alvorlige forbrytelser. Han har også dokumentert og analysert disse sakene og de feilene som er gjort på en slik måte at rettssamfunnet er mye bedre rustet for å hindre justismord i framtiden», skrev juryen i sin begrunnelse.

2011

Tore Sandberg

Innsatsen fra journalisten, forfatteren og privatetterforskeren Tore Sandberg har vært avgjørende for gjenopptakelse av flere tunge straffesaker – det gjelder blant annet både Liland- og Moen-sakene. I prisbegrunnelsen het det at Sandberg har stått på og aldri gitt seg, til tross for debatt om så vel hans egen person som sakene han har engasjert seg i. «Fellestrekk for flere av sakene er at de gjelder psykisk utviklingshemmede som er blitt dømt for drap. Prisivinnerens arbeid har bidratt til økt oppmerksomhet på de særskilte utfordringene som knytter seg til politiets etterforskningsmetoder når psykisk utviklingshemmede er mistenkt for alvorlige forbrytelser», skrev juryen.

2008

Gatejuristen (Cathrine Moksness)

Gatejuristen gir gratis og oppsøkende rettshjelp til mennesker med rusproblemer og Cathrine Moksness, som var den som dro det hele i gang, sa at prisen var med å synliggjøre det arbeidet og de problemstillingene Gatejuristen jobber med. «Gatejuristen sørger for at utsatte norske borgere får de rettigheter de har krav på etter loven. Gatejuristen

2010

Carsten Smith

Carsten Smith har som rettsvitenskapsmann, høyesterettsjustitiarius og samfunnsdeltaker gitt viktige bidrag til norsk rettsutvikling og samfunnsdebatt i nærmere 50 år, skrev juryen, og fremhevet hans arbeid for innføring og styrking av menneskerettighetene i Norge. Juryen pekte på at selv om Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon ble ratifisert av Norge i 1952, var det først på 90-tallet den kom til å spille en praktisk viktig rolle i norsk rettsliv. «Innføringen av menneskerettighetene som grunnleggende prinsipper for

all myndighetsutøvelse, skjedde ikke uten kamp. Her sto Carsten Smith i første rekke, både som juridisk forfatter og dommer», het det.

2009

Ada Sofie Austegard og Stine Sofies Stiftelse

Jeg føler det litt som å bli tatt inn i varmen, sa grunnlegger og leder av Stine Sofies Stiftelse, Ada Sofie Austegard, da vi besøkte Stine Sofies Stiftelse i Grimstad i forbindelse med pristildelingen. Hun mottok prisen på vegne av seg selv og stiftelsen hun opprettet i navnet til sin datter. I juryens begrunnelse het det blant annet at prisvinneren har «lagt ned et stort rettspolitisk arbeid for å bedre fornærmedes rettigheter og kommet med en rekke innspill til

det kriminal- og justispolitiske arbeidet». Juryen la vekt på at stiftelsen var en viktig bidragsyter når regjeringen i 2007 foreslo å styrke fornærmede og etterlattes prosessuelle rettigheter i straffesaker.

favoriserer ingen – men bidrar til at medmennesker som sliter med livets utfordringer, behandles slik de har krav på som borger i den norske velferdsstaten». En innsats som uttrykker grunnleggende etiske forpliktelser for juristprofesjonen som bærere og beskyttere av sentrale samfunnsverdier, het det i begrunnelsen fra juryen.

Slik har riksadvokaten håndtert pandemien

– Dette kontoret kommer aldri til å bli som det var

Riksadvokat Jørn S. Maurud mener rettssikkerheten i regjeringens lovarbeid har blitt godt ivaretatt under koronapandemien. Og at forslagene til hastetiltak innen rettspleien har vært berettiget. Med enkelte unntak.

 Tore Letvik

Etter at Norge «stengte ned» 12. mars begynte et formidabelt lovarbeid med utarbeidelse av hasteforskrifter, i første rekke for å ivareta hensynet til faren for spredning av smitte i samfunnet. I en tid var det ikke uvanlig med flere nye forskrifter ukentlig. Hytteforbud og karanteneregler var på alles lepper.

– Jeg må innrømme at vi en tid nærmest «snødde ned» med forskrifter og annet lovgivningsarbeid som riksadvokatembetet naturlig nok måtte involveres i. Og vi ble løpende konsultert, sier Maurud om prosessen som han mener har vært grundig, men også lite konfliktfylt.

– Det har vært lite uenighet mellom oss og andre involverte som Domstoladministrasjonen og Advokat-

foreningen. Ett forslag om å redusere antall legdommere i lagmannsretten ble møtt med protester fra Advokatforeningen. Noe som nok var et klokt innspill derfra, sier Maurud.

Landets øverste påtaleleder gir dermed, utradisjonelt nok, ros til advokat-utspill. Riksadvokaten understreker samtidig at forutsetningene for forslaget om å redusere antall legdommere endret seg.

– Først var det helt bråstopp i samfunnet før situasjonen endret seg litt når det gjaldt utviklingen på smittefronten, noe som gjorde at forslaget egentlig fremsto som helt unødvendig. Det ble da heller ikke innført, sier Maurud som tiltrådte som ny riksadvokat 1. november i fjor.

– Saker vi skulle vært foruten

Han rakk å legge et ambisiøst program for våren, sommeren og ut på høsten

– Jeg skulle bruke mye av dette året på å reise rundt og bli kjent med folk, fortelle litt om hva som ville bli som før og hva som eventuelt hva som ville bli nytt. Etter 12. mars har veldig mye av arbeidsdagen gått med til å håndtere krisen. Vi skjønnte fort at straffesaksbehandlingen måtte få en helt annen daglig oppfølging fordi domstolene stengte ned, sier Maurud.

Det ble gitt nye straffebestemmelser med hjemmel i smittevernlovgivningen riksadvokaten måtte vurdere både prioriteringen av og reaksjonsfastsettelsen i, samtidig som embetet skulle håndtere de løpende straffesakene som kom inn. Maurud var den som måtte fastsette

straffereaksjonen på brudd på hytteforbudet, og karanteneforskriften. Det ble fastsatt til forelegg på henholdsvis 15.000 og 20.000 kroner.

– Dette er en type saker vi gjerne skulle vært foruten. Samtidig så vi det som svært viktig at folk forholdt seg til de råd som helsemyndighetene ga. Hvorvidt hytteforbudet var godt eller dårlig begrunnet har jeg ingen mening om. Det har andre vurdert på et område hvor jeg selv er en utpreget legmann. Men vi var klare på at disse reglene var etablert så måtte brudd på disse møtes med en reaksjon som fikk folk til å avholde seg fra å forbryte seg mot reglene, sier Maurud.

Å bruke mye tid og krefter på å håndheve reglene var noe annet.

– Det var viktig for meg at vi ikke skulle bruke vår kapasitet på å etterforske brudd på karanteneavgivningen og hytteforbudet. Det var også viktig for politidirektøren. Derfor fant vi grunn til å forfatte et opprop som vi fikk på trykk i Aftenposten. Der ba vi folk om å skjerpe seg, og gjorde klart at vi ikke ønsket å bruke kapasitet på dette, sier Maurud som også peker på at det heller ikke har vært mange slike saker.

– Det har vært en del tilfeller av likegyldighet som jeg synes det har vært riktig å slå ned på, som gjentatte turer over svenskegrensa fordi man må ha snus, eller eksempelvis han som hadde påvist smitte og satt seg på flyet til Kuwait. Sånne brudd er veldig nedbrytende og hensynsløse, og fortjener en smekk. Alle har også fått med seg at brudd på karantene-reglene er straffebelagt, sier Maurud.

Opptatt av sårbare

Da Norge stengte ned i mars hadde Riksadvokaten ganske nylig sendt ut sitt årlige mål- og prioriteringsrundskriv.

– Nå måtte vi tilpasse disse til de nye straffebudene og prioritering av saker. Hvordan skulle vi begrense sakstilfanget til domstolene? Det betød at vi måtte se på om det var

en del forhold som vi kunne avgjøre på en enklere måte, med andre ord med forelegg slik at domstolene unngikk saker som krevde oppmøte.

– *Hva slags saker var det?*

– Blant annet besittelse av mindre mengder narkotika, og å avgjøre disse sakene ved forelegg. Endringen fikk en del oppmerksomhet fordi dette i tid kom sammen med rusreformhøringen, og som noen feilaktig oppfattet som en forskuttering av utviklingen i arbeidet der. Vi fikk også andre utfordringer, blant annet å få gjennomført etterforskning i saker som involverer barn og barnehusene. Enkelte kommuner opererte med egne karanteneregler. Dette rammet polititjenestemenn og andre som kom fra én kommune og skulle til barnehuset i en annen kommune for blant annet å gjennomføre tilrettelagte avhør av barn. Det endte med at vi måtte lempe litt på hovedregelen om at man nødvendigvis må møte opp der fysisk, sier Maurud.

Vi har hele tiden vært bevisste på å ivareta grunnleggende rettssikkerhetsstradisjoner midt oppe i dette

Sammen med politidirektør Benedicte Bjørnland jobbet riksadvokaten for å ivareta sårbare grupper som ble rammet som følge av pandemien.

– Det viste seg at anmeldelser i vold i nære relasjoner-saker stupte i denne perioden, noe som bekymret både politidirektøren og meg. Pågangen på krisesentrene gikk ned, og vi hadde ingen grunn til å tro at mer hjemmetid ga mer harmoni og fred i hjemmene. Vi hadde mange diskusjoner om hvordan vil skulle få

oppmerksomhet rundt dette. Nå har situasjonen normalisert seg litt på dette området også, sier Maurud.

Hoper seg opp

På andre områder opplevde påtalemyndighet og politi at mye av kriminaliteten gikk ned.

– Det hadde jo sin årsak i at samfunnet var stengt ned, og da gikk naturlig nok også mye av den tradisjonelle utelivsvolden og alkoholrelaterte lovovertridelser på gater og torg ned, sier Maurud som forteller at det fikk positive følger, men også konsekvenser som forplantet seg i rettssystemet.

– Dermed trengte ikke politiet gå i retten med slike saker, noe som gjorde at kapasiteten til å arbeide ned restansen økte. Så nå har vi en ganske betydelig nedgang i restansene ikke-påtaleavgjorte saker.

– Det er jo i seg selv positivt, men samtidig bygget det seg opp en mengde ferdige saker som da skulle inn for retten, sier riksadvokaten som har vært i flere møter med Justisdepartementet og de andre aktørene i rettssystemet for løse floken.

– Målet er å prøve å unngå en trekkspilleffekt fremover. Det er behov for å gå i retten for å få pådømt de påtaleavgjorte sakene. Men det viser seg at domstolene ikke har kapasitet, og at også statsadvokatene og politiet har kapasitetsproblemer.

– Av den grunn ble det rett før sommeren gitt en tilleggsbevilgning til domstolene, politiet og den høyere påtalemyndighet, for å kunne ta inn flere både dommere, statsadvokater og politiadvokater for å bidra til å jobbe ned den porteføljen som bygget seg opp i løpet av våren, sier Maurud.

Det har imidlertid vist seg at rekruttering til de nye stillingene også kan by på hodebry.

– *Det naturlige er vel at politiadvokater rykker opp til statsadvokater, men da blir det vel fort mangel på politiadvokater?*

– Ja, det er det vi må se på nå. Politiet har vært en naturlig rekrut-

– Vi har lært mye om hvordan ting kan gjøres annerledes, sier Jørn Maurud.

teringsbase for statsadvokatembetene og det vil i så fall innebære at politiet må ut og hente inn folk utenfra, sier Maurud.

Han sier imidlertid at domstolene nok vil prioritere de alvorligste sakene, som aktoreres av statsadvokater.

– Situasjonen er uansett veldig uheldig, og jeg forstår godt frustrasjonen i politiet over dette. Statsadvokatembetene må nok også regne med å miste folk til domstolene, fordi det nå er kunngjort rundt 50 ledige dommerkonstitusjoner som skal fylles opp, sier Maurud.

Han forteller at det gjenstår å se hvor aktuelle statsadvokater kan bli til disse dommerstillingene, da de som aktorer ofte har behandlet straffesakene tidligere og dermed kan bli inhabile til å håndtere sakene som dommere.

– Av den grunn er det ikke sikkert det skjer så mye utglidning derfra. Men jeg ser ikke bort fra at det kan bli et rekrutteringsproblem ne-

derst i kjeden, noe som kan bli et stort problem for politimestrene. Jeg håper vi ikke kommer i en situasjon hvor domstolene har kapasitet til å ta unna, mens påtalemyndigheten ikke kan stille med aktorer, sier Maurud som har fått myndighet til å konstituere statsadvokater i stillinger av inntil ett års varighet, mot tidligere seks måneder.

– Kan bli vanskelig å gå tilbake

– Litt tilbake til den første tiden da det kom nye forskrifter tidvis hver dag, og i hvert fall ukentlig. Hvor balansert var det? Mange var bekymret for maktbalansen og at politikere kunne ta til seg makt de kanskje ikke burde?

– Slike problemstillinger var vi oppmerksomme på. Men departementet involverte både oss og Domstoladministrasjonen hele veien og veldig tidlig. Og vi hadde en veldig god dialog med Justisdepartementet som jo fikk bestillinger de måtte lage gode lovtekster ut av, og

på veldig kort tid. Sånn sett så tror jeg det var veldig nyttig også for dem å involvere oss tett i den prosessen. Vi trakk i enkelte spørsmål også inn fagapparatet som vi disponerer og har hele tiden vært bevisste på å ivareta grunnleggende rettssikkerhetstradisjoner midt oppe i dette. Etter min mening har det blitt ganske bra, og dette er jo midlertidige regler. En bekymring er at hvis denne tilstanden varer lenge så kan ting festne seg litt, og at vi dermed etablerer et eget straffefenivå for enkelte typer lovbrudd som følge av pandemien.

– Hva tenker du på da?

– For eksempel narkotikabesittelse, og at det det kan være vanskelig å komme tilbake til det straffefenivået som Høyesterett har fastlagt tidligere. Det kan bli vanskelig å reversere slike ting, sier Maurud.

Han forteller at også at bruk av varetektsfengsling ble berørt av pandemien.

– Det ble påstått at isolasjonen og forholdene i varetekt ble så inngripende som følge av smitteverntiltak at det i seg selv kunne representere et uforholdsmessig inngrep som tilsa at man ikke kunne bruke varetekt. Det medførte i hvert fall til løslatelse i ett tilfelle. Domstolen la til grunn at det var helt åpenbart at personen under normale omstendigheter skulle vært i varetekt, men på grunn av vilkårene i det aktuelle varetektsfengselet så ville det bli en tilleggsbelastning som gjorde det hele uforholdsmessig, sier Maurud.

Riksadvokaten innhentet da informasjon fra Kriminalomsorgsdirektoratet om situasjonen som rådet i varetektsfengslene.

– Det var nyttig å ha denne dialogen med direktoratet, da det viste seg at de der jobbet med løsninger slik at fanger kunne få ipader og dermed kunne ha dialog ut, noe som har vist seg å fungere fint. Så det har vært mange fremskritt også. Vi har lært mye om hvordan ting kan gjøres annerledes, sier Maurud.

Høy effektivitet med hjemmekontor

Også den praktiske arbeidsdagen ved riksadvokatembetet er blitt kraftig endret som følge av pandemien. Maurud ser mange positive utslag som følge av bruk av ny teknikk og nye arbeidsmetoder.

– Smittesituasjonen og nedstengingen medførte mye arbeid og mye koordinering, og slik er det jo til dels fortsatt. Men det førte også til en etablering av mange nye kontaktpunkter med samarbeidende organer. Eksempelvis er det i dag en helt annen kontakt mellom meg og de regionale statsadvokatembetene enn det tidligere har vært behov for, noe som også har vært veldig fint, sier Maurud.

Koronapandemien har gjort at det nå er ukentlige møter mellom riksadvokaten og de regionale lederne for statsadvokatembetene.

– Det var mengder av løpende utfordringer som dukket opp regionalt og tilsvarende problemstillinger

ved flere embeter som vi måtte finne en felles løsning på. Særlig knyttet til avvikling av rettsdager og personalsituasjonen, sier riksadvokaten.

Han forteller at situasjonen har ført til en helt annen møtестruktur. Riksadvokaten og politidirektøren møtes via videokonferanseløsning nå nærmest ukentlig.

– Etter hvert kom også flere til, slik at vi nå har hatt ganske jevnlige og hyppige møter både med politidirektøren, Kriminalomsorgsdirektoratet, konfliktrådssekretariatene og andre som har felles interesse av å få ting til å gli innen strafferettspleien, sier Maurud.

Jeg tror det ville tatt
meg flere år å endre
arbeidsvaner hos folk, av
mer sånn frivillig vei

Hjemmekontor – en suksess

Riksadvokaten betegner perioden som embetet nå har vært gjennom som krevende, men også svært nyttig.

– Det har vært veldig lærerikt, og på digitaliseringsfronten har det skjedd intet mindre enn en revolusjon hos oss. Som hos mange andre har det vært, og er, en utpreget hjemmekontorvirksomhet her også, sier Maurud.

Han forteller at han, som en følge av at han bor i Oslo og har gåavstand til kontoret på Stortorvet, stort sett har vært på kontoret. Mange andre, som bor utenbys, jobber fra hjemmekontor. Og bruken av hjemmekontor og digitale løsninger er noe riksadvokaten betegner som en positiv erfaring.

– Vi har delt oss inn i team her slik at det høyst er en tredjedel av staben fysisk til stede på kontorene til enhver tid, mens resten har hjemmekontor. Vi har cellekontorer så det er sånn sett ikke så vanskelig for oss å

holde avstand og drive rengjøring og slikt. Men så er det enkelte som har reisevei og avhengig av offentlig kommunikasjon, og da må vi tilpasse løsninger med dem også – med mer fleksibel arbeidstid og oppmøtetidspunkter. På denne måten bidrar vi også så godt vi kan for å unngå trengsel på offentlige transportmidler, sier Maurud.

– *Hvordan har så effektiviteten vært under tiden med hjemmekontor?*

– Jeg var veldig spent her på andre tertial i år, sammenlignet med andre tertial i fjor. For å se hvordan vi lå an på egen måloppnåelse, saksbehandlingstider og alt slikt. Og det var så å si ingen forskjell, snarere tvert imot, i positiv forstand. Ut fra vår erfaring med bruk av hjemmekontor så langt kan ikke motstand mot hjemmekontor begrunnes ut fra manglende effektivitet. Bruk av hjemmekontor har jo også andre sider, arbeidsmiljømessig og slikt, men jeg har fått et annet syn på dette med fleksible arbeidssteder i løpet av siste halvår. Det er utrolig hva som går an å gjøre digitalt, sier riksadvokaten.

Han peker på at det meste som ble gjort av straffesaksbehandling før pandemien nå skjer nettopp digitalt.

– Da jeg begynte her i november var dette kontoret bortimot helanalogt med papirbruk og bruk av konsepter og utskrifter. Straffesaksbehandlingen skjedde jo også langt på vei med å flytte sakspapirer hit og dit. Dette ble nærmest borte over natten og jeg tror det ville tatt meg flere år å endre arbeidsvaner hos folk, av mer sånn frivillig vei. Så her har vi tatt et syvmilssteg. Vi var tvunget til å arbeide på en annen måte og det har vist seg at folk raskt venner seg til at dette fungerer bra. Så dette stedet kommer heller aldri til å bli som det var. Jeg sitter og behandler straffesaker på skjerm, enten på kontoret – eller et eller annet sted hvor jeg har tilgang til internett – og sender det videre dit det skal digitalt, sier riksadvokaten.

JURIST
FORBUNDET

Verv en kollega

For hvert medlem du verver, mottar du et gavekort på 300 kroner.
Jo flere jurister, jo større gjennomslagskraft har vi.

Gode argumenter for å melde seg inn i Juristforbundet:

- ✓ Juridisk bistand i saker som angår arbeidsforhold
- ✓ Lønnskalkulator
- ✓ Karriererådgivning
- ✓ Kurs og arrangement
- ✓ Juristen, både i postkassen og på nett
- ✓ Gode betingelser hos Juristforbundet Forsikring og Handelsbanken
- ✓ Medlemsrabatter
- ✓ Rabatt på kurs hos Juristenes Utdanningscenter (JUS)

**Verv og motta
gavekort på
300 kroner**

– Tre grunner til at rettsstaten besto prøven under Korona-pandemiens første fase

Jusprofessor Jørn Øyrehagen Sunde mener en velfundert fullmaktslov eller et lovutkast kunne vært på plass før pandemien traff Norge. Han mener likevel den norske rettsstaten besto prøven når virussjokket presset fram hasteforskrifter og tiltak som måtte til for å håndtere smittefaren.

 Tore Letvik

«Det ein kan kritisera er at det ikkje låg føre ei fullmaktslov før pandemien ramma Noreg, som var skapt på bakgrunn av meir inngåande prosessar. Det låg alt føre ein NOU frå 2019 om «Når krisen inntreffer» med eit forslag som burde ha gjort at ein i alle høve hadde eit lovutkast å stø seg til når krisa inntraff eit år seinare», skriver Øyrehagen Sunde i en epost til Juristen etter at vi spør ham om hans syn på rettsstatens håndtering av krisen.

Hans hovedsyn er likevel at norske myndigheter har håndtert situasjonen på forsvarlig sett.

Tre grunner som henger sammen

«Ja, eg meiner rettsstaten klarte prøven under den fyrste fasen av Korona-pandemien. Dette av tre grunnar som delvis heng saman», skriver Øyrehagen Sunde og lister opp de tre grunnene slik:

«For det fyrste fordi det vart i all hovudsak eit samsvar mellom alvoret i dei utfordringar ein stod ovanfor og

tiltak som vart sett i verk. Ein kan diskutera Soringkarantene eller om til dømes hytteforbodet burde ha vore løyst på ein annan måte, men det endrar ikkje på heilskapsinntrykket.»

Øyrehagen Sunde trekker fram åpenheten som et viktig element i myndighetens håndtering av de kritiske ukene da hasteforskrifter og endringer som grep inn i folks frihet fant sted.

«For det andre fordi styringsprosessane i stor grad var opne under handteringa av fyrste fase av pandemien. Det er mykje å innvenda på openheita opp mot fyrste utkast til fullmaktslovgeving, men deretter vart prosessane betre. Det er òg viktig at ein heile tida informerte og forklarte, slik at borgarane generelt

vart sett i stand til å ha kvalifiserte meiningar rundt styringsprosessane og – verktøya», skriver han, før han avslutter:

«For det tredje var det eit engasjement både mellom juristar og folk generelt kring rettsstatsspørsmål særleg i den innleiande delen av fyrste fase av pandemien. Dette engasjementet kring rettsstaten trur eg var svært viktig for at det vart generelt eit godt samsvar mellom alvoret i krisa og tiltaka sett i verk.»

Jørn Øyrehagen Sunde ble dr. jur. i 2007 og professor i rettshistorie samme året ved Det juridiske fakultet i Bergen. Han har siden 2019 vært ansatt som professor i rettshistorie ved Institutt for offentlig rett i Oslo.

JURIST 2020 KONGRESS

JURISTENES DIGITALE **HUB**

FOREDRAG OM ARBEIDSRETTSLIGE TEMAER

e-Fagspor **ARBEIDSLIV**

Nye varslingsregler.

Foredrag ved advokat Anne Marie Due.

e-Fagspor **ARBEIDSLIV**

Juridisk metode i et internasjonalt perspektiv.

Foredrag ved professor dr. juris Erik Magnus Boe.

19. november 2020
Clarion Hotel The Hub, Oslo

juristkongress.no

Foto: Tore Kristiansen, VG

Menneskerettighets- kollisjoner i krisetider

Koronakrisen har vist at menneskerettigheter hele tiden kolliderer i hverandre, og at vurderingene er ekstremt vanskelige, mener Adele Matheson Mestad, direktør for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).

 Tuva Bønke Grønning

- Den viktigste menneskerettighetsforpliktelsen staten har under en krise er jo å sikre retten til liv og helse, så når staten setter i gang inngripende tiltak er det for å ivareta en grunnleggende menneskerettighet. Men når den gjør det, så kolliderer det i andre rettigheter.

Hun trekker frem besøksforbud ved institusjoner som et eksempel.

– Det gjøres for å beskytte liv og helse, men kan kolliderer med retten til privatliv og familieliv. Det er menneskerettighetskollisjoner hele tiden, og det er veldig vanskelig for en stat å gjøre slike vurderinger, for du har ikke full oversikt, og du sitter ikke med fasiten underveis i en slik krise.

Mange henvendelser

Samtidig som de ansatte i NIM tidlig kastet seg rundt og kom med innspill til de store mengdene forskriftsforslag som ble sendt på høring begynte henvendelsene fra sårbare grupper å komme inn.

Mestad vil spesielt fremheve de mange henvendelsene fra representanter for funksjonshemmede og eldre. Mange pårørende slet med å forstå hvorfor reglene var som de var, og var fortvilet over konsekvensene de fikk.

– «Hva, kan jeg ikke besøke datteren min i hennes private hjem som er en institusjonsbolig nå? Hvem har bestemt dette? Hvem kan jeg klager til?» Slike henvendelser var det mange av, sier Mestad.

Hun mener sentrale føringer for rammene for inngripende tiltak, særlig ovenfor personer i institusjoner, kom på plass for sent.

– Det var noen som fikk bære tunge konsekvenser av de tiltakene som ble iverksatt, og sånn måtte det kanskje være. Men vi savnet ofte menneskerettslige vurderinger av nødvendighet og forholdsmessighet, og ikke minst tydeligere føringer på betydningen av å sette inn flere kompensierende tiltak i mange av disse institusjonene.

Eldre alene

En stor andel av de koronarelaterte dødsfallene i Norge har så langt skjedd på sykehjem, og hovedandelen av de døde var over 80 år. Mestad forteller om eldre som ble isolert og ensomme i veldig lang tid, og stiller spørsmål ved om noen av de absolutte reglene var nødvendige ut fra smittesituasjonen utenfor.

«Smitteisolasjon innebærer det vi normalt ønsker å unngå, slik som bruk av tvang, fremmed personell i smittevernutstyr eller flytting til en ukjent avdeling. Personer med kognitiv svikt kan ha problemer med å forstå smitteverntiltak og man kan bli nødt til å sette til side grunnleggende behov hos sårbare pasienter» skriver Bjørn Erik Neerland, overlege ved Geriatrik avdeling, Oslo universitetssykehus, i Tidskrift for Den norske legeforening.

Mestad i NIM understreker imidlertid at det midt i krisen er vanskelig å vurdere, og at krisen jo viste at nedsiden ved å slippe opp kunne vært veldig stor gjennom eksempler på sykehjem med høye dødsrater

– Men det var noen sykehjem som var flinkere enn andre til å tilrettelegge for avhjelpende tiltak som å få på plass digitale hjelpemidler og trille de eldre ut for besøk. Det burde vært mer tydelighet fra statens side på betydningen av det, sier hun, og fortsetter:

– For det var mange som led veldig under den isolasjonen og den ensomheten i de ukene, og noen døde av det. Vi har fått mange henvendelser av typen «moren min døde av koronatiltakene. Hun sluttet å spise og døde to uker senere.»

Andre henvendelser gikk på pårørende som på grunn av smittevernreglene ikke fikk komme på besøk før den eldre lå i koma på dødsleiet.

– En pårørende formidlet at da de endelig fikk komme inn, i fullt smittevernutstyr, var det for sent til å få tatt ordentlig farvel. Dette er helt uakseptabelt. I neste runde må

Adele Matheson Mestad sier at betydningen av demokratisk åpenhet og høringsinstituttet er en av de viktigste lærdommene å ta med seg fra krisen.
(Foto: Tuva Bønke Grønning)

slike hensyn prioriteres høyere. Det må være høylytte diskusjoner på Stortinget om hva vi gjør for å kompensere for slike tiltak, sier hun.

– Alle skjønner at det er superdramatisk når smitten kommer inn på sykehjemmene hvor det er så mange i sårbare grupper, og det er vanskelig å argumentere mot smittevern hensyn. Men likevel – her må man ha flere tanker i hode samtidig om hva ivaretagelse av retten til liv og helse handler om. Tiltakene fikk for store konsekvenser enten man forstår begrunnelsen eller ikke.

Stengte skoler

Menneskerettighetsdirektøren trekker også frem andre berørte som har fått kjenne koronatiltakene på kroppen.

Konstruktivt pågående forbedringsdiskusjoner er veldig sunt og er noe av det som kjennetegner den norske rettstaten

– Mange fikk kutt i tiltakene sine fordi kommunene ble hardt belastet med andre smittevernoppgaver. Vi fikk også mange henvendelser fra fortvilte familier som fikk kuttet i hjelpetiltakene til barna sine, forteller hun.

Diskusjonen om sårbare barn i skole og barnehage når disse var stengt i mange uker viser hvor viktige de institusjonene er for å ivareta menneskerettighetsansvaret man har for å beskytte barn mot vold og overgrep, mener Mestad.

– Når du stenger ned skoler og barnehager så mister du en av de viktigste arenaene som staten har for å beskytte barn mot vold og overgrep. Disse institusjonene spiller en helt avgjørende rolle i ivaretagelsen av det ansvaret. Det var så

mange flinke skoler og lærere som gjorde en utrolig tapper innsats under krisen, men når det institusjonelle rammeverket ditt faller bort ved at du ikke ser barna hver dag så er det klart at det blir vanskelig. Det er veldig mange ting som ikke lar seg gjøre på en god måte over Teams, det må man bare være klar over.

Vold i nære relasjoner har også vært en viktig sak for NIM gjennom koronakrisen, og Mestad frykter vi i mange land i ettertid vil se at nedstengningene har hatt en negativ effekt.

– Det har vært en reell bekymring i mange land. Vold i nære relasjoner er en utfordring også i Norge, og det er klart det ikke blir bedre av at man må holde seg mye innenfor husets fire vegger.

Et siste eksempel Mestad trekker frem er fengselsinnsatte som fikk pålegg om isolasjon ved innkommst. Dette var inngripende, selv om det er lett å skjønne at konsekvensene ved å få smitte løs i fengslene, hvor det også sitter mange i risikogrupper, ville vært svært alvorlig. Men alt er prioriteringer i en krise, og for eksempel økt testing i fengsler, som Kriminalomsorgsdirektoratet var en pådriver for, ville antakelig kunne avdempet behovet for isolasjon noe.

– Her skal Kriminalomsorgsdirektoratet ha ros for å ha jobbet effektivt med avdempende tiltak som 700 iPader til de innsatte så de kunne ha digital kontakt.

Runde to

Mestad tror det vil ta tid før vi ser alle konsekvensene av koronakrisen.

– Når verktøyene i statens verktøykasse gradvis settes ut av spill – hva skjer da? Og når menneskelige friheter begrenses – hva skjer med menneskene da? Det er noen helt grunnleggende filosofiske spørsmål vi kanskje vil ha noen svar på når dette er over, sier hun.

Mestad trekker frem at koronaloventen skapte mye diskusjon, som førte til forbedringer på Stortinget. Hun mener at selv om den gjorde inngrep i folks beskyttede rettigheter, så muliggjorde den også tiltak som beskyttet mot negative effekter av krisen, at barnevernet og domstolene kunne fortsette å virke.

– Det var mye diskusjoner om den, og det var bra, men det var like-

vel et paradoks at nær sagt alle de mest inngripende tiltakene jo ble iverksatt i medhold av Smittevernloven, som vi ikke hadde tilsvarende prinsipielle diskusjoner om.. Disse tiltakene ble vedtatt veldig raskt, de ble ofte ikke sendt på høring, og hadde, i motsetning til Koronaloven, ikke prosedyrer for involvering av Stortinget, sier hun, og fortsetter:

– Det er en veldig vid fullmaktslov egentlig, som gir mye fullmakt til både regjeringnivå og kommunalt nivå. At kommunene må ha fullmakter i en krise er åpenbart, men Stortinget var ganske avkoblet og det skapte en dårligere demokratisk forankring av tiltakene.

Mestad mener det er viktig at det legges til rette for brede demokratiske diskusjoner også om krise-tiltak.

– Det er lett å skjønne at man ikke kan gjøre det med en gang under en krise, men kanskje burde man vært enda flinkere til å gjøre det etter hvert. Dette krever også bredere prinsipielle diskusjoner om hvordan Smittevernloven er innrettet.

Når vi nå er på vei inn i en ny fase, er Mestad og NIM opptatt av å tenke på læringspotensialet og advarer mot å være etterpåklok.

– Men man kan være etterpåkgrublende, slik at man lærer av erfaringene. Så alle kan gjøre jobbene sine bedre neste runde. Vi har ikke tid til å drive å kjefte på hverandre i en slik krise, men det er samtidig grunnleggende å sikre størst mulig grad av åpenhet slik at det brede demokratiet vårt kan virke. Ytringsfrihet, åpenhet om beslutningsprosesser og beslutningsgrunnlag som sikrer ivaretagelse av pressens sentrale rolle som vaktbikkje på vegne av oss alle også i en krise er veldig viktig, selv om det sikkert er brysomt iblant.

– At det er konstruktivt pågående forbedringsdiskusjoner er veldig sunt og det er noe av det som kjennetegner den norske rettstaten også. Fordi vi har et stort rom for å

diskutere fag og politikk så forbedrer vi oss stadig vekk som samfunn og det er på mange måter det overordnede målet med alle disse institusjonene og dette finstemte institusjonelle bildet. Slike diskusjoner må vi ha også om koronahåndteringen.

Hun understreker likevel at krisen ikke er over.

– I sommer trakk vi pusten, men nå er det ikke sånn lenger. Men jeg tenker at vi tross alt landet bra i første runde. Og det mener jeg, selv om det åpenbart er ting å kritisere. Det skulle bare mangle, vi har aldri som samfunn opplevd dette før. Det ville vært oppsiktsvekkende hvis alt hadde gått helt knirkefritt.

Når du stenger ned skoler og barnehager så mister du en av de viktigste arenaene som staten har for å beskytte barn mot vold og overgrep

Åpne diskusjoner

Adele Mestad mener altså rettstaten tross alt har landet godt på beina etter den første runden av koronakrisen, og er i utgangspunktet positiv når hun får høre at det er nettopp den norske rettstaten som stikker av med årets Rettssikkerhetspris.

– Hvis man ser på dette utenfra, så er det ikke noen tvil om at det er riktig. Norge kåres jevnt og trutt til verdens beste land å bo i og kniver om førsteplassen med Danmark på Rule of Law-indeksen, Freedom of the World-indeksen og en rekke andre parameter man kan måle det etter, sier hun, og legger til:

– Og så betyr ikke det at man skal legge seg tilbake og klappe seg fornøyd på hodet, men det betyr at man har noe veldig viktig å forsvare hver eneste dag. Hvis du er verdens-

mester på ski så trener du skikkelig hardt fordi du er keen på å holde formen. Og det kommer ikke av seg selv, det er ingenting gratis ved det. Man må passe på det hele tiden, både smått og stort.

Mestad mener koronapandemien har illustrert det finstemte institusjonelle samvirket og at det er veldig mange roller som må fylles for at rettstaten skal fungere som den gjør. Det handler om at aktørene er bevisst sine ulike roller, men også om respekt for systemene som er bygget over tid, mener hun.

– Man spiller inn med det man har fra de rollene man har, og alle rolleaktørene må ha forståelse for at alle rollene er viktige. Politikere, domstoler, fagetater og nattarbeidende byråkrater er selvfølgelig helt sentrale i en krise, men de irriterende vaktbikkjene og de faglig tunge knirkete aktørene som kaster inn råd er også viktige. Det er veldig finstemt, som en Stradivarius-fiolin som er stemt over mange år, og da tåler den en krise hvor den må bare spille mye raskere, sier hun.

En av de viktigste lærdommene vi bør ta med oss fra krisen, tror Mestad er at man må klare å benytte seg av demokratisk åpenhet og høringsinstituttet også i en krisesituasjon, slik at man får åpne diskusjoner. Å skulle til enhver tid skulle ha 360 graders blikk på alle utfordringer i en slik situasjon er umulig for en aktør alene, mener hun. Derfor er vi avhengig av det brede aktørbildet.

– Og det blir jeg bare mer og mer glad i, jo mer jeg jobber i ulike roller. Jeg synes det er så fascinerende, altså. Hvor mye fagkunnskap som ligger blant så mange ulike aktører. Så ulike måter, så ulike prisme alle ser verden gjennom. Det sammensatte prismet du får når de får virke sammen, det er det vakre med den norske rettstaten, tenker jeg.

Hva tjener de du kan sammenligne deg med?

Hvordan er din lønnsutvikling? Og hva er det vanlig å tjene i en jobb som ligner på din? Over 6000 jurister og advokater svarer årlig på Juristforbundets store lønnsundersøkelse – sjekk hva de tjener!

Juristforbundets lønnskalkulator viser resultater fra både statlig, kommunal og privat sektor. Kalkulatoren kan bistå deg i lønnsforhandlinger og er et unikt verktøy for både deg som er ny og erfaren jurist.

Har du
riktig lønn?

Sjekk lønnskalkulatoren på juristforbundet.no/lonnskalkulator

Illustrasjonsfoto: Espen Bratlie / Samfoto

Langvarig besøksforbud

Eldre isolert på sykehjem

I flere uker var det besøksforbud ved norske sykehjem. Mange eldre har sittet isolert, og døende har ikke hatt sine nærmeste rundt seg.

 Ole-Martin Gangnes

På en pressekonferanse i slutten av mai, kunngjorde helse- og omsorgsminister Bent Høie at det var slutt på besøksstansen det lenge hadde vært på helse- og omsorgsinstitusjoner på grunn av koronapandemien.

– Mange eldre på sykehjem har ikke hatt besøk, eller veldig begrensede muligheter til besøk, på lenge. Det har vært tunge tider, sa Høie.

– Det er ikke lenger besøksstans. Helse- og omsorgsinstitusjonene skal derimot legge til rette slik at de som er innlagt kan få besøk – så langt som det er mulig og forsvarlig. Dette gjelder alle. Fra nybakte mødre til syke, eldre og personer med demens som kanskje ikke har fått se sine nærmeste, barnebarn eller oldebarn på flere uker, sa han.

Helse- og omsorgsministeren opplyste at smittevern-tiltakene skulle tilpasses lokalt og være et samarbeid mellom pårørende og institusjonen og at Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet hadde laget anbefalinger.

Kritikk

Da besøksstansen ble opphevet hadde den vart lenge – og uten særlig debatt.

«Hvorfor var det slik at nesten ingen i offentligheten satte spørsmålsteget ved det absolutte besøksforbudet ved sykehjemmene, før det var gått seks uker?», spurte politisk kommentator Aslak Bonde i en kommentar i Morgenbladet i mai.

«På alle landets sykehjem er det rundt 30 000 langtidsbeboere. Gjennomsnittlig botid er bare to år. Det betyr at det i løpet av to måneder er veldig mange som faller bort – enten de er koronasmittet eller ei. Samfunnet har latt mange av disse gamle møte døden alene – for mange var det for sent da de pårørende slapp inn helt i slutfasen», skrev Bonde.

Han spurte hvorfor det ikke hadde latt seg gjøre å improvisere frem smittefrie besøksarenaer slik at både smittede og usmittede fikk beholde en viss kontakt med sine nære tidligere.

«Selv restaurantene og pubene ble åpnet før de aller fleste sykehjem klarte å få på plass sterkt begrensede besøksordninger. Vinmonopolet brukte noen dager på å skaffe ekstra folk som spriter hendene våre og ordner køen. Å få inn ekstrasjelp for å trille gamle ut til pårørende i smittetrygge omgivelser ser ut til å ha vært praktisk talt umulig», skrev Bonde.

Adele Matheson Mestad, direktør for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), påpeker i et intervju i denne utgaven at det måtte gjøres vanskelige

vurderinger under krisen, men at eldre ble isolert og ensomme i veldig lang tid.

– Det var mange som led veldig under den isolasjonen og den ensomheten i de ukene, og noen døde av det. Vi har fått mange henvendelser av typen «moren min døde av koronatiltakene. Hun sluttet å spise og døde to uker senere.»

Andre henvendelser gikk på pårørende som på grunn av smittevernreglene ikke fikk komme på besøk før den eldre lå i koma på dødsleiet.

– En pårørende formidlet at da de endelig fikk komme inn, i fullt smittevernsutstyr, var det for sent til å få tatt ordentlig farvel. Dette er helt uakseptabelt. I neste runde må slike hensyn prioriteres høyere. Det må være høylytte diskusjoner på Stortinget om hva vi gjør for å kompensere for slike tiltak, sier hun til Juristen.

Sivilombudsmannen

Sivilombudsmannen ba i begynnelsen av april om myndighetenes redegjørelse om konsekvenser av isolasjon som følge av koronapandemien.

Spørsmålet gjaldt «eldre pasienter som bor eller oppholder seg på sykehjem mot sin vilje», da ombudsmannen påpekte at de var en spesielt utsatt gruppe i kritesituasjonen pandemien utløste.

«Mange har tilleggsutfordringer som demens, luftveissykdommer og diabetes som gjør dem ytterligere utsatt for smitte. Mange pasienter som er tvangsinnlagt i det psykiske helsevernet, vil også ha alvorlige helseutfordringer», skrev Sivilombudsmannen.

«Allerede under ordinære forhold vil flere ha et betydelig behov for støtte og tilrettelegging fra ansatte i helsetjenestene. Mange vil være ekstra sårbare under en slik krise», skrev ombudet.

– Svært uklar situasjon

I slutten av april svarte Helse- og omsorgsdepartementet at helse-

myndighetene hadde gitt regler, råd og anbefalinger som skulle beskytte pasienter i helseinstitusjoner.

«Blant annet er det med utgangspunkt i kravet til faglig forsvarlighet gitt anbefalinger om adgangskontroll og alminnelig besøksstans i alle landets offentlige og private helse- og omsorgsinstitusjoner, og i fellesarealer i omsorgsboliger mv. Tiltakene omfatter alle besøkende, inkludert pårørende til beboere og pasienter, frivillige hjelpere og andre som leverer tjenester og bidrar med aktiviteter ved institusjonen.»

Det må være høylytte
diskusjoner på Stortinget
om hva vi gjør for
å kompensere for
slike tiltak

Departementet opplyste også at det var skissert situasjoner som ga grunnlag for å fravike besøksstansen.

«Eksempler som gis er pårørende til kritisk syke pasienter eller ledsager til barn og fødende», skrev departementet.

«Anbefalingen om adgangskontroll og alminnelig besøksstans ble gitt i en situasjon der det var svært uklart hvordan epidemien ville utvikle seg i Norge», het det i svaret, der det ble opplyst at man arbeidet med å gi råd om hvordan besøk av pårørende kunne gjennomføres på en tryggest mulig måte.

Kommunale boliger

Sivilombudsmannen tok i april også situasjonen for personer med utviklingshemming og skrev at:

«Ombudsmannen har mottatt bekymringsmeldinger om at det i flere kommuner blir iverksatt omfattende restriksjoner overfor beboere med utviklingshemming

som bor i sine private hjem med kommunal oppfølging, eller i kommunale boliger. Restriksjonene skal flere steder omfatte fullstendig besøksforbud også for nærmeste pårørende. Mange av de som på denne måten fratas sin frihet er spesielt sårbare for endringer i dagsrutiner. Disse praksisene gir alvorlig bekymring for at det kan foregå ulovlig frihetsberøvelse i mange kommuner.»

Sivilombudsmann Hanne Harlem ba særlig om departementets vurdering av hvilke begrensninger som lovlig kunne iverksettes overfor utviklingshemmede som bor i privat bolig med kommunal oppfølging i helse- og omsorgstjenesten, som ikke har fått påvist smitte eller er pålagt isolasjon eller karantene.

– Ikke generelt forbud

I svar fra Helse- og omsorgsdepartementet fra april het det at «når det gjelder adgangskontroll og besøksstans i beboers leilighet i omsorgsboliger mv. som er å anse som beboers private hjem, må dette skje basert på dialog med beboer, pårørende og evt. verge.»

Helsedirektoratet understreket også at kommunene ikke har anledning til å innføre generelle besøksforbud og lignende i hjemmene til personer med utviklingshemming.

Direktoratet meldte i april at de via Likestillings- og diskrimineringsombudet, NFU Norge og andre hadde fått kjennskap til at enkelte kommuner hadde innført generelle besøksforbud og lignende i hjemmene til personer med utviklingshemming.

– Helsedirektoratet minner om at besøksbegrensning i private hjem, som for eksempel leiligheter som leies av personer med utviklingshemming i et bofellesskap, må skje basert på frivillighet og i dialog med tjenestemottakere og eventuelle pårørende, sa helsedirektør Bjørn Guldvog i den forbindelse.

JURIST
FORBUNDET

GRATIS

Deltakelse og opphold
i enkeltrom er gratis.
Reiseutgifter dekkes
etter billigste
reisemåte.

Hovedtariffavtalen og lokale forhandlinger

Kurs for tillitsvalgte

Målgruppe: **Tillitsvalgte i statlig sektor**
Fra: **Mandag 2. november kl. 11.00**
Til: **Onsdag 4. november kl. 14.00**
Kursnummer: **2020653**
Sted: **Støtvig Hotel, Larkollen**
Påmeldingsfrist: **21. september 2020**

Kurset er en del av Juristforbundets grunnopplæring for tillitsvalgte. Det er beregnet på de tillitsvalgte som skal delta i lokale forhandlinger.

Kurset har stor betydning for forståelsen av avtaleverket som ligger til grunn for forhandlingssystemet i staten.

Målet med kurset er å lære opp tillitsvalgte i statlig sektor til å kunne gjennomføre lokale lønnsforhandlinger i egen virksomhet.

Kursets første del er teoretisk og inneholder en gjennomgang av:

- Lønssystemet i staten
- Aktuelt regelverk
- Forhandlingssystemet i staten
- Forberedelse til og gjennomføring av lokale forhandlinger

Den andre delen er praktisk. Her får deltagerne selv ansvaret for å gjennomføre lokale lønnsforhandlinger i en gitt virksomhet i form av et forhandlingsspill.

Vi følger FHIs anbefalninger.
Det er derfor begrenset antall deltakere

Påmelding: www.juristforbundet.no/tillitsvalgt Spørsmål: kursdeltager@juristforbundet.no | 915 55 268

Eventuelt forfall må meldes snarest mulig og senest to uker før kursstart. I motsatt fall vil det påløpe et gebyr på kr 500,-. Dette gjelder ikke ved sykdom.

– Førsteprioritet å forhindre smittespredning i fengselet

Tonje Sandal forteller om pandemien bak murene. I fengslene var frykten stor for at Covid-19-smitte kunne utbre seg og medføre alvorlig sykdom og død.

 Tore Letvik

Assisterende fengselsleder og jurist i Ila fengsel og sikringsanstalt, Tonje Sandal, forteller hvordan anstalten håndterte de første kritiske månedene av krisen.

– Kriminalomsorgsdirektoratet gjorde snarinnkjøp av nettbrett til innsatte som i praksis ble isolert, slik at de i alle fall skulle kunne møte familien via skjerm. Anstalten tok i bruk nettbrett til «videobesøk» og la til rette for dette i større utstrekning enn hva vi vanligvis har anledning til når det gjelder fysiske besøk. Vi har fått tilbakemelding fra flere innsatte om at ordningen med «videobesøk» fungerte bra, blant annet opplevde noen det som veldig positivt å få se den «besøkende» i sine omgivelser, for eksempel egne barn i eget hjem, sier hun til Juristen.

– Koronapandemien har imidlertid ikke medført en nevneverdig økning i bruken av utelukkelse (isolasjon) av innsatte i fengselet. Som et smitteverntiltak ble det bestemt at de innsatte ikke skulle ha fellesskap med inn-

satte på tvers av avdelingene de bor i, men de innsatte hadde fellesskap med hverandre innad i avdelingene.

I tillegg til «videobesøk» som et kompenserende tiltak for at innsatte ikke kunne motta besøk, innførte anstalten også en rekke andre tiltak/tilbud for å kompensere for manglende besøk og permisjoner.

– Dette dreide seg blant annet om økt lufting og ulike aktivitetstilbud.

Usikkert

– Hvordan artet situasjonen seg for innsatte og ansatte i fengselet som følge av pandemien i de første hektiske ukene i mars/april, da smitten i samfunnet var høy og Norge «stengte» ned?

– Jeg kan ikke uttale meg om hvordan situasjonen faktisk artet seg for innsatte og ansatte, men min opplevelse er at situasjonen for både innsatte og ansatte, i likhet med resten av samfunnet, var usikker og at alle var spente på hvordan situasjonen ville utvikle seg.

Anstaltens førsteprioritet var å prøve å forhindre smittespredning i fengselet, hvor alvorlig sykdom og dødsfall kunne bli en konsekvens.

– Usikkerheten for fengselet ble påvirket av at fengselet ligger i et geografisk område som hadde et høyt antall smittetilfeller og at anstalten er sårbar hvis det kommer smitte inn. Dette fordi det kun er én felleskapsavdeling som har toalett på cellene. Tiden var preget av en lang rekke vanskelige vurderinger, hvor hensynet til liv og helse måtte komme først.

Assisterende
fengselsleder og
jurist ved Ila Fengsel,
Tonje Sandal.
(Foto: Tore Letvik)

En fengselsbetjent i smittevernutstyr under Korona-krisen, 2020. (Foto: Kriminalomsorgen)

– Sivilombudsmannen har uttalt at bruk av isolasjon i norske fengsler som tiltak mot pandemien skjedde i strid med menneskerettslige standarder. Var dere i ledelsen på Ila bevisste på at bruk av isolasjon som smittebegrensende tiltak kunne gå for langt?

– Koronapandemien har som nevnt ikke medført en nevneverdig økning i bruken av utelukkelse av innsatte i anstalten. Vi hadde ingen nyinnsettelse i de første månedene av pandemien og dermed ingen rutinemessig utelukkelse av nyinnsatte, som er noe av det som særlig ble påpekt av Sivilombudsmannens forebyggingsenhet i den aktuelle rapporten.

– Vært ro

– Har det oppstått situasjoner, som følge av pandemien, som har medført økt fare for innsatte og ansatte?

– Under hele koronapandemien har det generelt vært ro i fengselet. Jeg opplever at både innsatte og ansatte har forståelse for situasjonens alvor og dermed stort sett forståelse for iverksatte tiltak. Vi har også fått

inntrykk av at de innsatte har forstått at befolkningen for øvrig har levd med begrensninger, noe som kan ha gjort det enklere å akseptere de tiltakene som ble innført i anstalten.

– Hvordan er situasjonen i fengselet nå – har det blitt enklere å få gjennomført permisjoner og besøk?

– Ja, i juni besluttet direktoratet å oppheve en rekke av de mest inngrepene tiltakene som ble innført. Blant annet ble det bestemt at innsatte igjen skulle ha anledning til å motta besøk på ordinær måte og gjennomføre permisjoner. Dette har vært gjeldende fra og med 22. juni. I tråd med normaliseringen ellers i samfunnet har anstalten for øvrig også gått tilbake til en mer normal drift, hvor innsatte blant annet igjen har hatt kontakt på tvers av avdelingene de bor i.

Vanskelige vurderinger

Sandal forteller at anstalten nylig hadde en ansatt som testet positivt for covid-19.

– Vi måtte da av smittevernhen- syn på nytt innføre noen av de tilta-

kene vi hadde frem til 22. juni. Heldigvis ble det ingen smittespredning i anstalten og vi er nå tilbake til den mer normaliserte driften vi hadde.

– Hvordan har du, som jurist og assisterende fengselsleder opplevd kriminalomsorgens håndtering av pandemien fra innsiden?

– Jeg opplever at kriminalomsorgen har tatt hensynet til innsattes og ansatte liv og helse på ytterste alvor, og at alle tiltak har vært innført med det formål å forhindre alvorlig sykdom og død. Det har vært mange vanskelige vurderinger, og avgjørelser har måttet tas fortløpende og på grunnlag av den kunnskapen man hadde på det aktuelle tidspunktet.

– De største praktiske utfordringene for fengselet har vært og er hvordan man skal kunne ivareta smittevernensyn i en gammel bygningsmasse hvor det ikke er toalett på cellene til innsatte. Dette har igjen utfordret vurderinger rundt om og eventuelt når man kan bruke utelukkelse på grunn av smittevernensyn.

Brukte nettbrett mot isolasjon – skal videreføres

Etter at det i mars måned ble innført strenge tiltak for å stanse Covid-19-smittne i samfunnet kjøpte Kriminalomsorgsdirektoratet inn over 800 nettbrett for å gi innsatte mulighet til å holde kontakt med sine nærmeste. Tiltaket viste seg å bli en så stor suksess at det nå skal videreføres.

 Tore Letvik

For å kompensere for reduserte muligheter for besøk fikk innsatte også anledning til å ringe gratis i 40 minutter i uken, uavhengig av om det var innenlands- eller utenlands-samtale. Tiltaket ble opphevet 21. juni, da det igjen ble tillatt med ordinære besøk i fengslene.

Bruk av videomøter via nettbrettene viste seg imidlertid å ha vært så populært og nyttig at Kriminalomsorgsdirektoratet i en pressemelding skriver at det er besluttet at ordningen med videokontakt vil bli gjort permanent i kriminalomsorgen, og at «direktoratet vil ta stilling til omfang og nærmere regler for dette etter hvert».

Blant årsakene til suksessen med nettbrettene var at de ikke bare ble brukt til å holde kontakt mellom innsatte og deres nærmeste, men at nettbrettene også ble, og blir, brukt til rettsmøter, samtaler med psykolog og karriereveiledere.

Ifølge Kriminalomsorgsdirektoratet ble det fram til 22. juni i år gjen-

En av de innsatte på Ila Fengsel bruker nettbrett under koronapandemien. (Foto: Kriminalomsorgen)

nomført 23.675 samtaler, med et totalt antall minutter på 1.046.493 minutter, eller i gjennomsnitt 44,20 minutter i snitt per samtale.

Den 22. juni skrev direktoratet følgende: «Også fremover, mens ting fortsetter å normalisere seg, vil frivillige fra Røde Kors ta kontakt digitalt og møte de innsatte gjennom telefonsamtaler og videomøter i tillegg til oppmøte.

Smitte

Om smittesituasjonen skriver direktoratet: «Kriminalomsorgen har fulgt smittesituasjonen nøye gjennom sommeren, og fortsetter med dette. Fredag 7. august ble en ansatt ved Ila

fengsel og forvaringsanstalt bekreftet smittet. Nødvendige smittevernstiltak er iverksatt, og pr. 10. august er det ikke rapportert om ytterlige smittetilfeller ved fengselet.

Pr. 25. juni var det påvist koronasmitte hos 11 ansatte i kriminalomsorgen, hos seks innsatte (alle i Bastøy fengsel) og tre domfelte i friomsorgen (totalt 20 personer). Alle de 20 smittede ble friskmeldt før sommeren.

Det første tilfellet av koronasmitte i kriminalomsorgen ble registrert 16. mars. Fra 17. april og frem til rapporteringen 10. juni ble det ikke registrert noen smittetilfeller. 10. juni-rapporteringen viste at en ny ansatt hadde fått påvist smitte.

En prisverdig rettsstat?

Juryen for Juristforbundets Rettssikkerhetspris har gitt årets pris til Den norske rettsstaten, representert ved våre tre konstitusjonelle statsmakter, samt mediene som «den fjerde statsmakt».

Prisen er i stor grad knyttet til håndteringen av koronapandemien som rammet landet i mars. Jeg skal ikke gå langt inn i juryens begrunnelse, men nøye meg med å peke på at den skiller seg fra tidligere begrunnelser først og fremst ved at den – i tillegg til den sedvanlige hyllesten – trekker frem klare svakheter hos prisvinneren. De fleste av oss sitter nok med en blandet oppfatning av hvordan vi som samfunn taklet krisen i dens tidlige fase, men jeg tror mange i dag tenker at vi «kom ned på bena».

Pristildelingen vil likevel uten tvil vekke debatt. Og jeg føler meg sikker på at den også vil bli møtt med kritikk. Det er det ingen grunn til å være lei for. Tvert imot må en kritisk debatt i kjølvannet av pristildelingen ønskes velkommen.

Det er nærliggende å tro at mange også vil ha andre begivenheter fra det siste året i bakhodet ved vurderingen av om Den norske rettsstaten er Rettssikkerhetsprisen verdig. Jeg tenker selvfølgelig på skandalen knyttet til NAVs feilpraktisering av EØS-regelverket om muligheten for å ta med seg arbeidsavklaringspenger, sykepenger eller pleiepenger ved kortere eller lengre opphold i andre EØS-land.

Det har ikke vært dagligdags i vårt land at grunnleggende spørsmål om rettsstaten gjøres til gjenstand for brede offentlige diskusjoner. Mye taler for at dette kan bli annerledes fremover.

Rettsstatens betydning for det enkelte mennesket er trolig blitt tydeligere og mer konkret for mange det siste året. Det vil forhåpentligvis medføre at ikke bare politikere, jurister og media, men også allmennheten, vil ha et skarpere

blikk på den delen av vårt samfunnsliv som gjelder lovgivning og offentlig myndighetsutøvelse, både i forvaltningen og i rettsvesenet. En slik utvikling vil føre til en demokratisering av diskusjonene

om rettsstatlig prinsipper. Det vil vårt samfunn være tjent med.

For vår rettsstat er ikke fullkommen. Og det er heller ikke det som er juryens begrunnelse for tildelingen av årets rettssikkerhetspris. Fra begrunnelsen, som jeg håper dere alle vil lese i sin helhet, siterer jeg:

«Det er som helhet at rettsstaten i sin håndtering av koronakrisen har vist at den i sum kan være større enn sine enkelte deler. Og det er som en vedvarende kritisk, men samspillende enhet Den norske rettsstaten tildeles Rettssikkerhetsprisen 2020.»

En «vedvarende kritisk» rettsstat er til enhver tid avhengig av en bevisst og engasjert offentlighet, makt-kritiske og analyserende fagmiljøer, medier og et aktivt sivilsamfunn. Pristildelingen gir dermed ingen grunn til å hvile på laurbærene, verken for våre sentrale statsinstitusjoner eller mediene. Ei heller er den et signal om at vi som samfunn kan lene oss tilbake i selvtilfredshet. Jeg håper tvert imot prisen gjennom dens begrunnelse vil bidra til større bevissthet og større engasjement rundt de grunnleggende verdier vår rettsstat representerer.

Med det gratulerer jeg årets prisvinner så mye med Rettssikkerhetsprisen for 2020!

*Håvard Holm,
president i Juristforbundet*

JURIST 2020 KONGRESS

JURISTENES DIGITALE HUB

FOREDRAG OM RISIKOVURDERINGER

e-Fagspor **ARBEIDSLIV**

Risikovurderinger sett fra en pokerspillers perspektiv.
Foredrag ved advokatene Tarjei Thorkildsen og
Øystein Myre Bremset.

Fagspor **LEDELSE**

Bias i Risikovurderinger.
Foredrag ved psykolog
Jan-Ole Hesselberg.

19. november 2020
Clarion Hotel The Hub, Oslo

juristkongress.no

Lov-Norge var i ferd med å ruste

Professor Benedikte Moltumyr Høgberg overleverte beredskapshjemmelutvalgets NOU til daværende beredskapsminister Ingvil Smine Tybring-Gjedde i juni i fjor. (Foto: Regjeringen.no)

Norge var på oppløpssiden i arbeidet med å etablere krisefullmakthjemler for å best mulig kunne ivareta rettssikkerheten dersom kriser, som en pandemi, skulle ramme oss. – Som leder av Beredskapshjemmelutvalget ble jeg overrasket over hvor lite jussen var utviklet på feltet, sier professor Benedikte Moltumyr Høgberg.

 Tore Letvik

Det er bare noe over ett år siden – den 14. juni 2019 – daværende statsråd for samfunns- og sikkerhetsdepartementet, Ingvil Smine Tybring-Gjedde inviterte til pressekonferanse. Beredskapsutvalgets leder, professor Benedikte Moltumyr Høgberg, overleverte utvalgets utredning «Når krisen inntreffer». Første setning i sammendraget av rapporten: NOU 2019:13, lyder slik: «I ethvert samfunn er det alltid spørsmål om *når* krisen inntreffer, ikke *om* den inntreffer.» Ingen visste da at en pandemi snart ville være en del av vår hverdag, og at Norge ni måneder senere ble nødt til å innføre en rekke hasteforskrifter og stenge ned samfunnet for å unngå at Covid-19-infeksjoner skulle lamme Norge.

seg for kriser da pandemien traff

Etter sommeren i fjor sendte regjeringen NOUen på høring.

– Det er behov for en egen krisefullmaktslov med hjemler for å sette andre lover til side en krisesituasjon. Beredskapshjemmelutvalget har foreslått dette, og nå sender vi forslaget på høring, sa samfunnssikkerhetsminister Ingvil Smines Tybring-Gjedde (Frp) og understreket at det også i fredstid kan oppstå ekstraordinære situasjoner hvor det er behov for å handle raskt.

«Det kan være naturkatastrofer, store ulykker, pandemier og sammenbrudd i infrastruktur», skrev departementet i sin pressemelding.

– Krisesituasjoner er nesten uten unntak sektorovergripende. Som samfunnssikkerhetsminister mener jeg at det er behov for lovendringer for å sikre at vi kan reagere tilstrekkelig raskt i en ekstraordinær krisesituasjon, sa den daværende samfunnssikkerhetsministeren i fjor.

– På ingen måte over

I dag, ett år etter og under en koronapandemi, sier beredskapsutvalgets leder, professor Benedikte Moltumyr Høgberg, dette på spørsmål om hun mener rettsstaten har bestått prøven under korona.

– Det har vært et yndet tema for avisredaksjoner å spørre med krigstyper om rettsstaten besto prøven under lockdown. Jeg mener svaret på dette spørsmålet er et åpenbart ja. Men enhver krise og ethvert hastverksvedtak vil utfordre rettsstaten, sier hun.

– Det er derfor viktig at alle bidrar med konstruktive forslag til hvordan krisen kan håndteres effektivt innenfor ulike institusjoner, samtidig som både hensynet til

enkeltindividet og demokratiet ivaretas. Pandemien er på ingen måte over enda.

– Som leder av Beredskaps-hjemmelutvalget ble jeg overrasket over hvor lite jussen var utviklet på feltet. Vårt regelverk er rigget for normaltilstanden, og godt er det, men det har nok vært for stor berøringsangst fra jurister her. Det er viktig at også beredskapsjussen diskuteres før vi står midt oppi krisen, sier hun

– Hvordan var det å oppleve at et av de tenkte scenarioene bak arbeidet, en pandemi, faktisk ble virkelighet kort tid etter at utvalget la fram sin rapport og sine anbefalinger?

– Det var først og fremst synd at pandemien rammet like etter at høringsfristen til vårt forslag løp ut, 20. desember 2019. Dette gjorde at verken Justisdepartementet eller politisk ledelse hadde begynt å jobbe med en krisefullmaktslov før det faktisk ble reelt nødvendig. Men at Norge ble rammet av pandemi, nei, det er jeg ikke overrasket over. Det var det mest sannsynlige av alle krisescenarier og var bare et spørsmål om tid.

Koronaloven

– *Har utvalgets arbeid vært til nytte for de hasteforskrifter som kom under pandemiens første, halsbrekkende uker, selv om det ikke var utformet noen endelig krisefullmaktslov?*

– Det er liten tvil om at utvalgets arbeid var til nytte for departement, regjering og storting. Koronaloven er en tilpasning av vårt lovforslag, og utvalgets utkast gjorde det derfor mulig å raskere få på plass lovformuleringer for å ivareta blant annet menneskerettigheter og mindretallsrettigheter.

– Det er ikke riktig når flere har fremstilt det slik at dette var noe som ble fremforhandlet i siste time. Dette var på plass hele veien. Men det var fantastisk at Stortinget engasjerte seg og var med på å ta ansvar da usikkerheten var størst, sier hun.

– *Hvordan bør, etter ditt syn, veien videre være i bruken av utvalgets arbeid og forslag?*

– I fremtiden bør vi være flinkere til å diskutere kriselover før krisene kommer. Det må ikke være et utgangspunkt at kriselover er rettsstatsfiendtlige. Det kan de selvsagt ende opp med å være, men risikoen for det øker dersom de må tenkes ut i full fart.

– Når pandemien er over, bør nok Justisdepartementet sette seg ned med både utvalgets arbeid, koronaloven, annen koronalovgivning, høringsinnspill og andre synspunkter på kriseregulering for å stake ut en effektiv og farbar vei fremover. Kanskje det til og med bør settes ned et nytt utvalg. Også jeg har fått noen nye tanker om krisefullmaktslover, etter å ha stått midt oppi en ekte, og ikke hypotetisk, krise, sier Benedikte Moltumyr Høgberg.

Sektorovergripende

Beredskapshjemmelutvalget ble oppnevnt allerede to år før koronautbruddet for å utrede hvorvidt det er behov for en sektorovergripende fullmaktshjemmel og en suspensjonshjemmel for rettigheter i ekstraordinære krisesituasjoner, utenfor krig og krigslignende situasjoner. Dette er hjemler som gir regjeringen fullmakt til å supplere eller fravike Stortingets lover, dersom landet står overfor en ekstraordinær krisesituasjon som lovgiver på forhånd ikke har tatt høyde

for i lovgivningen og hvor det haster med å gi reguleringer.

I sin pressemelding fra juni 2019, skriver utvalget at det allerede i dag eksisterer en rekke forskriftshjemler der den utøvende makt kan utfylle eller supplere lovgivningen – og at det i tillegg følger av Grunnloven at Kongen i statsråd kan gi provisoriske anordninger som utfyller eller supplerer gjeldende lovgivning.

Det er derfor særlig den sektorovergripende kompetansen til å fravike lovgivning generelt gjennom forskrift som har vært tema for utvalget, skriver de. «Det er utvalgets vurdering at gjennomgangen av mer eller mindre nærliggende og hypotetiske krisescenarier som kan ramme landet, avdekker at det kan være et behov for en sektorovergripende fullmaktshjemmel og suspensjonshjemmel som gjør at myndighetene raskt kan sette i verk helt nødvendige, men inngripende, tiltak for å redusere et stort og alvorlig skadeomfang», skriver utvalget.

Krisefullmaktslov

Utvalget understreker at det har vurdert krisescenarier som påkaller tiltak som per i dag kan være vanskelig å hjemle i lovgivningen, enten fordi det er situasjoner man ikke har tenkt på, fordi det er betenkelig å forhåndsregulere tiltak som det forhåpentligvis aldri blir behov for, eller fordi krisen krever en annen samordning eller anvendelse av tiltak og ressurser enn hva som følger av dagens hjemler.

Beredskapshjemmelutvalget konkluderer med at det bør opprettes en fullmaktslov og skriver:

«Utvalget har vurdert det slik at i operasjoner der krisehåndtering involverer flere sektorer, vil en omfattende og kanskje nødvendig bruk av en rekke forskjellige sektorhjemler kunne lede til manglende gjennomsiktighet, pulverisering av ansvar, mindre demokratisk kontroll, og løsninger som er dårligere samordnet. Man står også i fare for at noen – i kraft av nødrett –

– Det må ikke være et utgangspunkt at kriselover er rettsstatsfiendtlige. Det kan de selvsagt ende opp med å være, men risikoen for det øker dersom de må tenkes ut i full fart, sier Benedikte Moltumyr Høgberg (Foto: UiO)

tar det overordnede ansvar uten klare hjemler.»

Utvalget peker også på at det motsatte kan tenkes; at manglende hjemler gjør at myndighetene nøler med å iverksette nødvendige tiltak tidlig nok og at handlingslammelse koster tid og liv.

Utvalget understreker at hvorvidt det er ønskelig med en slik krisefullmaktslov, er en politisk beslutning som bør treffes etter avveininger av fordelene og ulemperne.

«Utvalgets enstemmige konklusjon er at fordelene oppveier ulemperne, men bare dersom det oppstilles prosessuelle og innholdsmessige skranker og vilkår for anvendelsen av en slik fullmaktslov», skriver utvalget

Farer

I NOUen pekes det på at det må vurderes ulemper som at hjemler har potensial til å misbrukes av myndighetspersoner og at de kan brukes for å flytte kompetanse til å treffe beslutninger fra ett forvaltningsorgan til et annet.

Misbruk kan skje ved at «terskelen for å anvende sektorovergripende hjemler senkes sammenliknet med dagens nødrett, eller ved at man ikke sikrer seg gjennomtenkte og konkrete sektorhjemler på forhånd fordi man har den sektorovergripende lovhomeimel i bakhånd.»

«For den førstnevnte situasjonen er bekymringen relatert til faren for et overforbruk av krisereguleringer, mens det i den andre situasjonen er

en bekymring for at myndighetene ikke i stor nok utstrekning planlegger krisehåndteringen og beredskapen for krisen inntreffer», skriver utvalget.

«Det er særlig frykten for at terskelen senkes for å iverksette krisetiltak som utgjør hovedkritikken mot nedsettelsen av Beredskapshjemmelutvalget. Utvalget har vurdert det slik at denne bekymringen må tas på alvor, og utvalget foreslår derfor prosessuelle mekanismer som skal forhindre hyppig anvendelse av en slik krisefullmakt», skriver utvalget.

Skranker

Utvalget understreker at en sektorovergripende fullmaktshjemmel må inneholde stramme og konkrete

skranker og vilkår for anvendelse. Det skal dreie seg ekstraordinære krisesituasjoner som truer kritiske samfunnsfunksjoner eller andre tungtveiende samfunnsinteresser og være forårsaket av en særlig alvorlig hendelse.

«En annen materiell begrensning av absolutt karakter er at hjemlene ikke kan omfatte en rett til å derogere fra, det vil si fravike, Grunnloven eller menneskerettigheter gitt i internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til og gjort til norsk lov. Skal myndighetene kunne derogere fra slike rettigheter, må dette enten følge av konstitusjonell nødrett eller det må følge av en egen derogasjonshjemmel i Grunnloven. Slik derogasjonshjemmel finnes ikke

i dagens grunnlov», skriver utvalget.

I NOUen foreslås også en rekke prosessuelle begrensninger, som at beslutning om å aktivere hjemmelen må treffes av Kongen i statsråd, at regjeringen må legge frem kriseforskriften og begrunnelsene bak for Stortinget innen ti dager, at Stortinget uansett kan oppheve regjeringens beslutning på et hvilket som helst tidspunkt med minst en tredjedel av stemmene, at kriseforskriften i høyden kan være virksom i 6 måneder og at dersom tiltakene skal være virksomme utover dette må regjeringen sørge for å skaffe seg ordinære lovhjemler i Stortinget, alternativt få gjennomslag for en egen unntaksløy, i god tid før fristen løper ut.

Varierte reaksjoner i høringsrunde

Reaksjonene på forslagene fra Beredskapsutvalget er ulike.

NOU 13: «Når krisen inntreffer» var ute på høring i fjor, med høringsfrist i desember. Reaksjonene på forslagene var varierende. I sin høringsuttalelse skriver Advokatforeningen at de er av den oppfatning at en lov som den foreslåtte vil kunne bidra til å bygge ned det vernet av rettsstaten som særlig er viktig i krisetider.

«Nye og nære erfaringer med land som for eksempel Polen, Ungarn og Tyrkia viser at vernet om rettsstaten kan være skjørt, dersom vernet aktivt utfordres. En skjønnsmessig og generell adgang til å gripe inn på alle av samfunnets felt, vil åpenbart være fristende å benytte for den som vil misbruke ordningen i politisk øyemed», skriver Advokatforeningen.

«Den som i en krisesituasjon vil argumentere mot statens bruk av

slike hjemler til eksempelvis «nødvendige» omorganiseringer av politiet eller domstoler, eller bruk av alle skolebygninger til internering, vil trolig ha en vanskelig oppgave. Når man har en slik utvikling for øye, og ikke bare utvalgets scenarier, må det være klart at en slik fullmaktslov ikke bør ha en videre rekkevidde enn det slike scenarier faktisk tilsier. Slik forslaget nå foreligger, inneholder det hverken negative eller positive avgrensninger, ut over den terskelen som beskrives», heter det i høringsuttalelsen.

Spørsmål ved tredjedelsforslag

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er blant høringsinstansene som støtter utvalgets forslag, men stiller spørsmål ved forslaget om at en tredjedel av stemmene på Stortinget skal være nok til å stanse en kriseforskrift foreslått av regjeringen.

«DSB er enig med utvalget i at krisefullmaktsloven bør inneholde

klare materielle (innholdsmessige) og prosessuelle begrensninger for å hindre misbruk(...) DSB stiller likevel spørsmål ved om forslaget i § 6 andre ledd, om at Stortinget til enhver tid kan treffe vedtak som opphever forskriften med minst en tredjedel av stemmene, bør vurderes nærmere. Spørsmålet er om det kan tenkes situasjoner der det på politisk eller ideologisk grunnlag vil være uenighet om det faktisk foreligger en ekstraordinær krise, eller om hvordan denne krisen skal håndteres, og om det da blir riktig at et mindretall i Stortinget potensielt kan svekke regjeringens evne til å håndtere krisen», skriver DSB som er sentral samordningsmyndighet med en viktig rolle i å understøtte Justis- og beredskapsdepartementets samordningsansvar.

Mener diskusjonen om ny beredskapslov nå kan føres på andre forutsetninger

Professor Hans Petter Graver mener det er to ting som har forandret seg fra NOU-en kom og til nå. Utvalgsleder Benedikte Moltumyr Høgberg advarer mot å trekke konklusjoner for tidlig.

 Tuva Bønke Grønning og Tore Letvik

Professor Hans Petter Graver konkluderer ikke entydig på spørsmål om Norge trenger en ny beredskapslov.

– Jeg mener absolutt at vi bør oppdatere smittevernlovgivningen slik at vi har en lovgivning som er mer presis og bedre egnet til å håndtere pandemier i fremtiden.

– Det er mulig vi også burde få en mer generell beredskapshjemmel i tillegg, men jeg mener at den i alle fall ikke bør være så vidtgående som forslaget til beredskapshjemmellovutvalget, sier han til Juristen.

– Det har sammenheng med at jeg er uenig i et av grunnprinsippene deres, nemlig at man allerede har hjemmel i forvaltningsrettslig nødrett. Det mener jeg er et feil premiss å bygge på. Forslaget til koronalov bygget jo mye på forslaget til utvalget, i alle fall rent lovteknisk. Det bygget på mange av de samme premissene.

To ting forandret

Graver mener det er to ting som har forandret seg fra NOU-en kom og til nå.

Hans Petter Graver
(Foto: Thomas Haugersveen)

– Det ene er at Stortinget i forbindelse med koronaloven har utviklet en ny modell for parlamentarisk kontroll med bruk av denne typen fullmakter. Dette legger en ny premiss for diskusjonen.

– Det andre er at Stortinget også i den siste forlengelsen av koronaloven gikk veldig langt i å bygge inn en bestemmelse om domstolskontroll hvor domstolene også skal kunne øve kontroll med profesjonalitetsvurderingen. Det er også en ny premiss sammenlignet med situasjonen slik den var for bare noen måneder siden.

– Jeg mener disse to faktorene gjør at diskusjonen om ny beredskapslov nå kan føres på andre forutsetninger enn tidligere.

Benedikte Moltumyr Høgberg
(Foto: Regjeringen.no)

– Ikke endret

Beredskapsutvalgets leder, professor Benedikte Moltumyr Høgberg, sier til Juristen at behovet for kriselover ikke er endret.

– Forutsetningene og behovet for kriselover er ikke endret med koronakrisen. Men enhver krisesituasjon vil gi nye erfaringer og perspektiver som er viktige å ta med seg i arbeidet med all kriselovgivning fremover. Det tror jeg alle vil være enig i.

– Det er samtidig viktig nå å ikke trekke bastante konklusjoner for tidlig, denne pandemien er på langt nær over, verken i omfang eller i ettervirkninger, sier hun.

JURIST
FORBUNDET

Foto: iStock.com/pixelit

Nytt rentekutt fra Handelsbanken

Er du lei av å jakte på best mulig rente? Juristforbundet har forhandlet frem ekstra gode betingelser på banktjenester hos Handelsbanken. Avtalen sikrer deg gode betingelser over tid, og du slipper å følge med på renten.

Dine fordeler i Handelsbanken:

- ✓ Personlig rådgiver
- ✓ Gode og konkurransedyktige betingelser på lån, konto og innskudd
- ✓ Ektefelle/samboer får de samme gode betingelsene

Rente boliglån

1,35 %*

Se alle fordelene på handelsbanken.no/juristforbundet

* Prisseksempl boliglån: Nom.rente 1,35 %. Eff.rente 1,41 %. 2 millioner nedbetalt over 25 år med månedlig termingebyr kr 45. Totalt kr 2 371 020.

Granskingen av EØS/NAV-saken

- Synes ikke å være klare rutiner
heller ikke der det kan være

Granskingsutvalget som
har gjennomgått EØS/
NAV-saken la frem sin
utredning i august.

 Ole-Martin Gangnes

Utvalgsleder Finn Arnesen
og arbeids- og sosialminister
Torbjørn Røe Isaksen.
(Foto: Regjeringen)

for kommunikasjon, snakk om alvorlige feil

Nav jobber fortsatt med å kartlegge hvor mange som er rammet av feiltolkningen. Så langt er det klart at 1100 personer har fått urettmessig krav om tilbakebetaling av ytelser. I tillegg anslår Nav at omtrent 3000 personer kan være rammet av urettmessig stans eller avslag på ytelse.

Granskingen ble bestilt i november i fjor etter at det ble kjent at minst 80 personer kan være uskyldig dømt for trygdesvindel. Blant disse ble flere dømt til fengsel.

Granskingsutvalget, ledet av professor Finn Arnesen, har hatt i oppdrag å «gjøre en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen av adgangen til å motta sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land.» Utvalget har også gransket påtalemyndighetens og domstolenes håndtering av sakene.

Det har ikke vært tilstrekkelig oppmerksomhet om betydningen av EØS i noen av organene som har vært involvert i sakene, sa Arnesen under fremleggelsen.

– Hovedansvaret ligger hos NAV og departementet, sa Arnesen.

– Systemsvikt

Til stede under overveien var i tillegg til utvalgsleder Finn Arnesen, arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen og ny NAV-direktør Hans Christian Holte.

– Granskingsrapporten bekrefter en systemsvikt hvor nær samtlige instanser gjennom en årrekke har sviktet på dette området. Det er ekstra alvorlig fordi konsekvensene for en del av de berørte har vært svært store, sa arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen.

Den ferske Nav-direktøren Hans Christian Holte har nylig overtatt etter Sigrun Vågeng.

Holte sier til NRK han vil jobbe for å kvalitetssikre at etaten har en «god fortolkning» av eget regelverk.

– Vi vil også se på hvordan vi skal bygge og styrke den juridiske kompetansen som vi har i organisasjonen, og hvordan vi skal organisere den på best mulig måte.

– Ansvarsforholdene er uklare

Utvalget skriver om organisering og kommunikasjon i NAV at «de etablerte strukturene for faglig dialog og styring ikke legger godt nok til rette for at overordnede organer holdes løpende orientert om viktige saker nedover i systemet.»

«Det synes ikke å være klare rutiner for kommunikasjon, heller ikke der det kan være snakk om alvorlige feil i forvaltningens praksis, og ansvarsforholdene i ytelseslinjen er uklare», heter det i utredningen. ►

Kristian Lindgren er fungerende leder for Juristbundet i Arbeids- og velferdsetaten.
(Foto: Tore Letvik)

Og videre:

«Selv om det på ulike tidspunkter er utviklet rutiner som setter rammer for dialogen internt og for når saker skal løstes til henholdsvis direktoratet og departementet, gir ansatte og ledere på ulike nivåer i organisasjonen uttrykk for at det er vanskelig å «trenge gjennom» organisasjonen, og at det kan skje at saker «faller mellom stoler». Dette har vært forsterket av at organisasjonen har hatt for svake strukturer for informasjonsutveksling.»

Utvalget peker også på en kultur der saksbehandlere i den ene linjen synes mer eller mindre å ta for gitt at saksbehandlere i den andre enten er kjent med, eller forstår, det samme som dem.

Ønsker formell etterutdanning

– Først og fremst vil jeg påpeke at det er uheldig at de som er rammet av denne saken er personer som enten er syke eller har mottatt arbeidsledighetstrygd, sier Kristian Lindgren, fungerende leder for Juristbundet i Arbeids- og velferdsetaten, i en kommentar til Juristen.

– Jeg registrerer at granskingsutvalget har kommet til konklusjoner som bygger opp under det vi har ment tidligere; rommet for at ansatte kan komme med innspill til faglige problemstillinger eller stille spørsmål ved etablerte sannheter må etableres i NAV, sier Kristian Lindgren.

– En slik kultur mener vi vil styrke brukenes rettsikkerhet og kvaliteten på det etaten leverer.

– Videre registrerer jeg også at utvalget mener vi har hatt kompetansen på EØS-retten internt i etaten, men at kompetansen enten ikke har vært koordinert eller at de ikke har arbeidet med regelverksutformingen, sier han.

Lindgren sier det i etterkant av denne saken forventes at NAV må ta juristenes kompetanse i bruk både hva gjelder fagansvar og regelverks-tolkning.

– NAV forvalter et komplisert regelverk, derfor mener vi det er viktig at man etablerer tilbud om formell etterutdanning slik granskingsutvalget også har foreslått, sier han.

– Ingen har grunn til å være stolte

Juristforbundets president Håvard Holm skriver i en kommentar på Juristforbundets nettside at «rapporten er klar i sin tale, her har ingen grunn til å være stolte.»

«Det vil ta tid å iverksette nye tiltak og rutiner, men allerede nå kan vi slå fast at det ikke trengs mindre satsing på juss. Det trengs mer», skriver Holm og peker på at det er mange instanser som alle burde ha fanget opp at noe var galt.

Han etterlyser kompetanseheving, mer juridisk forskning, sterkere kontrollmekanismer i forvaltningen og økt gjennomslagskraft for juristene i forvaltningen når beslutninger skal tas.

«Nye sikkerhetsventiler internt i forvaltningen er nødvendige for å sikre at det sies ifra ved for eksempel mistanke om regelbrudd eller feiltolkning. Noen få stemmer gjorde nettopp det i denne saken, men de nådde aldri fram. Neste gang må de ble hørt», skriver han.

Reiser spørsmål om universitetenes ansvar som leverandør av undervisning og forskning

Professor Asbjørn Strandbakken mener det er behov for en ramme for juristutdanningen slik at ikke tilfeldigheter og sterke personligheter blir bestemmende. – Om et fag studeres ved ett av de juridiske fakultet og hvilket omfang det har, vil i stor grad avhenge av om faget er representert ved sterke fagpersoner som makter å få gjennomslag for at akkurat vedkommendes fag er så sentralt at alle jurister må kunne faget.

Professor Asbjørn Strandbakken satt i utvalget som gransket EØS-/NAV-saken. (Foto: Juristen)

Utvalget som har gransket EØS/NAV-saken tar i et eget kapittel i sin rapport for seg for seg temaet «Juridisk grunnutdanning og trygderettslig forskning». Utvalget har funnet at EØS-rett inngår i den obligatoriske emnekretsen ved alle de tre norske universitetene som tilbyr mastergrad i rettsvitenskap, og at det har vært slik siden 1994. Men innretningen på emnet varierer.

«Den trygderettslige litteraturen som foreligger på norsk kjennetegnes ved at EØS-rettslige problemstillinger, i den grad de er identifisert, behandles temmelig overflatisk. Det er vanskelig å se spor av systematiske studier av EU- eller EFTA-domstolens praksis eller av annet rettskildemateriale som knytter seg til trygdeforordningene eller øvrig EØS-rett», skriver utvalget.

«Juridisk forskning og undervisning må i langt større grad ta inn over seg at EØS-rett ikke bare er et eget rettsområde, men også en integrert del av andre rettsområder», heter det i rapporten.

Universitetenes ansvar

Utvalgsmedlem Asbjørn Strandbakken, professor ved UiB, kommer i rapporten med egne tilleggsmerknader om juristutdanningen – i lys av denne saken.

Han skriver at saken har avdekket en grov, kollektiv faglig svikt hos alle involverte jurister – og at heller ikke ansatte på universitetene i tilstrekkelig har grad koblet EØS-retten sammen med øvrig norsk rett.

«Det er de tre juridiske fakultet i Norge som utdanner jurister. Når en så grov faglig svikt har skjedd, og kun-

ne vedvare over tid, er det all grunn til også å reise spørsmål om universitetenes ansvar som leverandør av undervisning og forskning», skriver han.

Strandbakken påpeker at samfunnet har endret seg markant de siste femti årene, men at sier at de grunnleggende strukturene i studiet i liten grad endret.

«Utdanningsinstitusjonene har vist liten vilje til å foreta grunnleggende reformer som på en bedre måte kan møte samfunnets behov. Dette har nok flere grunner, men det er vanskelig å komme utenom at juristers tradisjonelle konservative holdninger også er en relevant faktor», skriver han.

– Opp til det enkelte fakultet

Strandbakken sier i rapporten at det i dag er totalt fravær av normeringer

om hvilken kompetanse ferdige jurister skal ha.

«Slik situasjonen er i dag, er det opp til det enkelte fakultet å definere omfang og innhold i de enkelte fag.»

«At det stilles krav til hvilken grunnleggende kompetanse jurister skal ha etter endt studium, har ikke noe med institusjonenes autonomi å gjøre. Det er staten som finansierer utdanningen, og slik dette medlemmet ser det, bør den som bestiller og betaler ha oppfatninger om hva som skal leveres», skriver han.

Og videre:

«Om et fag studeres ved ett av de juridiske fakultet og hvilket omfang det har, vil i stor grad avhenge av om faget er representert ved sterke fagpersoner som makter å få gjennomslag for at akkurat vedkommendes fag er så sentralt at alle jurister må kunne faget. En slik utvelgelse tar ikke nødvendigvis

hensyn til mer overordnede samfunnsbehov.»

Eller så kan det være at viktige fag ikke blir prioritert som følge av manglende fagpersonell:

«Når en sterk fagperson slutter eller går av med pensjon uten at det er sikret ettervekst, vil fagets skje-bne være uvisst».

Opp til det enkelte fakultet å definere omfang og innhold i de enkelte fag

Rammeplan

Strandbakken ønsker derfor en rammeplan for juristutdanningen.

– Nå er det slik at en krymper alle fag for å få plass til alt mulig i

utdanningen. Snart lærer de ingenting om noe som helst, hvert emne blir mer og mer overfladisk og det er tynn suppe hele veien. Det er livsfarlig og en må ta radikale grep, uttaler Strandbakken til Khrono, og sier at det i stor grad er alliansebygging og maktkamp som styrer vekting av fag og utforming av juristutdanningen i dag:

– Det er nokså skremmende på innsiden. Det er de som bygger flest allianser som får bestemme hva slags fag som skal prioriteres og hvor stort omfang faget skal ha i utdanningen. Det er en rå maktkamp.

– Flere har en oppfatning om at deres fag er verdens navle og de ser ikke helheten, sier Strandbakken til Khrono og mener det er provoserende at alt legges inn under universitetets autonomi.

– Det skulle bare mangle at en må kunne snakke om yrkesmessig relevans, sier han.

Ønsker økt styring av forskningen innenfor juridiske fag

– At samfunnet aksepterer at man ikke har eller i svært liten grad har forskningskompetanse innenfor viktige samfunnsområder som skatterett og trygderett mv. er uforståelig.

Det skriver professor Asbjørn Strandbakken i sine merknader til rapporten om EØS/NAV-saken.

Han mener forskning innenfor basale fag bør skje ved flere institusjoner.

«Dersom det kun er forskning innenfor et fag på ett sted, kan det skapes «menigheter» som i liten grad

stiller seg kritisk til hverandres forskning. Først når forskningen spres på flere institusjoner oppnår man den nødvendige distanse som skal til for å vurdere forskningen tilstrekkelig kritisk. Dette gir økt mulighet for å avdekke kortslutninger eller mangler ved forskningen. En bredere anlagt forskning i juridiske basalfag ville bidratt til retts-sikkerheten i samfunnet», skriver Strandbakken.

Han mener at en økt styring av å prioritere forskningsområder ikke innebærer et angrep på institusjonenes autonomi så lenge staten ikke kan definere forskningsresultatene.

«Slik situasjonen er i dag, med fullstendig fravær av sentrale forventninger til hva en jurist skal kun-

Kan skapes «menigheter» som i liten grad stiller seg kritisk til hverandres forskning

ne etter endt utdanning, er det fare for tilsvarende «juristskandaler» også i fremtiden. Man trenger en debatt om hva jurister skal kunne, hvor mye ressurser som skal legges i utdanning og forskning, og ikke minst at sentrale aktører som justisdepartementet og kunnskapsdepartementet kjenner større eierskap til sluttproduktet», skriver han.

JURIST
FORBUNDET

GRATIS

Deltakelse og opphold
i enkeltrom er gratis.
Reiseutgifter dekkes
etter billigste
reisemåte.

Foto: iStock.com/gradyreese

Ansettelsesprosesser

Kurs for tillitsvalgte

Målgruppe: Tillitsvalgte og ansattes-
representanter i staten

Fra: Torsdag 12. november 2020 kl. 11.00

Til: Fredag 13. november 2020 kl. 14.00

Sted: Son Spa, Son

Kursnummer: 2020655

Påmeldingsfrist: 1. oktober 2020

Kurset er praktisk for våre medlemmer som sitter som ansattesrepresentant i innstillings- og ansettelsesråd i statlige virksomheter. Tillitsvalgte som jobber med spørsmål om ansettelser mv. oppfordres også til å delta. Kurset kan også være aktuelt for tillitsvalgte i større kommuner med samme tilsettingsprosesser som staten.

På dette kurset lærer du om:

- Regelverket i tilsettingsprosesser
- Rollen som tjenestemannsrepresentant. Mulighet for påvirkning og delaktighet ved utforming av kunngjøringstekst, intervju, vurdering av søkere og innstilling
- Likebehandling ved ansettelse og ankemuligheter
- Kvalifikasjonsprinsippet

Smitteverntiltak og mulighet for å delta digitalt.

Vi følger gjeldende retningslinjer fra helsemyndighetene, og vil iverksette nødvendige smitteverntiltak. Hvis du ikke har anledning til å møte fysisk, vil det være mulig å delta digitalt. Dersom du melder deg på kurset og vil delta digitalt skriver du i kommentarfeltet: ønsker å delta digitalt.

Undervisningen foregår ved foredrag og aktiv deltagelse med tid til spørsmål og diskusjon omkring de temaer som behandles.

Påmelding: www.juristforbundet.no/tillitsvalgt Spørsmål: kursdeltager@juristforbundet.no | 915 55 268

Eventuelt forfall må meldes snarest mulig og senest to uker før kursstart. I motsatt fall vil det påløpe et gebyr på kr 500,-. Dette gjelder ikke ved sykdom.

Transport: Det settes opp felles buss tur/retur fra Oslo Bussterminal til hotellet, kryss av for om du vil reise med oppsatt buss.

Praktisk informasjon: Kurset arrangeres i samarbeid med Samfunnsviterne og Samfunnsøkonomene. Du vil denne gang motta deltakerbekreftelse fra Samfunnsviterne. Denne sendes ut ved påmeldingsfristens utløp.

Arbeidslivet

Råd og bistand fra Juristforbundets eksperter

Juristforbundet tilbyr sine medlemmer juridisk rådgivning og bistand innenfor arbeidsrettslige spørsmål. Kommer du som medlem i en vanskelig situasjon på arbeidsplassen, er det bare å kontakte Juristforbundets advokater.

Kontakt

Sentralbord: 40 00 24 25

E-post: advokat@juristforbundet.no

Arbeidstakerorganisasjonenes rolle i rettsstaten

Juristforbundet er opptatt av rettsstaten og av rettssikkerhet. Det siste halvåret har det blitt tydeligere for mange flere at fagorganisasjonene utgjør en viktig samfunnspilar.

Ragnhild Bø Raugland,
advokat i Juristforbundet

Det er fristende å si at arbeidstakerorganisasjonene er den «femte» grunnstenen i rettsstaten. Det er imidlertid ikke nytt at fagorganisasjonen samarbeider med myndighetene for å finne gode og funksjonelle rammer for arbeids- og samfunnsliv. Treparts-samarbeidet er en etablert modell for arbeidslivet, og defineres som den nordiske modellen. Slik vi ser det, representerer dette samarbeidet et vesentlig element i rettsstaten, med konkrete bidrag til økt rettssikkerhet.

Fagorganisasjonenes faktiske rolle

Noe av bakgrunnen for hvorfor arbeidstakerorganisasjonene tradi-

sjonelt sett har hatt en viktig rolle, er at de de blant annet har bidratt til å etablere gode rammer og rettigheter for arbeidslivet, hvilket er bra både for den enkelte arbeidstaker og for samfunnet generelt. Organisasjonene er samlende, de ser helheten og de representerer store deler av arbeidstakerne. Denne rollen synes å ha blitt styrket og tydeliggjort under organisasjonenes innsats i forbindelse med samfunnets dugnad under koronakrisen. Her bidro organisasjonene med innspill og forslag til lover og forskrifter, for eksempel i tilknytning til endringer i permitteringsregelverket og utvidede ordninger i folketrygdloven. Det var behov for handlekraft for raskt å få på plass regelverk tilpasset den nye og akutte situasjonen samfunnet sto ovenfor. I enkelte sektorer måtte det gjøres tilpasninger i tariffavtalene, blant annet med enighet om å skyve vårens sentrale lønnsoppgjør til høstsemesteret. Det måtte finnes fleksible ordninger for arbeidstid og overtid, samt aksept for omorganisering av arbeidsoppgaver utover stillingens avtalte, faglige innhold.

Mange har sett på fagorganisasjonene som «vakthunder» for etab-

lerste arbeidstakerrettigheter. Når situasjonen krever det, har arbeidstakerorganisasjonene sammen med arbeidsgiverorganisasjonene, vist stor vilje til å finne gode løsninger. Arbeidslivet og samfunnets behov for justeringer under koronakrisen tilsa at tradisjonelle arbeidstakerrettigheter måtte vurderes i et nytt perspektiv. Fleksible organisasjoner på begge sider av «forhandlingsbordet» bidro i denne sammenheng til å finne løsninger tilpasset den nye situasjonen. Dersom organisasjonene ikke hadde vært der med erfaring og evne til å finne tilpassede ordninger, kunne det isteden vært opp til de enkelte virksomhet å gi pålegg og beordringer. Dette ville vært en tyngre prosess, og ville neppe gitt like gode resultater, verken for arbeidstakerne, virksomhetene eller samfunnet.

Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd er et forum hvor partene i arbeidslivet og representanter for regjeringen møtes for å diskutere sentrale utfordringer i arbeidslivet, inklusive pensjonsspørsmål og likestillingspolitikk. Forumet har møttes jevnlig under vårens krisesituasjon, blant annet for å utveksle informa-

sjon og diskutere aktuelle tiltak for arbeidslivet, som behov for endret regelverk. Samarbeidet har vist seg å være nyttig for alle parter. Dialogen har bidratt til økt samhandling med målsetning om å få på plass ordninger som ivaretar alle partene, både samfunnet, virksomhetene og arbeidstakerne. Ett eksempel på denne samhandling er behovet for utvidede permitteringsordninger og utvidede antall dager med omsorgspermisjon for tilsyn med barn, ikke bare ved sykdom, men også ved stengte skoler/barnehager og mulig karantene.

Tillitsbarometer

På tross av at arbeidstakernes organisasjoner denne våren ble satt i forhandlingssituasjoner hvor man opplevde press på opparbeidede rettigheter, har organisasjonene fått en samfunnsmessig økt tillit. Dette kommer frem av «Tillitsbarometeret» som utarbeides av Respons Analyse og som lanseres hvert år under Arendalsuka. Barometeret henvender seg til norske institusjoner, politiske partier, media og organisasjonene. I sine målinger vektlegger de tillit, demokrati og påvirkningskanaler. Fagorganisasjonene representert ved hovedsammenslutningene har en høy score, samtidig som de har fått økt tillit det siste året. Det viser at stadig flere ser verdien av å være en del av en fagorganisasjon, samt at organisasjonene anses for å være viktige og seriøse aktører i samfunnsdebatten. Organisasjonene bidrar til samhandling, ikke bare mellom partene i arbeidslivet, men også mellom arbeidsliv, pressen, politiske partier og de tradisjonelle rettsstatsaktørene, med den lovgivende og utøvende statsmakten. På denne måten sikrer de rettsstaten og demokratiske prosesser. Juristforbundet, og vår hovedsammenslutning Akademikerne, bidrar inn i denne dialogen. Vår intensjon er at vi skal videreutvikle dialogen, også når vi en gang kommer tilbake til den normale samfunnssituasjonen.

Hvor langt kan arbeidsgiver gå i å gi instrukser for arbeidstakerens privatliv?

Juristforbundet mottar stadig henvendelser hvor det stilles spørsmål om hvor langt en arbeidsgiver kan gå i å legge føringer og restriksjoner for arbeidstakeren. Dette gjelder ikke bare i forbindelse med arbeidet, som bruk av hjemmekontor og arbeidsreiser, men det gjelder også spørsmål om begrensninger for arbeidstakerens fritid. Dette spørsmålet har aktualisert seg nå som samfunnet delvis har åpnet opp etter koronasituasjonen, men hvor det fortsatt er smittefare i samfunnet.

Regjeringen treffer beslutninger for smittevern. I tillegg kan lokale myndigheter legge føringer tilpasset den lokale smittesituasjonen, for eksempel ut fra lokal smittespredning. Det kan komme anbefalinger som rammer særskilte institusjoner eller transportmidler. I forbindelse med sentrale smittevernsregler må det sondres mellom det som er vedtatte pålegg, som for eksempel reglene om karantene, og det som er anbefalte retningslinjer. Politiet har myndighet til å påse at pålegg i smittevernsregelverket etterleves. Ved anbefalte retningslinjer, utøves ikke politimyndighet, men en oppfordring fra politi og myndigheter om at anbefalingen etterleves.

Det ligger imidlertid ikke i regelverket noen rett for arbeidsgiver til å gi pålegg som begrenser arbeidstakerens fritid, utover de vedtatte smittevernsreglene fastsatt av myndighetene. En arbeidsgiver kan derfor i utgangspunktet ikke forby en arbeidstaker å gå på et regulert, privat arrangement eller pålegge bruk av smittevernsutstyr, som munnbind og plasthansker i private sammenhenger.

På den enkelte arbeidsplass kan det imidlertid være hensyn som gjør at det er særskilte behov for regulering. Typisk kan dette være en helseinstitusjon eller en institusjon med stor kunde- eller brukeraktivitet. Dersom en virksomhet ønsker å ha egne, strengere retningslinjer på arbeidsplassen enn det som følger nasjonalt, er vårt råd at dette vurderes og drøftes med de lokale tillitsvalgte. Partene kan da sammen gjennomgå behovet for regulering. Det kan være i forbindelse med reiseaktivitet, praktiske lunsjordninger, sosial omgang og bruk av smittevernsutstyr. Dersom partene er enige om at dette vil være hensiktsmessig for alle parter, som pålagt bruk av munnbind på kollektivtransport, kan partene forhandle seg frem til en avtale om dette. Momenter i forhandlingene vil være varighet på tiltaket, hvor inngripende tiltaket er, mulig økonomisk dekning fra arbeidsgiver og eventuelle reaksjoner ved brudd.

patent varemerke design
Patentstyret

Er du jurist og ønsker å bli del av Noregs største immaterialrettsmiljø?

Se utfyllende info og søknadsskjema på www.juristen.no

Kontaktinformasjon: Seksjonssjef Ingrid Mauritzen – 22 38 74 90

Søknadsfrist: 13. september 2020

Juss, teknologi og digitalisering

Juristforbundet – Student har i samarbeid med ELSA Norge arrangert en skrivekonkurranse om «Juss, teknologi og digitalisering» for sine studentmedlemmer. Bidragene ble bedømt av et dommerpanel bestående av Håvard Holm (president i Juristforbundet), Frode P. Ettesvoll (CEO Legal Lab AS og Compose Software AS, medlem av Juristforbundets Tech Forum) og Joachim Benno (CEO Common Ground Consulting, leder av Juristforbundets Tech Forum)

Vi presenterer her vinnerbidraget, skrevet av **Rune Toalango Johannesen**. «Viser på en svært god, innsiktsfull og velstrukturert måte spenningen mellom juss og teknologi som et sentralt element i de rettslige utfordringer som preger digitaliseringen av samfunnet», skriver juryen.

Vi presenterer også to andre bidrag juryen ønsker å fremheve, skrevet av **Astri Rønningen Stautland** og **Eyolf Aarø**.

Lovgiver kan utløse en tsunami av nye muligheter

Digitaliseringen av jussen kommer til å få meget vidtrekkende konsekvenser for både lovgiver, rettsanvendere og samfunnets borgere for øvrig. Fremveksten av såkalt «Legal Tech» er et tydelig tegn på dette.

Av Rune Toalango Johannesen

Legal Tech er en betegnelse på bruk av disruptive informasjonsteknologier for å understøtte ulike juridiske prosesser. I dette markedet møter den tradisjonelt konservative jussen sin dynamiske motpart, informasjonsteknologien. Kappløpet kalles

digitalisering. Selv om startskuddet for lengst har blitt fyrt av, har vi foreløpig kun bevitnet starten av en maraton. Tsunamien som ubønnhørlig vil overflømme bransjen, har så vidt begynt ved at strandlinjen har forflyttet seg utover.

Jussen er konservativ. Fra lovgivers side innebærer utforming av nye regler en omfattende demokratisk prosess frem til en kodifisering av samfunnets rettsregler i form av lover og forskrifter. Når reglene først er fastsatt, må sterke motkrefter forseres for å senere endre dem. Hypotetiske lovendringer ville krenket det grunnleggende juridiske prinsippet om forutberegnelighet. Samfunnets borgere og institusjoner har et legitimt krav på å kjenne sine rettslige stillinger.

Informasjonsteknologien er dynamisk. Innovasjonstakten er høy og nye

løsninger erstatter gamle i et høyt tempo. En av grunnleggerne av Intel, Gordon Moore, spådde allerede på 1970-tallet en dobling av antall komponenter i integrerte kretser annethvert år. Betrakter man utviklingen av prosessorer, minnebrikker og hastigheten 1-ere og 0-er kan overføres med, har Moores lov vist seg å stemme i nærmere 50 år. Gjennom enkle og delvis automatiserte prosesser, kan reglene for behandling av informasjon kodifiseres på meget kort tid – og endres like raskt. Langdryge endringsprosesser er uhorste og idealet for nye løsninger, er at de bygges for å endres, ikke for å bevares.

Kontrasten er slående mellom jussens konservative natur og teknologiens iboende dynamikk. Likheter mellom dem er kanskje ikke like opplagt. Begge dreier seg nemlig om kodifisering av regler. Mens lovene

kodifiserer rettsstatens regler for samspill mellom individer og institusjoner, er teknologisk programmering av algoritmer en kodifisering av regler for behandling av informasjon. I hvilken grad forutsetter digitaliseringen av jussen en forening av disse to ulike måtene å kodifisere regler på, sett fra lovgivers side?

Som på alle andre områder hvor digitalisering har skutt fart, har digitalisering av jussen som formål å forenkle, forbedre og automatisere prosesser. Informasjonsteknologi støtter allerede rettsanvendere i prosessen med å søke frem, systematisere og tilgjengeliggjøre store mengder digital informasjon. Dette utgjør kjernen av den digitaliseringen av jussen som har funnet sted så langt. For at saksbehandling basert på jussens rettsregler skal kunne skje mer maskinelt, må det imidlertid finne sted en sterkere grad av harmonisering mellom juss og IT. Denne harmoniseringen vil innebære en vekselvirkning mellom lovgivers kodifisering av samfunnets regler i form av lovtekster og teknologiens behov for kodifisering av algoritmer. I denne vekselvirkningen vil jussen definitivt påvirke teknologien – men også omvendt. Mangel på samsvar mellom juss og IT, vil forhindre digitalisering.

I møtet mellom juss og IT, oppstår imidlertid store utfordringer. Lovgivning på ulike områder utformes over tid med inkonsistent bruk av terminologi og kvalifisering av vilkår. «Vesentlig» og «urimelig» brukes for eksempel i ulike lover med ulikt meningsinnhold. Med intensjon om å overlate fullføringen av utviklingen av gjeldende rett til rettsapparatet, uttrykker lovgiver seg til dels mangelfullt, prinsipielt og abstrakt. Informasjonsteknologiens fiender er imidlertid inkonsistens, mangler og abstrakte holdepunkter. Skal regler kunne kodifiseres i form av programmerbare algoritmer, må reglene være konkrete, konsistente og fyllestgjørende.

Skal lovgiver vedta lover og forskrifter som politiet og påtalemyndigheten skal kunne håndheve mer digi-

talt, er det et poeng at reglene lar seg implementere i teknologiske løsninger. Skal for eksempel Skatteetaten, Finanstilsynet og ØKOKRIM håndheve en forskrift om bokføring digitalt, forutsetter dette at reglene lar seg implementere i regnskapssystemer på en konsistent måte. Utfordringen ligger i at jussens regler uttrykkes i form av tekster med et utstrakt spillerom for tvetydigheter, utdeligheter og mangler. Måten IT-algoritmer uttrykkes på, kan dermed bli et mønster for utforming av klare og tydelige rettsregler. Fra lovgivers ståsted vil derfor potensialet for digitalisering av jussen i vesentlig grad avhenge av samsvar mellom jussens regeluttrykk og teknologiske algoritmer. Etter hvert som lovgivningen blir mer og mer kompleks, for eksempel som følge av fremveksten av stadig flere spesialiserte lover samt innslag av tverrnasjonal lovgivning, vil økt samsvar i kodifiseringen bli et fundamentalt premiss for økt digitalisering.

En harmonisert kodifisering av jussens «forretningslogikk» i form av teknologiske algoritmer, krever et håndverk som verken juristen eller teknologen kan løse hver for seg. Det store kvantespranget vil forandre tverrfaglig innsats som kan utløse en tsunami av nye digitale muligheter innen jussen.

Post pandemi-digitalisering: Kva no?

Rettsaker har fungert på grunnleggande same måte omtrent så langt tilbake som dei har eksistert. Samanliknar ein ei rettsak på tinget i vikingtida med ei rettsak i ein norsk domstol i dag er forskjellen overraskande liten.

Av Astri Rønningen Stautland

Trass i at vi i dag lever i eit moderne og høgdigitalisert samfunn som stiller store krav til effektivitet og kvalitet i alle samfunnsinstitusjonar, går endringar og utvikling i rettsapparatet sakte. Dette kjem t.d. til syne i Domstolkommisjonen sin delrapport om domstolsstruktur. Der denne nemner digitalisering er dette knytt til effektivisering av eksisterande, ineffektive prosessar. Nye løysingar, som t.d. heildigital gjennomføring av rettsaker (der alle aktørane deltek virtuelt), er ikkje nemnt i det heile.¹

Så kom COVID-19-pandemien og fungerte som ein katalysator for den digitale utviklinga. Over natta var det ikkje lenger mogleg å sjå på heildigital gjennomføring av rettsaker som ei fjernt framtidig moglegheit – dette vart absolutt naudsynt for at domstolane skulle oppretthalda sin grunnfunksjon med å vareta rettferd, lov og orden. På kort tid har vi teke eit kvantesprang i digitalisering. No, når den verste brannsløkkinga er gjort, er tida kanskje inne for å ta eit steg tilbake og stilla oss spørsmålet: Kvar går vegen vidare herifrå? Skal vi fortsetje der pandemien slapp oss, med dei digitale

løysingane vi i panikkens time har greidd å få på plass, eller skal vi hoppe tilbake til status før pandemien, og halde fram med digitalisering i snigelfart? Kanskje bør vi helst nytte sjansen til å starte på nytt, og bruke erfaringane denne krisa har gitt oss til å revurdere, og eventuelt revidere, det systemet vi har hatt i så mange år?

Forfattaren Richard Susskind stiller spørsmålet «Is court a service or a place?».² Dersom svaret er at retten er «a service»; eit tilbod eller resultat, meir enn ein stad, må vi tenke på den vidare utviklinga av rettssystemet på ein heilt ny måte. Då blir det ikkje eit spørsmål om korleis vi kan implementere og bruke ny teknologi for å effektivisere og forbetre det eksisterande systemet, men korleis vi på best mogleg vis kan tilby og sikre resultatet rett. For å svare på dette må vi flytte

utgangspunktet for idémyldringa frå korleis vi kan forbetre rettssystemet vi har i dag til kva den teknologiske utviklinga i dag gjer mogleg. Susskind brukar verktøyprodusenten Black & Decker sitt sal av elektriske drillar for å illustrere poenget. For kjøparen har det inga betydning korleis drillen er bygd opp eller fungerer; han er ikkje ute etter å kjøpe den perfekte drillen. Det han er ute etter er eit resultat; eit perfekt hol i vegg. Det er dette resultatet verktøyprodusenten må levera, ikkje produktet i seg sjølv. Overført til domstolane vil ein slik tankegang seia at vi må flytte fokuset vekk frå den fysiske rettssalen og den tradisjonelle prosessen som utgangspunkt for modernisering og utvikling. Fokuset må heller leggjast på resultatet samfunnet treng å oppnå – rett. Ved å frigjera oss frå ideen om at rett er knytt til rettssalen som fysisk stad, og dei formalitetar og ritual som tradisjonelt høyrer med det, kan vi opne for

¹ NOU 2019:17

² Susskind, 99

heilt nye idear om korleis rettsapparatet skal løyse oppgåva si. Vi bør starte med blanke ark, der det einaste gitte er resultatet – å løyse tvistar, fremja rett og hindra urett.

Uavhengig av korleis ein ser på dette, er det ikkje tvil om at digitalisering og modernisering av domstolane er ei uunngåeleg og naudsynt utvikling. Spørsmålet er berre korleis vi skal bruke dei nye moglegheitene teknologien gir. Vil vi halde fram med forsøk på å replisere fysiske rettssaker i så stor grad som mogleg, eller vil vi finne nye verdiar i dei digitale alternativa som utkonkurrerer det vi i dag ser på som grunnføresetnadar for ein god, trygg og rettferdig prosess? Målet her er ikkje å hevde at ein heilt ny måte å levera rett på nødvendigvis er betre enn den eksisterande, men at vi også bør sjå på saka frå dette perspektivet.

Dersom vi berre fokuserer på dei aspekta ved domstolsprosessen som går tapt gjennom digitale alternativ, vil vi miste eit viktig perspektiv som kan vera avgjerande for å sikre at domstolane fungerer og er attraktive problemløysarar også i framtida. Eit for snevert perspektiv på alternative måtar å utvikle rettsapparatet på vil ikkje berre utelukke mange moglegheiter, men det vil også vera lite ambisiøst. COVID-19-pandemien har radikalt endra måten verda fungerer på, og kravd grunnleggande endringar i alle samfunnsstrukturar. Kanskje er den også det som skal til for at vi tør å utfordre hundrevis av år med tradisjon, og reformulere regelboka for måten vi serverer rett på?³

3 Douglas-Henry og Sanderson, 14

Kjelder

- Douglas-Henry, Jean-Pierre and Ben Sanderson. *Virtual Hearings: empirical evidence from our global experience*. Rapport. (DLA Piper, Mai 2020) Lest 23. Mai, 2020 <https://www.dlapiper.com/en/uk/insights/publications/2020/05/virtual-hearings-report/>
- NOU 2019:17 Domstolstruktur. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Susskind, Richard E. *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future*. Oxford: OUP Oxford, 2013.

Jussrupted – refleksjoner rundt KIs innvirkning på norske rettslige institusjoner

Fysikeren Stephen Hawking siteres på at vellykket utvikling av kunstig intelligens (KI) vil være «the biggest event in human history. Unfortunately, it might also be the last».

Av Eyolf Aaro

Uttalelsen setter rammene for både de enorme mulighetene og tilsvarende risiko KI medfører. I en juridisk kontekst aktualiserer denne utviklingen overordnet sett to beslektede, men likevel ganske forskjellige, problemstillinger. Den ene er hvordan KI i seg selv skal eller bør

håndteres rettslig. Spørsmålet knytter seg til risikoene ved KI. Det illustrerer jussens tverrfaglige tilsnitt, og hvordan eksisterende juridiske tankemønstre må anvendes på nye problemstillinger. Det er hardcore juss. Den andre problemstillingen er hvordan nye muligheter vil påvirke juridisk tenkning og praktisering. Utviklingen setter etablerte strukturer på prøve. Det er aspekter ved denne institusjonelle omstillingen jeg skal knytte refleksjoner til i det følgende, og fokuset vil være på konsekvenser for norsk lovgivningstradisjon. I forlengelsen vil jeg drøfte et naturlig oppfølgingsspørsmål, nemlig hvilken utvikling som faktisk er ønskelig, og om vi i det hele tatt er klare for et mer KI-basert rettssystem.

KI og norsk rettskultur

I utgangspunktet er jussen et egnet anvendelsesområde for KI. Regelstrukturen «hvis A, så B» kan mates inn i en algoritme, rettspraksis kan danne erfaringsgrunnlaget for en selvlærende maskin, og man får presentert den juridiske løsningen. Enhver som har befattet seg med juss, vet imidlertid at realiteten ikke alltid er så enkel. I Norge legger korte lover kombinert med en rekke andre relevante rettskildefaktorer til rette for et bredt argumentasjonsrom i rettsanvendelsesprosessen. Det sies at Høyesterett aldri har følt seg så bundet av loven at de er kommet til et urimelig resultat. Allerede ved begrepet om konkret rimelighet kan det hende det skorter for datamaskinene.

Nevnte lovgivningsform og rimelighetsfokus særpreger den relativt lille, nordiske rettskulturen. Digital utvikling internasjonalt vil kunne klargjøre hvor sårbar denne kulturen er mot påvirkning fra teknologiske, økonomiske og diplomatiske stormakter som USA. For eksempel er amerikanske straffeutmålingsregler mer skjematisk (les: algoritmevennlige) enn de norske. Vil overlegen ny teknologi, tilpasset amerikansk rettskultur, gjøre at vi må endre fundamentale tankestrukturer i innovasjonens navn? Generelt er det altså spørsmål om hvilken effekt rettskulturelle forskjeller har i møte med KI. Kanskje er det riktige spørsmålet hva som kommer først – en absolutt nødvendighet for å ta i bruk ny teknologi som følge av et progressivt samfunns krav til innovasjon, eller teknologiens evne til å håndtere den norske modellen. Utenkelig er det heller ikke at sistnevnte avhenger av, og blir en direkte konsekvens av, førstnevnte.

Motivasjon for innovasjon

Denne første antatte betingelsen tilsier at vår rettskulturs motstandsdyktighet beror på kulturmedlemmenes motivasjon for å ta i bruk ny teknologi. Nye muligheter er én ting – om vi ønsker å gripe dem, en annen. Juridiske konklusjoner legitimeres av generell aksept blant folket. Er vi, som søkere om byggetillatelse eller tiltalte i en straffesak, villige til å

anerkjenne og innrette oss etter en ikke-menneskelig tolkning og anvendelse av loven? En skepsis mot fundamentale endringer er naturlig.

Dessuten risikerer vi en mangel på transparens. Det er en egen teknisk utfordring å få datamaskiner til å forklare det underliggende grunnlaget for avgjørelser i de vurderinger som ikke utelukkende baseres på matematikk. Særlig i individers kontakt med det offentlige kan dette være problematisk, fordi prosessen vil kunne gå på akkord med grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper.

En heldigital, kafkask rettsstat vil vel knapt kunne kalles en rettsstat overheadet. Dystopien er neppe realistisk for Norges vedkommende, i alle fall ikke i overskuelig fremtid. Vi mennesker er nå en gang fremdeles glad i menneskelig kontakt, og juridiske avgjørelser kan ha stor innvirkning på enkeltpersoners liv. Et menneskelig tilsnitt vil kanskje derfor forbli ønskelig.

Nettopp denne innvirkningen gir et særlig behov for tillit til de vurderinger og avgjørelser som fattes. Derfor koker muligens det hele ned til om nyvinningene faktisk viser seg å virke. Samfunnet har jo historisk vært drevet fremover av menneskets vilje til å nytte seg av ny teknologi. Samtidig må tillit bygges på et erfaringsgrunnlag, og slik empiri opparbeides gjennom praktisk anvendelse. Tilsynelatende vil det derfor være nødvendig med et sjansesprang for å få bekreftet en virkning i stor skala. Og det synes å bli lagt til rette for dette. I januar la regjeringen frem en nasjonal strategi for kunstig intelligens, hvorefter ønsket er at «Norge skal gå foran i utvikling og bruk av kunstig intelligens med respekt for den enkeltes rettigheter og friheter». Med både politisk vilje og økonomiske drivkrefter i ryggen, er det vanskelig å se grensene for teknologiens innvirkning i jussen, så vel som samfunnet i sin helhet.

Juridisk seniorrådgiver

Er du interessert i EU/EØS-rett? Er du opptatt av å utvikle deg og faget ditt? Se fullstendig stillingsannonse + søknadsskjema på www.juristen.no

Søknadsfrist: 13. september 2020

Kontaktinfo: Avdelingsdirektør regelverk og internasjonalt
– Janne Brenne – 73 60 40 28

Nytt om navn

Ansettelser og utnevnelser

Adrian Lillefjære, advokatfullmektig,

Eie Advokatfirma Grenland AS

Aida Beglar Hamedani, jurist/

rådgiver, Nasjonal

kommunikasjonsmyndighet

Anders Lafton Briskodden, advokat,

Fulford Pettersen & Co

Advokatfirma AS

Andreas Foxen Haldorsen,

politifullmektig, Nordland

politidistrikt – Mo i Rana

Andreas Strand, statsadvokat, Oslo

statsadvokatembeter

Ane Fossli, Compliance & Legal

Coordinator, ALD Automotive AS

Anne C. W. Opheim, seniorrådgiver,

Norges Røde Kors

Anne Kathrine Fokk, advokat, NITO

– Norges Ingeniør og

Teknologorganisasjon

Anne Margrete Ringheim, advokat,

Tomra Systems ASA

Annemarie Kristine Valnes,

namsfullmektig/rådgiver, Øst

politidistrikt – Namsfogden

i Lillestrøm

Anniken Hastadklev, seniorrådgiver,

Trøndelag fylkeskommune

Arne Kristian Boiesen, jurist II, Oslo

kommune – Eiendoms- og

byfornyelsesetaten

Arnt Sveen, seniorrådgiver,

Fylkesmannen i Innlandet

– Lillehammer

Audun Berg, Cand.jur, Danica

Pensjonsforsikring AS, Trondheim

Bastian Jansen, advokatfullmektig,

Advokatfirmaet Simonsen Vogt

Wiig AS, Oslo

Beate Kathrine Berge,

advokatfullmektig, Kluge

Advokatfirma AS

Bente Kristin Hopsnes, AML

fagspesialist, DNB Bank ASA

Berit Johannessen, statsadvokat,

Riksadvokatembetet

Bjørge Vevik, skattejurist, Skatteetaten

Sekretariatet for

skatteklagenemnda Stavanger

Bjørn Ove Myhrsveen, advokat,

SpareBank 1 Østlandet

Børge Benum, konstituert lagdommer,

Agder lagmannsrett

Bård Ivar Koppang, partner,

Advokatfirmaet Selmer AS

– Stavanger

Camilla Andreassen, skattejurist,

Skatteetaten Innsats Oslo

Carianne Holstein, advokat, Rogaland

fylkeskommune

Cathrine Dokken-Schjøtt, rådgiver,

Vestfold og Telemark

fylkeskommune

Cathrine E. Schjelderup, politiadvokat,

Vest politidistrikt – Bergen

Christina Louise Rygvik, juridisk

rådgiver/saksbehandler, Kontoret

for voldsoffererstatning

Christine Oppegaard, advokat, HELP

Forsikring AS

Christine Wiig, leder bolig og

eiendom, Oslo kommune – Bydel

7 Vestre Aker

Christopher Frøstrup, rådgiver,

Integrerings- og

mangfoldsdirektoratet

Eirik B. Aanestad, advokatfullmektig,

Advokatfirmaet Thommessen AS,

Stavanger

Elisabet Gjerd, advokat, Nasjonalt

klageorgan for helsetjenesten

(Helseklage), Bergen

Erik Anton Forssten, advokat, NORDIA

Law Advokatfirma AS

Erik Tørrissen, fast advokat,

Advokatfirmaet BAHN AS

Erika Emilie Langbråten Wilberg,

rådgiver, Fylkesmannen i Troms og

Finnmark – Tromsø

Espen Lyngmo, advokat,

Advokatfirmaet Østgård DA

Tromsø

Espen Randen, vernepliktig

akademisk jurist, Forsvarets

Logistikkorganisasjon – Kjeller

Frederik Sveen, advokat,

Advokatfirmaet CLP DA

Frode Erlandsen, daglig leder,

Romsdalshalvøya Interkommunale

Renovasjonsselskap IKS

Grete Elverum, HR-sjef, Hitra

kommune

Hanna Norum Motzfeldt, advokat,

Advokatfirmaet Sverdrup DA

Hanne Riksheim, advokat/konsulent,

Hanriks invest AS

Hanne Strand, advokat, Larvik

kommune – Kommuneadvokaten

Hans Jørgen Skaare Aschim,

Associate, FCG Norge AS

Hans Tore Hoff, kommuneadvokat,

Lørenskog kommune

Harald Ringset Sundlo,

seniorrådgiver, Direktoratet for

Økonomistyring (DFØ) – Oslo

Helle Cecilie Lineikro,

dommerfullmektig, Kristiansand

tingrett

Henriette Folkestad, advokat,

Advokatene Skien DA

Hilde Haugmoen Karlsen,

advokatfullmektig,

PersonskadeAdvokat1 AS

Håvard Fremstad, advokat, Advokat

Håvard Fremstad

Haavard Ostermann,

revisjonsrådgiver, Oslo kommune

– Kommunerevisjonen

Ingebjørg Telnes Wilhelmsen,

generalsekretær, Norsk

Hydrogenforum

Ingeborg Westby, advokatfullmektig,

Advokatfirmaet Legalis AS

Ingrid Breivik Eriksen, advokat, Sands

Advokatfirma DA, Trondheim

Ingrid Margrethe Wedø,

advokatfullmektig, Advokatene

Christian Wiig & Co AS

Ingrid Wetlesen Davanger, advokat,

Acapo AS – avd Bergen

Ingvild Ånestad, seniorrådgiver, Olje-

og energidepartementet

Janne Brenne, avdelingsdirektør,

Statens jernbanetilsyn

Jill-Marie Glesnes, advokat, Statens

Pensjonskasse

Jo Christian Jordet,

sambandsstatsadvokat, Eurojust

Julian Langslet Fongen, Regulatory

Risk Manager, Danske Bank – Oslo

Julie Holm, advokatfullmektig, BDO

Advokater AS – Trondheim

Karianne Dahl-Nilsen, avdelingsleder,

Trygderetten

Karina Tveit, jurist, Norwegian

Insurance Management AS

Karoline Nilsson Hollund, advokat,

Svensson Nøkleby Advokatfirma

ANS

Karsten Karlsen Sunde,

seniorrådgiver, Lotteri- og

stiftelsestilsynet

Nytt om navn

Kasandra Byberg, dommerfullmektig, Oslo tingrett

Kathinka Helvershou, advokatfullmektig, Finansklagenemnda

Kathrine Knudsen Tilrem, Vice President Specialty Leasing, Citycon Norway AS

Ketil Bøe Moen, ekspedisjonssjef, Justis- og beredskapsdepartementet

Kine Emilie Helgeneseth, advokatfullmektig, Advokatfirmaet Selmer AS – Oslo

Kine Fusche Jenssen, advokat, Advokatfirmaet Fusche Jenssen AS

Kjersti Løwehr, advokat, AGP Advokater

Kristian Nørgaard, advokat, Finansforbundet

Kristin Bruun Olesen, fast advokat, Advokatfirmaet Selmer AS – Stavanger

Kristine Fleten Sandven, assisterende direktør, Diskrimineringsnemnda

Kristoffer Sivertsen, advokat, Advokatfirmaet Elden DA Stavanger

Lars Magnus Bergh, lagdommer, Frostating lagmannsrett

Lene Uhlen Hovestuen, advokatfullmektig, Eika Forsikring AS

Linn Hinkel Østensjø, advokat, Protector Forsikring ASA

Louisa Børresen, ambassadesekretær, Den Norske ambassaden i Santiago de Chile

Mads Midelfart, advokat, Pretor Advokat AS

Magnus Bydal, seniorrådgiver, Forsvarsdepartementet

Margit Ramberg, rådgiver, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet – Administrasjonen

Mariann Eide, politiadvokat, Vest politidistrikt – Bergen

Marie Synnøve Jansen, advokatfullmektig, Advokatfirmaet Meling AS

Marie Wabakken, advokat, Advokatfirmaet Glittertind AS

Marit Aurdal, dommerfullmektig, Nedre Romerike tingrett

Marita Jørpeland, Commercial Manager, Technip Norge AS

Markus Aarskog Pettersen, advokatfullmektig, Advokatfirmaet Wiersholm AS

Marianne Meyer Nielssen, førstekonsulent, NAV Oslo

Mats Andre Aas, personvernrådgiver, Sør- Øst politidistrikt

Merethe Rognstad Bakken, rådgiver, Mattilsynet – Hovedkontoret – Oslo

Niels Johan Danielsen, advokat, Svea Finans AS

Nina Elisabeth Bjerkeset, advokat, Sands Advokatfirma DA, Trondheim

Norunn Gjermundrød, Privacy Counsel, Schibsted Products & Technology AS

Oda Eriksen Rønning, advokatfullmektig, Arkitektenes Fagforbund AFAG

Olaf Vaboen, partner, Schmidt Advokater DA

Ole-Jacob Schelver, seniorskattejurist, Skatteetaten Innsats Oslo

Per Herman Thori-Aamot, advokat, Advokatfirmaet Thori-Aamot

Pål Kulø Lønseth, sjef for Øko-Krim, Økokrim

Pål Prestesæter, lagmann, Eidsivating lagmannsrett

Paal S. Bendixen, Compliance Officer, Handelsbanken, Oslo

Robin Moe, politiadvokat, Troms politidistrikt – Harstad

Rolf Bakke Hjertaker, advokat, Laastad Stavenes Advokatfellekskap DA

Rune Alsted Amundsen, advokat, Advokatfirma Wigemyr & Co DA

Silje Hårberg Rabben, juridisk rådgiver, Oslo kommune – Fornebubanen

Silje Karine Nordtveit, tingrettsdommer, Bergen tingrett

Silje Lægreid, fylkesnemndsleder, Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Troms og Finnmark

Sissel Brænde, seniorrådgiver, Norsk Pasientskadeerstatning

Steffen Gulbrandsen, rådgiver, Fylkesmannen i Agder – Arendal

Thea Willas Bure, advokat, Forbrukeradvokaten AS

Therese Benjaminsen, seniorskattejurist, Skatteetaten Brukerdialog Finnsnes

Tina K. Klakegg, advokat, Boligbyggelaget USBL

Tora Krogsæter Vinje, advokat, OBOS BBL

Toril Haarr, Tax Advisor, Ernst & Young Advokatfirma AS, Oslo

Tove Karlsen Westbye, Complianceansvarlig konsern, Agder Energi AS

Trine Billehaug, advokatfullmektig, Advokatfirmaet Frøstrup Løitegaard DA

Vigdis A. Ekeland, advokatfullmektig, Advokatfirmaet Rogstad AS

Yasue Lee, advokat, Rettshjelpsjuristen Yasue Lee

Nye medlemmer i Juristforbundet

Agnieszka Anna Mølholm Bjørg Kristine Bjerke

Brynhild Blikra, rådgiver, Statens vegvesen – Divisjon Fellesfunksjoner, avd Stavanger

Elena Fernandez, førstekonsulent, NAV Stovner

Henriette Marie Knutsen, politiadvokat 1, Sør- Øst politidistrikt – Drammen

Lena Sæter, rådgiver, Justis- og beredskapsdepartementet

Lina Blindheimsvik Røsevoid, Commercial Officer, Kongsberg Maritime CM AS Avd Ålesund

Pia Hylland, jurist, NAV Bergenhus

Nye studentmedlemmer i Juristforbundet

Alice Marie Fallan, Høgskolen i Innlandet – Lillehammer

Andreas Thoreid, Universitetet i Bergen

Benedicte Valen Gundersen, Universitetet i Oslo

Christian Fløistad, Universitetet i Oslo

Ernesto Dehesa Gallo, Universitetet i Agder

Henriette Fjeld Johansen, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet

Henrik August Vold, Universitetet i Bergen

Lena O'Neill Kormeseth, Universitetet i Bergen

Mari Gylterud Bakke, Universitetet i Agder

Ole Jacob Fiskerstrand Broch, Universitetet i Bergen

Rebecca Araldsen Blom, Universitetet i Bergen

Siri Blomseth Johansen, Universitetet i Oslo

Stine Sofie Farstad, Universitetet i Bergen

Synne Kathrine Johansen, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet

Foto: Oda Hveem

Hovedstyret

President

Håvard Holm
hho@juristforbundet.no

Visepresident

Katrine Bratteberg
kb@juristforbundet.no

Styremedlemmer valgt av Landsmøtet

Anette Fjeld
anettefjeld@hotmail.com
Lars Marius Heggberget
larsmhe@online.no
Karoline Dystebakken (møtende varamedlem)
karoline.dystebakken@arbeidstilsynet.no

Styremedlemmer valgt av seksjonene

Sverre Joachim Wiese Bromander (Juristforbundet – Stat)
sverre.bromander@gmail.com
Benedicte Gram-Knutsen (Juristforbundet – Kommune)
benedicte.gram-knutsen@bergen.kommune.no
Wiggo Storhaug Larssen (Juristforbundet – Dommerforeningen)
wiggo.storhaug.larssen@domstol.no
Sondre Christoffer Karlsen Lie (Juristforbundet – Student)
sondre_lie95@hotmail.com
Tor Egil Viblemo (Juristforbundet – Privat)
tev@oxford.no

Ansattes representant

Hanne Eie Sudland
hes@juristforbundet.no

Generalsekretær

Magne Skram Hegerberg
msh@juristforbundet.no

Medlemsguide

Har du flyttet eller byttet jobb?

juristforbundet.no/minside
medlem@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Forsikring – medlemstilbud

Juristforbundet Forsikring
juristforbundet.no/forsikring
forsikring@juristforbundetforsikring.no | 23 11 33 11

Bank – medlemstilbud

Handelsbanken
handelsbanken.no/juristforbundet
Finn ditt nærmeste bankkontor for kontaktinformasjon

Juristforbundets advokatkontor

juristforbundet.no/advokatkontoret
advokat@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Lønnsstatistikk/lønnskalkulator

juristforbundet.no/lonnskalkulator

Juristen

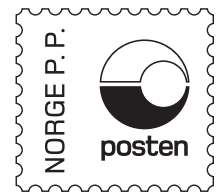
juristen.no
Redaksjonen:
redaksjonen@juristen.no | 482 48 352
Annonser:
perolav@07.no | 918 16 012

Jobbmarkedet

juristen.no/stilling

Juristenes Utdanningsenter

jus.no | 40 00 26 62

Returadresse:
Juristforbundet
Kristian Augusts gt 9
0164 Oslo

Sjekk våre nettsider **www.juristen.no**

Enten du foretrekker mobil, nettbrett eller desktop

- siste nytt
- stillingsannonser
- debatt
- fagstoff

Tips oss på **redaksjonen@juristen.no**